احکام

برق کاران و لوازم برقی

فقه و زندگی ۲۸

الیاس صالحی

پژوهشکده
امر به معروف
و نهی از منکر

بسم الله الرحمن الرحيم

احکام برق کاران و لوازم برقی

نویسنده:

الیاس صالحی

ناشر چاپی:

معروف

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

فهرست ---------- ۵

احکام برق کاران و لوازم برقی ---------- ۱۰

مشخصات کتاب ---------- ۱۰

اشاره ---------- ۱۰

فهرست مطالب ---------- ۱۴

سخن پژوهشکده ---------- ۲۳

مقدمه مؤلف ---------- ۲۹

بخش اول: سخنی در باب کار و رزق حلال ---------- ۳۳

اشاره ---------- ۳۳

فصل اول:ارزش کار در اسلام ---------- ۳۵

اشاره ---------- ۳۵

کسب روزی حلال در قرآن ---------- ۳۸

روزی حلال در روایات ---------- ۳۹

آثار روزی حلال در زندگی انسان ---------- ۴۰

اشاره ---------- ۴۰

الف) زندگی فردی: ---------- ۴۰

ب) زندگی اجتماعی ---------- ۴۴

شرایط کسب حلال ---------- ۴۵

خدمت به خلق ---------- ۴۶

عوامل افزایش روزی حلال ---------- ۴۸

عوامل تنگ دستی ---------- ۵۱

فصل دوم: تاریخچه صنعت برق در ایران ---------- ۵۳

بخش دوم: تولید و فروش لوازم الکتریکی ---------- ۵۷

اشاره ---------- ۵۷

فصل اول : تولید لوازم الکتریکی ۵۹
فصل دوم:بایسته های فروش ۶۱
احکام خرید و فروش ۶۱
چندمسئله ۶۲
مستحبات خرید و فروش ۶۳
مکروهات خرید و فروش ۶۵
معاملات حرام ۶۶
مسائل و احکام متفرقه ۶۸
شرایط خریدار و فروشنده ۶۹
حکم معامله با بچه نابالغ ۶۹
خرید و فروش انشعاب برق ۷۱
قرارداد خرید و فروش ۷۲
نقد و نسیه ۷۲
معاملهٔ پیش فروش (سلف) و شرایط آن ۷۵
احکام معاملهٔ پیش فروش (سلف) ۷۶
اکراه بر خرید و فروش ۷۸
قیمت اجناس تورمی ۷۸
معامله با پول حرام ۸۰
گران فروشی و بی انصافی ۸۱
حکم و آثار گران فروشی ۸۲
کم فروشی ۸۴
کم فروشی وکم کاری در صنف الکتریکی ۸۷
مهم ترین موانع کم فروشی ۸۷
بر هم زدن معامله (خیار فسخ) ۸۹
مواردی که نمی توان معامله را بر هم زد ۹۲
معامله لوازم الکتریکی سرقتی ۹۲

خرید و فروش کالای قسطی ---------- ۹۴
خریدوفروش کالاهای خارجی ---------- ۹۵
فرق بین جزیی فروشی و عمده فروشی ---------- ۹۷
فصل سوم :احکام فروشندگان لوازم الکتریکی ---------- ۹۹
فروش جنس نامرغوب یا دست دوم به جای جنس نو ---------- ۹۹
کم کاری؛ بزرگ ترین عامل بدبختی ---------- ۱۰۱
به کارگیری کارگر ---------- ۱۰۲
حقوق کارگر از دیدگاه اسلام ---------- ۱۰۳
۱. تعیین مزد قبل از کار ---------- ۱۰۳
۲. توافق در کار ---------- ۱۰۳
۳. شتاب در پرداخت مزد ---------- ۱۰۴
نکوهش ندادن حق کارگر ---------- ۱۰۵
قوانین مربوط به کارگر ---------- ۱۰۷
وظایف فروشنده لوازم الکتریکی ---------- ۱۰۸
مسائل مربوط به محل فروش ---------- ۱۱۱
فصل چهارم :بایسته های فروش لوازم الکتریکی ---------- ۱۱۵
اصول ایمنی مغازه ---------- ۱۱۵
نظافت شخصی ---------- ۱۱۷
نظافت محیط کار ---------- ۱۱۸
گارانتی یا ضمانت نامه ---------- ۱۱۸
انواع گارانتی ---------- ۱۱۹
۱. گارانتی صریح ---------- ۱۱۹
۲. گارانتی ضمنی ---------- ۱۱۹
۳. گارانتی جنس خاص ---------- ۱۲۰
۴. گارانتی واگذاری ---------- ۱۲۰
۵. گارانتی مادام العمر ---------- ۱۲۰

۶. گارانتی تعویض یا تعمیر دراز مدت ---- ۱۲۱
۷. وارانتی ---- ۱۲۱
تخلف در گارانتی ---- ۱۲۲
واردات و صادرات اجناس الکتریکی ---- ۱۲۵
توصیه برای برکت کار ---- ۱۲۶
۱. دادن صدقه ---- ۱۲۶
۲. انصاف و تخفیف ویژه در اعیاد ---- ۱۲۸
۳. دین و قرض ---- ۱۲۹
فصل پنجم: قاچاق کالای الکتریکی ---- ۱۳۵
فروش اجناس قاچاق ---- ۱۳۵
تولید و توزیع کالاهای الکتریکی زیان بخش ---- ۱۴۰
بخش سوم: آداب و احکام برق کاران ---- ۱۴۳
اشاره ---- ۱۴۳
فصل اول: معرفی برق کار ---- ۱۴۵
اشاره ---- ۱۴۵
شرایط ارتقای شغل ---- ۱۴۶
شرایط کاری ---- ۱۴۶
ایمنی در برق کاران ---- ۱۴۷
ایمنی شغل برق کاری ---- ۱۴۹
توصیه ای به افراد جامعه ---- ۱۵۲
اصول اولیه ایمنی برق ---- ۱۵۳
راهکار مقابله با برق گرفتگی ---- ۱۵۵
اقدامات لازم برای نجات شخص برق گرفته ---- ۱۵۷
عوارض ناشی از برق گرفتگی ---- ۱۵۸
وظایف برق کاران ---- ۱۵۹
همراه بودن وسایل مورد نیاز ---- ۱۶۰

لزوم عقد قرارداد ---------- ۱۶۰
نبایدهای برق کار ---------- ۱۶۱
انحصاری کردن کار ---------- ۱۶۳
نصب غیر قانونی انشعاب برق و دست کاری کنتور برق ---------- ۱۶۴
نصب ماهواره ---------- ۱۶۷
نصب شنود و دوربین های مخفی ---------- ۱۶۸
قانون دوربین های مخفی و شنود ---------- ۱۶۹
استفاده از لوازم الکتریکی و برق کاری برای کارهای حرام ---------- ۱۷۲
اسراف در مصرف برق ---------- ۱۷۴
راهکارهای عملی صرفه جویی ---------- ۱۷۶
برق کاری برای کارهای نیک ---------- ۱۷۸
انواع رشته های برق کاری ---------- ۱۷۹
رشته های تحصیلی مربوط به امور برق بدین شرح است: ---------- ۱۷۹
نحوهٔ ورود به شغل برق کاری ---------- ۱۸۳
فصل دوم :خدمات و انتظارات ---------- ۱۸۵
انتظار مردم از برق کاران ---------- ۱۸۵
انتظارات صنف الکتریسیته از مردم ---------- ۱۸۶
منابع ---------- ۱۸۸
منابع اینترنتی ---------- ۱۹۱
درباره مرکز ---------- ۱۹۳

احکام برق کاران و لوازم برقی

مشخصات کتاب

سرشناسه : صالحی، الیاس، ۱۳۶۳ -

عنوان و نام پدیدآور : برقکاران و لوازم برقی

مشخصات نشر : قم: نشر معروف، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری : ۱۸۰ ص.؛ ۹/۵×۱۹ س م.

فروست : فقه و زندگی؛ ۳۸.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۱۲-۳۵-۵

وضعیت فهرست نویسی : فیپای مختصر

يادداشت : فهرستنویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است

شماره کتابشناسی ملی : ۳۸۴۵۹۴۹

به سفارش: ستاد احیای امر به معروف و نهی از منکر و پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر

ص: ۱

اشاره

فهرست مطالب

سخن پژوهشکده ۱۱

مقدمه مؤلف ۱۷

بخش اول:سخنی در باب کار و رزق حلال

فصل اول: ارزش کار در اسلام ۲۳

کسب روزی حلال در قرآن ۲۶

روزی حلال در روایات ۲۷

آثار روزی حلال در زندگی انسان.......................... ۲۸

الف) زندگی فردی: ۲۹

ب) زندگی اجتماعی ۳۲

شرایط کسب حلال ۳۳

خدمت به خلق ۳۵

عوامل افزایش روزی حلال ۳۶

عوامل تنگ دستی..۳۹

فصل دوم: تاریخچه صنعت برق در ایران ۴۱

بخش دوم:تولید و فروش لوازم الکتریکی

فصل اول: تولید لوازم الکتریکی............................۴۷

فصل دوم: بایسته های فروش ۴۹

احکام خرید و فروش ۴۹

چند مسئله ....۵۰مستحبات خرید و فروش ۵۱

مکروهات خرید و فروش ....۵۳معاملات حرام ....۵۴ مسائل و احکام متفرقه ۵۶

شرایط خریدار و فروشنده ۵۷

حکم معامله با بچه نابالغ ....۵۷ خرید و فروش انشعاب برق.................................۵۹

قرارداد خرید و فروش ۶۰

نقد و نسیه ۶۰

معامله پیش فروش (سلف) و شرایط آن ۶۳

احکام معامله پیش فروش (سلف) ۶۴

اکراه بر خرید و فروش.................................۶۶

قیمت اجناس تورمی....................................۶۶

ص: ۶

معامله با پول حرام...۶۸

گران فروشی و بی انصافی ۶۹

حکم و آثار گران فروشی ۷۰

کم فروشی ۷۲

کم فروشی و کم کاری در صنف الکتریکی ۷۵

مهم ترین موانع کم فروشی..............................۷۵

برهم زدن معامله (خیار فسخ) ۷۷

مواردی که نمی توان معامله را بر هم زد...............۸۰

معامله لوازم الکتریکی سرقتی ۸۰

خرید و فروش کالای قسطی ۸۲

خرید و فروش کالاهای خارجی..............................۸۳

فرق بین جزیی فروشی و عمده فروشی...............۸۵

فصل سوم: احکام فروشندگان لوازم الکتریکی ۸۷

فروش جنس نامرغوب با دست دوم به جای جنس نو ...۸۷ کم کاری بزرگ ترین عامل بدبختی ۸۹

به کارگیری کارگر..۹۰

حقوق کارگر از دیدگاه اسلام ۹۱

۱، تعیین مزد قبل از کار...۹۱

۲. توافق در کار...۹۱

۳. شتاب در پرداخت مزد ۹۲

۴.نکوهش ندادن حق کارگر..................................۹۳

۵. قوانین مربوط به کارگر....................................۹۵

وظایف فروشنده لوازم الکتریکی..............................۹۶

ص: ۷

مسائل مربوط به محل فروش ... .۹۹

فصل چهارم: بایسته های فروش لوازم الکتریکی ۱۰۳

اصول ایمنی مغازه ۱۰۳

نظافت شخصی...۱۰۵

نظافت محیط کار...۱۰۶

گارانتی با ضمانت نامه......................................۱۰۶

انواع گارانتی ۱۰۷

۱.گارانتی صریح...۱۰۷

۲. گارانتی ضمنی ۱۰۷

۳.گارانتی جنس خاص.......................................۱۰۸

۴.گارانتی واگذاری ۱۰۸

۵.گارانتی مادام العمر..۱۰۸

۶. گارانتی تعویض یا تعمیر دراز مدت.....................۱۰۹

۷. وارانتی...۱۰۹

تخلف در گارانتی ۱۱۰

واردات و صادرات اجناس الکتریکی ۱۱۳

توصیه برای برکت کار..۱۱۴

۱. دادن صدقه ۱۱۴

انصاف و تخفیف ویژه در اعیاد ۱۱۶

۳. دین و قرض...۱۱۷

فصل پنجم: قاچاق کالای الکتریکی ۱۲۳

فروش اجناس قاچاق ۱۲۳

تولید و توزیع کالاهای الکتریکی زبان پخش..............۱۲۸

بخش سوم :آداب و احکام برقکاران

فصل اول: معرفی برق کار................................۱۳۳

شرایط ارتقای شغل..۱۳۴

شرایط کاری ۱۳۴

ایمنی در برقکاران ۱۳۵

ایمنی شغل برق کاری ۱۳۷

توصیه ای به افراد جامعه ۱۴۰

اصول اولیه ایمنی برق...................................۱۴۱

راهکار مقابله با برق گرفتگی.........................۱۴۳

اقدامات لازم برای نجات شخص برق گرفته...........۱۴۵

عوارض ناشی از برق گرفتگی ۱۴۶

وظایف برق کاران...۱۴۷

همراه بودن وسایل مورد نیاز............................۱۴۸

نباید های برق کار ۱۴۹

انحصاری کردن کار.......................................۱۵۱

نصب غیر قانونی انشعاب برق و دستکاری کنتور برق ۱۵۲ نصب ماهواره...۱۵۵

نصب شنود و دوربین های مخفی ۱۵۶

قانون دوربین های مخفی و شنود.......................۱۵۷

استفاده از لوازم الکتریکی و برق کاری برای کارهای حرام ۱۶۰

اسراف در مصرف برق ۱۶۲

راهکارهای عملی صرفه جویی ۱۶۴

ص: ۹

برق کاری برای کارهای نیک................................۱۶۶

انواع رشته های برق کاری.................................۱۶۷

رشته های تحصیلی مربوط به امور برق بدین شرح است:۱۶۷

نحوهٔ ورود به شغل برق کاری ۱۷۱

فصل دوم: خدمات و انتظارات ۱۷۳

انتظار مردم از برق کاران ۱۷۳

انتظارات صنف الکتریسیته از مردم ۱۷۴

منابع ۱۷۶

منابع اینترنتی ۱۷۹

ص: ۱۰

سخن پژوهشکده

فقه و زندگی و سبک زندگی اسلامی

اسلامی شدن زندگی اجتماعی در مرحله شناخت سه گام دارد؛

۱. شناخت معروف و منکر در فعالیت های فردی و

روابط انسان و خداوند عزوجل

۲. شناخت معروف و منکر در حوزه روابط اجتماعی و

معاملات اقتصادی

۳. شناخت معروف و منکر در روابط دولت و ملت

در گام اول فعالیت های فقهی، اخلاقی پژوهش های اخلاق مدار فراوانی توسط عالمان و محققان پدید آمده و اصلاح و تقویت روابط عبادی، عقیدتی و معرفتی انسان با

خداوند متعال را مورد توجه قرار داده است.

گام دوم یعنی شناخت معروف و منکر در روابط اجتماعی و معاملات اقتصادی، کاری است که با وجود برخی از آثار علمی و پژوهشهای ارزشمند با نگاه تخصصی به هر صنف مورد توجه قرار نگرفته است. سلسله کتابهای فقه و زندگی به پژوهش و نگارش در حوزه اصناف خاص توجه دارد و بایدها و نبایدهای فقهی و اخلاقی و آداب اسلامی هراتحادیه صنفی و دست اندرکاران مشاغل مختلف تولیدی، توزیعی، و خدماتی را محور پژوهش و نگارش و اطلاع رسانی خویش میداند.

گام سوم در شناخت معروف و منکر به روابط مردم و حکومت ها اختصاص دارد، اسلامی شدن روابط دولت و ملت بالاترین گام به سوی رضای خداوند متعال محسوب می شود و در سایه ی پیروی از رهبری الهی و تسلیم دولت و ملت در برابر قوانین قرآن و عترت امکان پذیر است.

در حدود سال های ۱۳۷۲ ش با آغاز فعالیت های ستاد احیای امر به معروف و نهی از منکر طرح پژوهشی

فقه و زندگی» توسط جناب حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمد حسین فلاح زاده، در پژوهشکده باقرالعلوم (علیه السّلام) قم، پی ریزی شد. هدف طرح، تألیف و تدوین مجموعه کتابهایی در زمینه آداب و احکام اسلامی

ص: ۱۲

برای اصـناف و مشاغل گوناگون اقتصادی و بازاریان کشور بود. با هماهنگی این دو نهاد فرهنگی تألیف حـدود بیست جلد از این مجموعه در سالهای آغاز کمک خوبی به بازاریان متدین در زمینه شناخت احکام شرعی وحلال و حرام مشاغل بشمار می رفت. امـا مثـل بسـیاری دیگر از طرح ها این کار هم به دلایل مختلف ناتمام مانـد و در زمینه ی احکام فقهی بسـیاری اصـناف اثری فراهم نیامد.

ضرورت اسـلامی شـدن بازار، علاقه ی بسـیاری از کسـبه ی محترم در بخش های تولیـد و توزیع و خدمات و پیگیری ریاسـت محترم سـتاد احیـاء حجه الاسـلام و المسـلمین زرگر دام عزه العـالی) سـبب احیای مجـدد این طرح پژوهشـی کاربردی در سال ۱۳۹۳ هجری شـد و تالیف و تدوین کتبی دیگر در زمینه فقه اصـناف در دسـتور کار پژوهشـکده امر به معروف و نهی از منکر قرار گرفت.

در سالهای آغازین، این پژوهش ها با هدایت و حمایت ستاد و نظارت علمی و فقهی برادران گرامی حجج اسلام محمد حسین فلاح زاده و محمود مهدی پور شـکل گرفت و بیست و چند دفتراز آن فراهم آمد. اینک بار دیگر پس از حدود چهارده سال، این کار ناتمام و بر زمین مانده به توفیق الهی و نظارت حضرت حجت الاسلام والمسلمین

سید محمد تقی علوی و همکاری گروهی از فضلای حوزه علمیه قم در پژوهشکده امر به معروف پیگیری می شود.

همیشه اصناف محترم و صاحبان مشاغل در انجام وظیفه خود نیاز به احکام و قوانین الهی دارند و لازم است معروف و منکرات صنفی را بشناسند. تحولات صنفی و دگرگونی ها در حوزه کسب و کار سبب می شود که احکام براساس نیازهای روز مورد بازنگری فقهی و علمی قرار گیرد وتفقه واجتهاد جدید ضرورت یابد. از این رو بار دیگر با استفاده از فتاوی مراجع بزرگوار تقلید و قوانین مصوب شورای نگهبان موضوعات کار شده در برنامه پژوهشی قرار گرفت و بیست اثر جدید تحقیق و تولید شد. عناوین پژوهش های سال ۱۳۹۳ ش بدین شرح است:

۱. احکام صنف طلا و جواهر

۲. احکام تلفن همراه

۳. احکام بازی های رایانه ای

۴.احکام صنف اتوبوس رانی

۵. احکام صنف فرش و تابلو فرش

۶. احکام صنف کیف و کفش (سراجان)

۷.احکام صنف ماهی فروشان

۸. احکام صنف ناشران

۹. احکام صنف پوشاک

۱۰. احکام صنف نانوایان

۱۱. احکام صنف اینترنت و رایانه

۱۲. احکام صنف پرندگان و پرنده فروشان

۱۳. احکام صنف اغذیه فروشان

۱۴. احکام صنف پارکها

۱۵. احکام عمومی کسب و کار

۱۶. احکام صنف قهوه خانه ها

۱۷. احکام صنف الکتریکی

۱۸. احکام صنف داروخانه ها

۱۹. احکام صنف صوتی و تصویری

۲۰ احکام بیمه ها

این دفتر از فقه و زندگی که با تلاش برادر گرامی حجت الاسلام الیاس صالحی پدید آمده به احکام برقکاران وصنف لوازم برقی اختصاص یافته است و امیدواریم محققان و بازاریان محترم با ارائه تجارب و مسائل شرعی خویش ما را در تکمیل این اثریاری کنند.

با درخواست توفیق از خداوند دانا و توانا و باری محققان حوزوی و همراهی اصناف کشور، بسیج اصناف و مسؤلان ستادهای امربه معروف، می توان به سوی اسلامی شدن بازار، آرامش روانی جامعه، کاهش جرم و

تخلفات اقتصادی و کسب رضای حضرت حق گامهایی بلندتر برداشت.

امیدواریم با شناخت احکام الهی در تمام بخش ها و اجرای آن در زندگی فردی و اجتماعی و در سایه فقه ناب اسلامی و با هدایت حضرت بقیه الله عجل الله تعالی فرجه الشریف، توحید و عدالت در سراسر عالم حاکم گردد. ان شاء الله.

قم پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر خیابان سمیه کوچه ۱۲ پلاک ۳۵۵

ir. adl-Al

info@al-dl.ir

مقدمه مؤلف

یکی از مهمترین حوادث قرن اخیر پیدایش صنعت برق و صنایع مربوط به آن است که چون زلزله ای عظیم کلیه صنایع و وسائل را به خود مشغول کرده، از هوا فضا گرفته تا اقیانوسها و اعماق زمین، و تکنولوژی آن در ریزترین اشیاء مانند نانوت و جراحیهای حساس و عمیق و سرنوشت ساز و صنایع پیشرفته نظامی و ترابری و ... امروزه هر کجای از کره زمین اثر این صنعت را مشاهده می کنیم، بوسیله این انرژی کارهای دشوار بسیار آسان شده و بشر با مهار و استفاده از این نیرو به پیشرفت ها و اکتشافات جدیدی دست پیدا کرده است و با سرعت برق آسایی در جهت کشف لایه های پنهان خلقت در حرکت است.

در اهمیت و ارزش این نیرو همین بس که وقتی سالروز

اختراع برق یا لامپ می رسد در کشور آمریکا بمدت ۵ دقیقه برق قطع می شود و برای قطع برق در همین زمان کوتاه پلیس و سیستم های امنیتی آمریکا چندین ماه برنامه ریزی می کنند تا امنیت کشور حفظ شود و در برنامه های کشور خللی ایجاد نشود.

امروزه روشنایی و چراغ، از ملزومات مهم زندگی بشر شده است، به نحوی که امروزه زندگی بدون آن، بسیار مشکل است، و با وجود اختراع همین نیروی الکتریسیته و لوازم روشنایی است که هر کاری را که در روز انجامش ممکن است، می توان در شب نیز انجام داد.

از ویژگی های انرژی برق نسبت به سایر وسایل آتش افزا و نور دهنده این است که نیروی الکتریسیته نسبت به سایر انرژی ها تمیزتر بوده و کنترل و توزیع آن آسان است و محاسبهٔ هزینهٔ مصرفش از سایر حامل های انرژی راحت تر است و تجدیدپذیر و زود بازده می باشد.

برق و صنایع آن دارای شاخه های مختلفی است که هر کدام به تنهایی دارای مباحث زیادی است، یکی از آن شاخه ها برق ساختمانی و لوازم الکتریکی مربوط به آن است که ارتباط مستقیم با مردم دارد و صنف مربوط به آن صنف برقکاران و لوازم الکتریکی می باشد. در این نوشتار مسائل مربوط به انرژی برق و الکتریسیته، شیوهٔ

ص: ۱۸

استفادهٔ صحیح از این انرژی بسیار ارزشمند و احکام شرعی تولیدکنندگان،توزیع کنندگان، مصرف کنندگان و متخصصان برق را در فصل های جداگانه ای به تفصیل بیان کنیم.

قم المقدسه الیاس صالحی اردیبهشت ۱۳۹۴

ص: ۱۹

بخش اول: سخنی در باب کار و رزق حلال

اشاره

ص: ۲۱

فصل اول:ارزش کار در اسلام

اشاره

در دین اسلام و سخنان پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) برای کار ارزش بسیاری بیان شده و به مردم تلاشگر و زحمت کش عنایت ویژه ای شده است.

در روایتی پیامبر اسلام(صلی الله علیه و آله) می فرماید:

روز قیامت سایه عرش الهی بر سر آن مردی قرار می گیرد که برای تأمین مخارج زندگی خود و خانواده اش از خانه خارج شود و با تکیه بر عنایت و فضل الهی در زمین به جست وجوی کار بپردازد و تلاش کند.(۱) انسان همواره باید در اندیشه کار و تلاش باشد تا افزون بر تأمین نیازمندی هایش، دیگران را نیز از دست رنج خود

۱- دعائم الاسلام، ج ۲، ص ۱۵.

بهره مند سازد.

بر اساس گفته رسول گرامی اسلام، کسی که از حاصل تلاش و دسترنج خود مخارج زندگی و خانواده اش را تأمین کند، با پیامبران الهی محشور خواهد شد. شاید شگفت آور باشد که این همه پاداش را خداوند بزرگ برای ارزش کار و کارگری در نظر گرفته باشد. ازاین رو، درباره این پاداش فراوان باید بیندیشیم تا به نکته های ارزشمند دیگری پی ببریم.

پیامبر اسلام(صلی الله علیه و آله) می فرماید: هرکس از همت و دسترنج خویش، مخارج زندگی را تأمین کند، روز قیامت در صف پیامبران قرار می گیرد و از عنایاتی که شامل پیامبران می شود، بهره مند می گردد.(۱)

آن حضرت با آن مقام و مرتبه عالی، در نهایت فروتنی دست کارگر را می بوسید و فرهنگ قدردانی از کارگران و زحمت کشان را به همگان می آموخت. انس بن مالك نقل می کند:

پس از آنکه رسول گرامی اسلام(صلی الله علیه و آله) از جنگ تبوك بازگشت، سعد انصاری به استقبال آن حضرت شتافت و با رسول خدا(صلی الله علیه و آله) دست داد. پیامبر به او فرمود: «چه آسیبی به دستت رسیده است که چنین زبر و خشن شده

۱- مستدرك الوسائل، ج ۲، ص ۴۱۷.

است؟ سعد گفت: یا رسول اللّه، با طناب و بیل کار می کنم و برای گذران زندگی خود و خانواده ام درآمدی به دست می آورم. به همین جهت، دستم خشن و زبر شده است. آن گاه پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) دست سعد را بوسید و فرمود: «این دستی است که آتش دوزخ با آن تماس نمی یابد.(۱)

از طرف دیگر، از آیات و روایات استفاده می شود که اگر کسی برای به دست آوردن روزی حلال، در راه مشروع قدم گذارد و تلاش و کوشش کند، قطعاً خداوند سبحان از این راه احتیاجات او را تأمین خواهد کرد.

خداوند متعال در قرآن می فرمایند: «اللهُ یَبسُطُ الرِّزقَ لِمَن یَشَاءُ وَ یَقدِرُ»(۲)؛ «خداوند روزی را برای هر کس که بخواهد، وسیع و برای هر کس که بخواهد، تنگ (محدود) قرار می دهد.»

بعضی از افراد از آیهٔ فوق برداشت نادرستی کرده و پنداشته اند، انسان باید دست از فعالیت، کار و تلاش بردارد و در گوشه ای بنشینند تا خدا روزی مقدّرش را برایش بفرستد، در حالی که ارادهٔ خداوند در زمینهٔ وسعت و تنگی روزی، مشروط به شرایطی است که بر زندگی انسان ها حکم فرماست. تلاش، کوشش، اخلاق، فداکاری و به

۱- همان، ج ۲، صص ۲۶۹ و ۴۰۵.

۲- رعد/ ۲۶.

عکس، سستی، تنبلی، بخل و آلودگی نیت، در تعیین رزق انسان نقش تعیین کننده ای دارند. به همین دلیل قرآن مجید عاقبت انسان را در گرو سعی و تلاش می داند و می فرماید: «وَ اِن لَیسَ لِلإِنسَانَ الاّ مَا سَعَی»(۱)؛ «همانا برای انسان چیزی نیست مگر در آنچه که با سعی و تلاش به دست می آورد.»

در روایات نیز به مسئلهٔ تلاش و کوشش توأم با تقوا برای کسب روزی حلال اهمیت فراوانی داده شده است، از جمله امام صادق(علیه السلام) می فرماید: «لا تکسلوا فی طلب معایشکم فان آبائنا کانوا یرکضون فیها و یطلبون؛(۲) در تحصیل روزی تنبلی نکنید؛ زیرا پدران ما در این راه می دویدند و آن را طلب می کردند.» امام موسی بن جعفر(علیه السلام) می فرماید: «انّ الله لیبغض العبد الفارغ؛(۳)

خداوند انسان بی کار را دشمن می دارد.»

کسب روزی حلال در قرآن

با نگاهی به آیات قرآن درمی یابیم خداوند هرگز ما را به چشم پوشی از مواهب الهی دعوت نکرده است و فقر

۱- نجم/ ۳۹.
۲- وسائل الشیعه, ج ۱۲, ص ۳۸.
۳- همان، ص ۳۷.

را ارزش و نعمت به حساب نیاورده و همیشه انسان‌ها را به تلاش و کوشش برای کسب روزی حلال دعوت کرده است تا از این طریق زندگی فردی و اجتماعی درستی پیدا کنند، از جمله می فرماید: «یا أَیُّهَا النَّاسُ کُلُوا مِمَّا فِی الْأَرْضِ حَلالاً طَیِّباً»(۱)؛ «ای مردم! از آنچه در زمین است، حلال و پاکیزه بخورید.» و در آیهٔ دیگری می فرماید: «کُلُوا مِنْ طَیِّباتِ ما رَزَقْناکُم»(۲)؛ «از نعمت های پاکیزه ای که به شما روزی داده ایم، بخورید.»

از آیات ذکر شده معلوم می شود، خداوند تنها روزی حلال و پاکیزه را برای امرار معاش انسان ها مجاز شمرده است، نه روزی حرام و ناپاک را.

روزی حلال در روایات

همواره پیشوایان معصوم(علیهم السلام) با گفتار و عمل، پیروان خود را به تلاش برای به دست آوردن روزی حلال تشویق کرده و حلال بودن روزی را ویژگی لازم و دایمی کسب ها و درآمدها دانسته اند. در روایات بسیاری از معصومین(علیهم السلام)، به ویژه از پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) آمده است: «کسب روزی حلال بر هر مسلمانی واجب است.»(۳)

همچنین فرموند: «عبادت

۱- سوره بقره، آیه۱۶۸.

۲- سوره بقره، آیه ۵۷.

۳- «طَلَبُ الحَلالِ فَرِیضَهٌ عَلَی کُلِّ مُسلِمٍ و مُسلِمَهٍ»؛ بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۹.

ده جزء است که نُه جزء آن در کار و تلاش برای به دست آوردن روزی حلال است.»(۱)

در روایت دیگری نیز حضرت می فرمایند: «هر کسی به هنگام شب بر اثر جستجوی حلال، خسته به خواب رود، آمرزیده خفته است.»(۲) امام صادق(علیه السلام) در روایت دیگری انسان ها را به جستجوی روزی حلال امر می فرمایند و آن را کمک و پشتیبان دین معرفی می کنند.(۳)

آثار روزی حلال در زندگی انسان

اشاره

شاید این سؤال در ذهن برخی افراد ایجاد شود که: مگر روزی حلال و حرام چه فرقی می کنند؟ یا به عبارت دیگر: مگر اثرات روزی حلال و حرام چیست که این همه به کسب حلال سفارش می شود؟ برای پاسخ به این سؤال لازم است اثرات روزی حلال و حرام را در زندگی فردی و اجتماعی مورد بررسی قرار دهیم:

الف) زندگی فردی:

رزق و روزی، یکی از مهم ترین مسائلی است که در

۱- «اَلْعِبادَةُ عَشَرَةَ اَجْزاءٍ تِسْعةٌ مِنْها فی طَلَبِ الْحَلالِ »؛ مستدرك الوسائل، ج ۱۳، ص ۱۲.
۲- آثار الصادقین، ج ۴، ص ۱۸۴.
۳- همان.

زنـدگی فردی و اجتماعی بشـر مطرح می شود؛ زیرا انسان از ابتدا با آن خلق شده، رشد می کند و تا آخر عمر نیز با آن سـر و کار دارد. ازاین رو، در متون دینی و روایی ما آثار و فوایـد مهم و متعددی را ذکر کرده اند که در اینجا به برخی از آنها اشاره می کنیم:

۱. آمرزش گناهان: خـدای متعال همواره با اسـباب و بهانه های مختلفی گناهان انسان ها را می خشد، از جمله: توبه، شـفاعت، عبادت و... یکی از اسباب آمرزش گناهان، کسب روزی حلال است، چنانچه پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) می فرمایند: «هر که روزی حلال بخورد، فرشته ای به فرمان خدا بر سر وی بایستد و برایش آمرزش خواهی کند، تا از خوردن فارغ آید.»(۱)

۲. اسـتجابت دعا: پذیرفته شدن دعا دارای شـرایط و مقدمات بسیاری است، یکی از آنها خواندن خدا با «پاک کردن روزی از هرگونه شبهه و حرام» است؛ چراکه با پاک و حلال بودن مال، دعای آدمی به مرحلهٔ استجابت می‌رسد.

در حدیثی از حضـرت رسول اکرم(صـلی الله علیه و آله) آمده است: «هر کس بخواهد دعایش مستجاب شود، باید کسب خود را حلال کند و حق مردم را بپردازد، همانا دعای هیچ

۱- سفینه البحار، شیخ عباس قمی، ص ۱۹۸.

بنده ای که مال حرام در شکمش و یا حق کسی بر گردنش باشد، به درگاه خدا بالا نمی رود.»(۱)

۳. گرامی و محبوب شدن نزد خدا: در آیات و روایات بسیاری اشاره شده است، بندگان خدا با شرایط زیادی نزد خداوند محبوب و گرامی می شوند. یکی از این راه ها، طلب روزی حلال است؛ حال چه بنده به این روزی دست پیدا کند و چه با وجود تلاش های بسیار، دست پیدا نکند، در هر دو صورت نزد خداوند محبوب و گرامی خواهد بود.

در روایتی امام صادق(علیه السلام) فرمودند: «بنده خدا، آن زمان نزد خدا گرامی تر است که درصدد کسب روزی حلال برآید؛ گرچه نتواند به آن دست یابد.»(۲)

۴. نورانیت دل و جان: یکی از ثمرات روزی حلال (علاوه بر قبولی اعمال صالح انسان در درگاه خداوند) این است که سبب روشنایی و نورانیت دل و جان آدمی می شود؛ زیرا فردی که خود را موظف به کسب روزی حلال می داند و آن را یکی از واجبات خود می شمارد و در راه به دست آوردن آن تلاش و کوشش فراوان می کند، می داند که این سعی

۱- «إذا أرادَ أَحَدُکُم أَن یُستَجابَ لَهُ فَلیُطَیِّب کَسبَهُ ولیَخرُج مِن مَظالِمِ النّاسِ، وَ إِنَّ اللّه لایُرفَعُ إِلَیهِ دُعاء عَبدٍ وَفی بَطنِهِ حَرامٌ أَو عِندَهُ مَظلَمَهٌ لِأَحَدٍ مِن خَلقِهِ»؛ بحارالأنوار (ط- بیروت)، ج ۹۰، ص ۳۲۱، ح ۳۱.

۲- میزان الحکمه، ترجمه شیخی، ،ج ۵، ص ۲۰۵۹.

و تلاش موجب رضایت پروردگارش می شود و اوست که دل ها را روشـنی و نورانیت می بخشد، پس چه به آن روزی دست پیدا کند و چه آن را نیابد، خدای خویش را از خود راضی کرده است.

علاوه بر آن، در اعمال دیگر خود نیز با وسواس بیشتری در پی کسب رضایت پروردگار خویش خواهد بود. ازاین رو، هم

اعمـال او مـورد قبول درگـاه خداونـد قرار می گیرد و هم به سـبب تلاـش برای کسب روزی حلاـل، خداونـد دل و جـانش را روشـنایی می بخشـد. پیامبر اکرم(صـلی الله علیه و آله) می فرمایـد: «هر کس چهل شـبانه روز از روزی حلال بخورد، خـداوند دلش را روشن و نورانی می فرماید.»(1)

۵. بـاز شـدن درهـای بهشت: یکی دیگر از آثـار فردی روزی حلال، باز شـدن درهای بهشت است. در روایتی حضـرت رسول اکرم(صـلی الله علیه و آله) می فرماینـد: «هر کس از دسترنـج حلال خود بخورد، درهای بهشت به رویش گشوده شود و از هر دری که خواهد، وارد بهشت شود.»(2) البته برای کسب روزی حلال آثار دیگری نیز می توان نام برد، مانند: برکت مال، رقت قلب، تربیت فرزندان صالح و... که به جهت جلوگیری از طولانی شدن کلام از ذکر بقیهٔ آثار خودداری می کنیم.

ص: ۳۱

۱- بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۶.

۲- «مَنْ أَکَلَ مِنْ کَدِّ یَدِهِ حَلَالًا فُتِحَ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّهِ یَدْخُلُ مِنْ أَیِّهَا شَاء»؛ بحار الأنوار، ج ۱۰۰، ص ۱۰، ح ۴۱.

ب) زندگی اجتماعی

اگر افراد جامعه به دنبال کسب حلال باشند و از ریا، دروغ، حیله و دلالی های نامشروع و ... دور می کنند، زندگی آنان با آرامش بهتر و شادابی بیشتری همراه خواهد بود و گلستانی می شود که نفع و اثر آن به تمام افراد جامعه می رسد. زندگی شرافتمندانه هر شخص، شغل آبرومندی را برای خود انتخاب کند و از طریق سعی و کوشش در کسب روزی حلال، معاش خود و خانواده اش را فراهم می آورد؛ بی کاری، علاوه بر تلف کردن عمر با ارزش، باعث می شود خود و خانواده اش سربار و نان خور دیگران شوند و چنین کسی از رحمت خدا به دور است. در حدیثی پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) می فرمایند: «هر که از زور بازوی خود نان بخورد، خداوند به رحمت در او نظر نموده، و هرگز عذابش نفرماید.»(۱)

یکی دیگر از راه های حلال کردن مال، پرداختن زکات، خمس و سایر حقوق مالی است که خداوند بر عهده عموم افراد جامعه قرار داده است؛ زیرا حکمت پرداخت آنها این است که موجب ریشه کن شدن فقر شده، و افراد تهدیست نیز از مال حلال بهره می برند.(۲)

۱- «مَنْ أَکَلَ مِنْ کَدِّ یَدِهِ نَظَرَ اللَّهُ إِلَیْهِ بِالرَّحْمَهِ ثُمَّ لَا یُعَذِّبُه أَبَدا»؛ همان، ص ۹، ح ۴۰.

۲- نگاهی به فقر و فقرزدایی از دیدگاه اسلام، ص ۱۲۶.

شرایط کسب حلال

بـدیهی است خـدای متعـال که مـا را به کسب حلال و پاکیزه امر فرموده، بایـد راه و رسم و یا حـدود و ثغور آن را نیز برای ما معرفی کرده باشد و چون یکی از لازمه های جامعهٔ بشـری، زندگی اجتماعی و دسته جمعی است، انسان ها برای بقا و استمرار زندگی خود، نیازمند مجموعه ای از امکانات و شرایط می باشند که برای فراهم کردن آن ناچار باید در تعامل و ارتباط فکری و معنوی با یکدیگر قرار گیرند تا بتوانند احتیاجات روزمرهٔ خود را تأمین کنند.

با توجه به تأکیدات فراوانی که در طلب روزی حلال آمده، درمی یابیم تأمین نیازهای انسانی باید از راه حلال و

پاکیزه انجام گیرد، وگرنه به هدفی که خدای متعال از خلقت بشـر می خواهد، دست پیدا نخواهیم کرد. کسب حلال و پاکیزه، شرایط و لازمه هایی دارد که از جملهٔ آنها می توان به امور زیر اشاره کرد:

۱. شـناخت دین: امام صادق(علیه السلام) در بیان لزوم شناخت راهکار مناسب برای کسب روزی حلال می فرمایند: «کسی که می خواهد تجارت کند، باید شـناختی در دینش داشته باشد تا حلال را از حرام باز شناسد و کسی که شناخت دینی ندارد و به احکام تجارت آشنا نیست؛ ولی به کار

ص: ۳۳

تجارت می پردازد، خود را در شبهات افکنده است.»(۱)

۱. خود کسب منع شرعی و قانونی نداشته باشد؛

۲. تمام مقرّرات و قوانینی که مربوط به آن کسب است، از طرف فرد مراعات شود؛

۳. اگر آن کسب به صورت قراردادی است و حقوق و مزایا در مقابل مدت زمانی که شخص کاری را انجام می دهد، پرداخت می شود، پس باید در آن کم کاری نشود، (به طور مطلوب انجام شود).

اگر این موارد مورد توجه تمام افراد و اصناف جامعه که صنف برقکار یکی از آن ها است قرار گیرد، هر تولید کننده، فروشنده، برقکار، کارگر، کارفرما و... می تواند افتخار کند که در هر لحظه و دقیقهٔ خدمتش، عبادتی انجام داده و توفیق انجام بهترین عبادات را داشته است، چنانچه در فرمایش گهربار حضرت رسول(صلی الله علیه و آله) آمده است: «افضل الاعمال الکسب الحلال؛(۲)

بهترین اعمال، کسب روزی حلال است.»

خدمت به خلق

در اهمیت و ارزش خدمت به خلق، به روایتی از حضرت رسول اکرم(صلی الله علیه و آله) اشاره می شود: از حضرت در

۱- وسائل الشیعه، شیخ حرّ عاملی، ج ۱۲، ص ۲۸۳.
۲- کنز العمال, ج ۴, ص ۸.

مورد محبوب ترین خلق نزد خداونـد سؤال شد؟ ایشان در جواب فرمودند: «آنکه بیش از همه برای مردم سودمند تر باشد.»(۱) پس ارزشـمندی هر شخص در هر صنف، به میزان بازدهی، کارایی و نحوهٔ برخورد او با دیگران بستگی دارد و هرچه بر میزان و مقدار فعالیت او افزوده شود و با رفتاری نیکو و اخلاقی پسندیده همراه باشد، بر مقبولیت و محبوبیت آن شخص نزد خداوند افزوده می شود و در یـک کلاـم، آنچه به شـخص بهـا می دهـد و او را در دنیا و آخرت سـرافراز می سازد، خـدمت مسـتمر و خالصانه به مردم است.

نکته ای که در اینجا باید مورد توجه قرار گیرد این است که نتیجهٔ هر کاری (خوب یا بد، مسـتقیم یا غیر مسـتقیم) متوجهٔ خود فرد و دیگر اقشار مختلف جامعه است و در واقع این انسانها هستند که هر یک نسبت به دیگری خدمت و یا خیانت می کنند.

کارکنان صـنف لوازم الکتریکی و برقکاران نیز از این زنجیره جدا نیسـتند و اگر بتوانند به درستی از عهدهٔ مسئولیت های خود بر آیند و با کمال صداقت و امانت عمل نمایند و پشتکار داشته باشند، قطعاً نتیجهٔ مثبت

۱- وسائل الشیعه, کتاب امر و نهی، باب ۲۲، ح ۲.

و مطلوب آن، نصیب همه خواهد شد و به یقین ثمرهٔ شیرین اینگونه خدمات، رضایت خدا و خلق خداست که این خود از بهترین توفیقات و عبادات محسوب می شود.

در این زمینه به حدیثی کوتاه از پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) اشاره می شود که فرمودند: «هر مسلمانی که به جماعتی از مسلمین خدمت کند، خدا به شمارهٔ عدد آن جماعت در بهشت به او خدمتگزار خواهد داد.»(1)

عوامل افزایش روزی حلال

برای زیاد شدن روزی در قرآن و روایات علل متعددی مشاهده می کنیم که عمل به آن ها موجب افزایش روزی و رشد اخلاق و عواطف مردم در خانواده و جامعه می‌شود، در اینجا به برخی از آنها اشاره می کنیم:

۱. تقوا و پرهیزگاری: خداوند متعال در قرآن می فرماید: «وَ مَنْ یَتَّقِ اللَّهَ یَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً وَ یَرْزُقْهُ مِنْ حَیْثُ لا یَحْتَسِبُ وَ مَنْ یَتَوَکَّلْ عَلَی اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِکُلِّ شَیْ ءٍ قَدْراً»(2)؛ «هر کس تقوا پیشه کند، خدا

۱- «أَیُّمَا مُسْلِمٍ خَدَمَ قَوْماً مِنَ الْمُسْلِمِینَ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ مِثْلَ عَدَدِهِمْ خُدَّاماً فِی الْجَنَّهِ»؛ اصول کافی، ج ۳، ص ۲۹۶.
۲- سوره طلاق، آیه ۳.

برای او راه خروج (از تنگنای مادی و معنوی) قرار می دهد و او را از جایی که گمان ندارد، روزی می دهد و هر کس بر خدا توکل کند، خداوند کفایت امرش را می کند.»

۲. استغفار: در روایتی از امیرالمؤمنین علی(علیه السلام) نقل شده است: «ألاستِغفارُ یَزیدُ فی الرِّزقِ؛(۱)

طلب آمرزش از خداوند، روزی را زیاد می کند.» استغفار درهای رحمت الهی را به روی بندگان باز می کند و افزایش روزی – که مقصود از آن روزی حلال است – یکی از این درهای رحمت می باشد.

۳. دعا و نیایش: دعا و نیایش به درگاه خداوند نیز از راه های بسیار مهم در جلب و افزایش روزی است. چنانچه امام صادق(علیه السلام) می فرمایند: «به راستی خداوند عزوجل روزی مؤمنان را آن چنان که تصور نمی کنند، به آنها می رساند و این بدان جهت است که بنده چون راه به دست آوردن روزی خویش را نداند بسیار دعا و نیایش کند.»(۲)

۴. کتمان فقر: یکی از کلیدهای وسعت روزی حلال، پنهان کردن فقر است. پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) می فرمایند: «کسی که گرسنه شود یا احتیاجی داشته باشد؛ ولی آن را از مردم پنهان کند و تنها نزد خداوند بگوید، بر خداوند است که

۱- خصال، صدوق، ص ۵۰۵؛ جامع الاخبار (شعیری)، ص ۱۲۴.

۲- آثار الصادقین، ج ۷، ص ۱۰۳.

یک سال روزی حلال، روزی اش نماید.»(۱)

۵. کمک و یاری به مؤمنان: یکی از راه های افزایش روزی، انفاق و صدقه دادن است.

عموم مردم عادت دارنـد بر حسب اعتقادات مـذهبی خود، روزانه یا هفتگی وجهی را به عنوان صدقه بپردازند، خصوصاً اگر با خطری مواجه شده و یا قصد سفری داشته باشند.(۲)

صـدقه علاـوه بر اینکه برای آنهـا نـوعی بیمه محسـوب می شود، بـاعث تزکیـهٔ نفس، پـاکی روح و افزایش روزی آنهـا نیز می گردد.(۳)

بنابر روایات نقل شده از اهل بیت علیهم السلام، سایر عوامل افزایش روزی عبارتند از: تمیز کردن ظروف غذا بلافاصله بعد از صرف غذا،(۴) حسن همسایگی و همجواری،(۵) ازدواج و دوری از مجرد ماندن،(۶) خلال کردن دندان ها بعد

۱- «مَنْ جَاعَ أَوِ احْتَاجَ وَ كَتَمَهُ مِنَ النَّاسِ وَ مَضَـی إِلَى اللَّهِ تَعَالَى كَانَ حَقّاً عَلَيْهِ أَنْ يَفْتَحَ لَهُ رِزْقَ سَـنَةٍ حَلَالًا»؛ بحار الانوار، ج ۵۹، ص ۲۹۲.

۲- رزق حلال، ص ۴۶.

۳- غرر الحکم، ترجمه: هاشم رسولی محلاتی، ج ۱، ص ۱۳۱، ح ۱۰.

۴- بحار الانوار، ج ۹۵، ص ۲۰۰.

۵- اصول کافی، ترجمه مصطفوی، ج ۱۱، ص ۱۵۱.

۶- وسائل الشیعه، ج ۲، ص ۱۵.

از غذا،(۱) میهمان نوازی،(۲) انگشتر عقیق در دست کردن،(۳) خوش اخلاقی و مهربانی، خصوصاً با خانواده و....(۴)

عوامل تنگ دستی

بعضـی از افراد با اینکه درآمـد بالایی دارنـد باز هم محتاج هسـتند و در مخارج زندگی خود درمی مانند، و چون فقط از جنبه مـادی و دنیـای به موضوع نگـاه می کننـد همیشه این سوال برایشـان مطرح است که چرا روزی مان کم است، نکته ای که باید مورد توجه قرار گیرد این است که تنگ‌دستی و فقر جدای از اینکه عوامل دنیایی و طبیعی مانند: سستی در تحصیل معاش و به دنبـال کسب و کار نرفتن و نداشـتن برنامه ریزی دقیق اقتصادی در مخارج زنـدگی و... دارد، عوامل دیگری نیز دارد که شاید بسیاری از افراد به آن ها توجه نکنند از جمله:

۱. سـبک شـمردن نماز: طبق روایتی از رسول اکرم(صـلی الله علیه و آله) که فرمود: «یکی از بیست خصلتی که موجب فقر می شود، سبک شمردن نماز است.»(۵) از مصادیق سبک

۱- اصول کافی، ج ۶، ص ۳۷۶.

۲- وسائل الشیعه، ج ۹، ص ۴۷۰.

۳- اصول کافی، ج ۶، ص ۴۷۱.

۴- بحار الانوار، ج ۶۹، ص ۴۰۸.

۵- «عشرون خصله تورث الفقر... و الاستخفاف بالصلاه...»؛ جامع الأخبار (شعیری)، ص ۱۲۴.

شمردن نماز می توان به سستی در خواندن نماز اول وقت و بی توجهی به آن، ترک نماز جماعت، فرار از شرکت در مسجد برای ادای نماز و مانند آن نام برد که تمام این کارها - بنا بر تصریح روایات - باعث فقر می شوند.

۲. قطع ارتباط با خویشاوندان نزدیک (قطع رحم): از گناهانی که موجب فقر است، قطع رحم یا همان قطع ارتباط با بستگان نزدیک مانند: پدر، مادر، برادر، خواهر و مانند آن است. امام صادق(علیه السلام) می فرمایند: «صلهٔ رحم انسان را خوش اخلاق، با سخاوت و پاکیزه می نماید و روزی را زیاد و مرگ را به تأخیر می اندازد.»(۱)؛

یعنی قطع رحم اثری معکوس خواهد داشت.

۳. قسم دروغ خوردن: افرادی که زیاد دوروغ می گویند و به دروغ گفتن عادت کرده اند، فقیر می شوند همانطور که در روایتی حضرت امیرالمؤمنین علی(علیه السلام) می فرمایند: «عادت به دروغگویی، فقرآور است.»(۲)

۱- «صِلَهُ الْأَرْحَامِ تُحَسِّنُ الْخُلُقَ وَ تُسَمِّحُ الْكَفَّ وَ تُطَيِّبُ النَّفْسَ وَ تَزِيدُ فِی الرِّزْقِ وَ تُنْسِئُ فِی الْأَجَلِ»؛ اصول کافی، ج ۲، ص ۱۵۱، ح ۶.

۲- «اعتیاد الکذب یورث الفقر»؛ وسائل الشیعه، ج ۱۵، ص ۳۴۷.

فصل دوم: تاریخچه صنعت برق در ایران

دربارهٔ تاریخچهٔ صنف لوازم الکتریکی و برق کارن در ایران، اطلاعات منظم و مورد اطمینانی در دست نیست؛ ولی می توان گفت: موضوعات پیرامون برق و الکتریسیته هم‌زمان با ورود انرژی برق به ایران آغاز شده و به تدریج پیشرفت کرده و به شکل امروزی در آمده است. در ذیل تاریخ مختصری از ورود برق و مسائل مربوط به الکتریسیته بیان می شود:

نخستین مولد برق در سال ۱۲۶۴ش/ ۱۳۰۲ق؛ یعنی ۶ سال پس از اینکه «توماس الوا ادیسون» نخستین لامپ را اختراع کرد، برق وارد ایران شد و کاخ گلستان را روشن کرد و دو سال بعد در تکیهٔ دولت مراسم عزاداری و تعزیه گردانی سید الشهدا(علیه السلام) را نیز با نور خود رونق داد. این مولد

برق به دستور ناصرالدین شاه قاجار توسط «محمد حسن امین الضرب» به ایران وارد شده بود؛ اما در سال ۱۲۸۴ش نخستین نیروگاه خصوصی برق شهری، توسط مرحوم حاج محمد حسین مهدوی (امین الضرب) به قدرت ۴۰۰ کیلو وات، از نوع بخار پیستونی، در شهر تهران راه اندازی گردید.

او نخستین کسی بود که با دریافت یک امتیازنامهٔ معتبر، اقدام به تأسیس کارخانهٔ برق شهری در ایران کرد. این نیروگاه در ۲۴ ساعت فقط ۶ ساعت برق ۲۲۰ ولت تک فاز، و ۳۸۰ ولت سه فاز متناوب مشترکین آن زمان را تأمین می کرد. چنانچه از امتیازنامهٔ حاج امین الضرب بر می آید، برپایی کارخانه های برق، آجرسازی و نجاری یکجا به وی واگذار شده بود.

همچنین در حدود سال ۱۳۰۳ش بخش های خصوصی دیگری از جمله کارخانه های آرد، ریسندگی، نساجی و برخی شهرداری ها در شهرهای مختلف ایران نسبت به راه اندازی مولدهای کوچکی از نوع دیزل و توربین بخار برای تأمین بخشی از برق روشنایی مناطق شهری اقدام نمودند.

در سال ۱۳۱۶ش نخستین نیروگاه برق دولتی به قدرت ۶۴۰۰ کیلو وات از نوع بخار، توسط بلدیه(شهرداری) در

شمال شـرق تهران بیرون دروازه دوشان تپه (میـدان شـهدا) راه اندازی شد و بعد از مدتی مولدهای دیزلی و نیز توربین بخار به قدرت تولید برق نیروگاه مذکور اضافه گردید.

بعضـی از این نیروگـاه ها تا سال ۱۳۴۷ش جهت تولیـد و عرضـهٔ نیروی برق مورد بهره برداری قرار می گرفتنـد. با راه انـدازی نیروگاه های سد امیرکبیر، آلستوم (نیروگاه طرشت) و فرح آباد (بعثت) تا سال ۱۳۴۸ش و تولید نیروی برق کافی در آن زمان، نیروگاه های برق منصوبه در میدان شهدا خاموش و برای همیشه از مدار خارج گردید.(۱)

و امروزه دهها نیروگاه بخاری، گازی، چرخه ترکیبی، دیزلی، برقابی توسط وزارت نیرو و صنایع بزرگ و بخش خصوصی راه انـدازی شـده که علاوه بر نیازهـای کشور، بخشـی از نیروی برق کشورهـای همسـایه را تـامین می کنـد و مجموع واحـد های نیروگاهی به بیش از هزار نیروگاه می رسد.(۲)

امیـــداورایم در آینـده احکـام فقهی وزارت خـانه هـا از جملـه وزارت نیرو فراهـم شـود و معروف و منکر نهادهـای بزرگ زیر مجموعه دولت اسلامی مشخص گردد.

ص: ۴۳

۱- سایت ویکی پدیا، موزه ملی صنعت برق ایران.

۲- ملی صنعت آثار تفصیلی صنعت برق ایران ویژه تولید ۱۳۹۲ شرکت مادر تخصصی توانیر، خرداد ماه۱۳۹۳.

بخش دوم: تولید و فروش لوازم الکتریکی

اشاره

ص: ۴۵

فصل اول : تولید لوازم الکتریکی

پایداری و قوام هر کشوری به صنایع و پیشرف صنایع آن کشور بستگی دارد و هر قدر تولید کشور از لحاظ کمّی و کیفی بالا رود، اعتبار آن کشور در سطح جهانی بالاتر می رود. یکی از تولیدات کشور ما تولید برق و لوازم الکتریکی است. تولید اجناس الکتریکی مرغوب و استاندارد هم می تواند رضایت خریداران را در برداشته باشد و هم به اقتصاد کشور و جامعه کمک کند. برای تولید اجناس مطلوب و داشتن کارخانه ای موفق، اموری باید رعایت شود، از جمله:

۱. تولید اجناس به صورت استاندارد: هرگز از مواد اولیهٔ غیر استاندارد و تقلبی در تولید استفاده نشود؛

ص: ۴۷

۲. تولیـد اجناس به صورت کامل: ساخت جنس ناقص و معیوب موجب بی اعتمادی خریـداران خواهـد شـد و باعث ضـمان و حق الناس نیز می گردد؛

۳. دقت در نوع بسته بندی و چینش کالاهای الکتریکی: کالا و جنس الکتریکی نباید معیوب به دست خریدار برسد و همچنین از لحاظ تعداد و کمیّت به اندازه ای که روی کارتن یا بستهٔ وسایل الکتریکی نوشـته شده، باشد: مثلاً کلاف سیم ۹۰ متری را به انـدازهٔ صـد متر نفروشـد یـا در جعبـهٔ لامـپ، تعـدادی را کم نگـذارد که این کار علاوه بر از دست دادن اعتماد خریـداران، مدیون شدن به آنان را نیز به دنبال خواهد داشت؛

۴. پرداخت به موقع حقوق کارگران: تأثیر این نکته در شکل کار و دقت کارگران بر کسی پوشیده نیست؛

۵. بیمه کردن کارخـانه و اجنـاس آن: تولیدکننـدگان می‌تواننـد کارخـانه و اجناس تولیـد شـده را بیمه کننـد تا در هنگام بروز مشـکل و حادثه بتواننـد خسارتهای وارد شـده را جبران کنند و از ورشکسـتگی و ضـربه خوردن تولید و سـرمایهٔ کشور و افراد جلوگیری نمایند.البته بیمه ها نباید وابسته به کشورهای غیراسلامی باشند.

نکات دیگری از قبیل رعایت کردن امور ایمنی، بهداشتی، نظم، خوشرفتاری و... نیز بایدموردتوجه قرارمی گیرند.

ص: ۴۸

فصل دوم:بایسته های فروش

احکام خرید و فروش

خرید و فروش، یک مبادلهٔ اقتصادی است، که از قدیم وجود داشته ولی در هر زمان به شکل خاصی صورت می گرفته؛ زمانی جنس را با جنس مبادله می کردند (معاملهٔ کالا به کالا) و زمانی در عوض جنس، نقره و طلا داده می شد و در زمان حاضر نیز پول جایگزین سکه و نقره شده است و در آینده پول های الکترونیکی جایگزین پول های امروزی می شوند و...

جدای از شکل ظاهری معامله، آنچه در خرید و فروش مهم است، انجام معامله بر اساس قانون و مقررات الهی

ص: ۴۹

می باشد، تا حق هیچ کدام از طرفین ضایع نشود. دین مبین اسلام در باب معاملات قوانین و دستوراتی وضع کرده است که شامل اموری چون حرام، واجب، مستحب و مکروه است.

در اینجا برای آگاهی فروشندگان وسایل الکتریکی، مسائل و احکام مربوط به خرید و فروش، به طور اجمال بیان می شود و بحث مفصل آن در رسالهٔ مراجع، بخش احکام معاملات ذکر شده است که در صورت نیاز باید به آن مراجعه شود.

چندمسئله

۱. سزاوار است فروشندهٔ لوازم الکتریکی، احکام خرید و فروش مورد ابتلا را فرا بگیرد، و اگر به واسطهٔ ندانستن این احکام در معرض ارتکاب حرام، یا ترک واجبی قرار گیرد، لازم (واجب) است این احکام را فرا بگیرد.(۱)

از حضرت صادق(علیه السلام) روایت شده است: «کسی که می خواهد خرید و فروش کند، باید احکام آن را یاد بگیرد، و اگر پیش از یاد گرفتن احکام آن خرید و فروش کند، به واسطهٔ معامله های باطل و شبهه ناک، به هلاکت می افتد.»(۲)

۱- توضیح یسائل مراجع، ج ۱، ص ۲۴، مسأله: ۱۱.
۲- وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۲۸۳.

۲. اگر فروشنده یا خریدار لوازم الکتریکی به خاطر جهل به مسئله، نداند معامله ای که انجام داده، صحیح است یا باطل، نه می توانـد در مـالی که گرفته است، تصـرف نمایـد و نه در جنسـی که تحویل داده؛ بلکه بایـد مسـئله را یاد بگیرد، یا احتیاط کنـد. هرچنـد با مصالحه باشـد؛ ولی اگر بدانـد طرف مقابل راضـی به تصـرّف در آن است، هرچند معامله باطل باشد، تصـرّف جایز است.(۱)

۳. الف. کسـی که ثروتی نـدارد و مخارجی چون خرج خانواده بر او واجب است، بایـد کسب و کار حلالی را داشـته باشـد تا بتواند مخارج واجب خود را بپردازد.

ب. برای کارهای مسـتحب، مانند وسـعت دادن به و دسـتگیری از فقرا، کسب و کار حلال مستحب است، خرید و فروش لوازم برقی و انجام عملیات برق کاری یکی از موارد کسب و کار حلال و مفید است.(۲)

مستحبات خرید و فروش

در مورد هر معامله ای، از جمله خریـد و فروش اجناس الکتریکی، چنـدین عمل مسـتحب است که می توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱ . برای تقرب به خدا باشد، زیرا کار و کوشش در

۱- توضیح المسائل مراجع، مسئله۲۰۵۹.

۲- توضیح المسائل مراجع، مسئله: ۲۰۵۴.

اسلام از بهترین عبادات است.

۲ . داعی و محرّک او در کار رفاه جامعه خصوصاً خانواده خود و فقرا باشد.

۳ . به اندازه متعارف سود کند و گرانفروشی نکند.

۴ . وقتی به اندازه مخارج روزانه اش منفعت برد، جنس را به همان قیمتی که خریده است بفروشد.

۵ . با اخلاق اسلامی و خوشرویی با مشتری برخورد کند و در قیمت جنس سختگیری نکند.

۶ . دیرتر به بازار رود و زودتر به خانه بازگردد و بیش از متعارف، در بازار نماند.

۷ . در وقت نماز کسب و کار را تعطیل کند.

۸ . در قیمت جنس بین مشتریهای مسلمان فرق نگذارد، مگر اینکه مشتری اهل صلاح یا اهل علم یا مستضعف و مانند اینها باشد که مراعات آنها افضل است.

۹ . چیزی را که می فروشد زیادتر بدهد و آنچه را که می خرد کمتر بگیرد.

۱۰ . کسی که با او معامله کرده، اگر پشیمان شود و از او تقاضا کند که معامله را به هم بزند، برای به هم زدن معامله حاضر شود.

۱۱. کالای خود را مدح و ستایش و کالای دیگری را

ص: ۵۲

بدگویی نکند.

۱۲. از کسی که به وی وعده احسان داده سود نستاند.

۱۳. بیش از حد نیاز، از مسلمانان سود نستاند.

۱۴. عیب کالا را برای مشتری بیان کند.

۱۵. کالا را زینت نکند آنچنانکه موجب به اشتباه افتادن مشتری گردد.

۱۶. آگاهی کامل به احکام شرعی خرید و فروش از راه اجتهاد و یا تقلید لازم است.

۱۷. چانه زدن و سخت گیری برای اجتناب از زیان دیدن، مستحبّ است.

۱۸. در معامله میانه رو باشد؛ یعنی از طرفی حریص نباشد و از طرف دیگر، سهل انگار و بی تفاوت و بی حال هم نباشد؛ به طوری که در تنگنا قرار گیرد.(۱)

مکروهات خرید و فروش

بعضی از کارهای مکروه (که بهتر است، فروشنده و خریدار لوازم الکتریکی انجام ندهند) از این قرار است:

۱. نفروختن کالا بر اساس قیمت خرید، بدین معنی که بگوید: این کالا را چندین درصد بیشتر از قمیت خرید آن می فروشم.

۱- تحریر الوسیلهٔ - ترجمه؛ ج ۲، ص: ۳۵۷ و ۳۵۸.

۲. دخالت کردن در معامله برادر دینی.

۳. معامله با کسانی که بسیار در معامله سختگیرند و شدیدا به مادیات اهمیت می دهند.

۴. قسم خوردن: موقع فروش کالا ـ به خدا و قرآن قسم نخورد. قسم دروغ حرام است اما قسم راست هم موقع خرید و فروش مکروه است و سفارش شده که از آن پرهیز شود.

۵. چانه زدن بعد از قطعی شدن قیمت کالا.

۶. تعریف مشتری از کالای خود.

۷. بدگویی از کالای فروشنده.

۸. اولین فرد وارد بازار شدن و آخرین نفر خارج شدن نیز مکروه است.(۱)

معاملات حرام

معاملات حرامی که فروشندهٔ لوازم الکتریکی و خریدار آن احتمال واقع شدن در آن را دارند، بدین قرار می باشد:

۱. خرید و فروش لوازم الکتریکی غصبی، مانند: تحویل دادن و تحویل گرفتن اجناس الکتریکی که هنوز مالک آن نیست.

۲. خرید و فروش لوازم الکتریکی با پول هایی که از

۱- تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۲، ص: ۳۵۸ و ۳۵۹.

اعتبار ساقط شده یا پول های تقلبی، در صورتی که طرف معامله متوجه نباشد؛ ولی اگر بداند، معامله جایز است؛

۳. معامله ای که در آن غِشّ (فریب) باشد؛ در روایتی پیامبر اسلام(صلی الله علیه و آله) فرموده اند: «مَن باعَ عَیبا لَم یُبَیِّنْهُ لَم یَزَلْ فی مَقتِ اللّه وَ لَم تَزَلِ المَلائکهُ تَلعَنُهُ؛(۱)

هر کس کالای معیوبی را بفروشد، بدون آنکه عیبش را به خریدار گفته باشد، همواره در خشم خدا خواهد بود و فرشتگان پیوسته نفرینش کنند.»

غشّ در معامله انواع مختلفی دارد، مانند:

الف) مخلوط کردن جنس خوب با جنس بد یا چیز دیگر، قرار دادن اجناس خراب یا معیوب در کارتن ها و...؛

ب) نمایاندن جنس بر خلاف واقع چون عوض کردن مارک و شرکت آن و صورت ظاهری خوبی به اجناس و لوازم الکتریکی دادن، در صورتی که چنین نباشد؛

ج) فروش اجناس الکتریکی با عناوین معتبر، در صورتی که غیر معتبر است؛

د) مخفی داشتن عیب اجناس الکتریکی، خصوصاً در صورتی که خریدار به فروشنده اعتماد داشته باشد.

۴. معاملهٔ اجناس الکتریکی که منافع معمولی آن فقط انجام کار حرام باشد. اگر چنین معامله ای سبب شود که

۱- منتخب میزان الحکمه، ص ۴۲۶.

خریدار به گناه بیفتد، معامله نیز حرام می باشد؛

۵. معاملهٔ اجناس الکتریکی که در آن ربا باشد، که علاوه بر باطل بودن، حرام نیز می باشد. (۱)

مسائل و احکام متفرقه

جایز نیست فروشندگان (از جمله فروشندهٔ لوازم الکتریکی) آلات لهو و ابزار تفریحات حرام را خرید و فروش کنند؛ اما خرید و فروش آلات مشترک، مثل رادیو، ضبط صوت و ویدیو مانعی ندارد و نگهداری آن برای کسی که مطمئن است که خود و خانواده اش از آن در موارد حرام استفاده نمی کنند، جایز است.(۲)

اگر جنسی که استفادهٔ حلال دارد، برای مصرف حرام فروخته شود، مثلاًـ وسایل الکتریکی را برای این بفروشد که از آن استفادهٔ حرام نمایند، چه در ضمن معامله و چه پیش از آن، قرار بر این بگذارند و معامله را بر اساس آن انجام دهند، معامله حرام است(۳)

۱- توضیح المسائل مراجع مسأله: ۲۰۵۵.

۲- توضیح المسائل آیت الله سیستانی، مسئله۲۰۵۷.

۳- توضیح المسائل مراجع ، مسئله ۲۰۶۸. رساله آیت الله وحید خراسانی، مسئله ۲۰۹۶. رساله آیت الله سیستانی مسئله ۲۰۷۶

شرایط خریدار و فروشنده

هر کدام از خریدار و فروشنده باید شرایطی داشته باشند، از جمله:

۱. بالغ باشند؛

۲. عاقل باشند؛

۳. سفیه نباشند؛ یعنی مال خود را در کارهای بیهوده مصرف نکنند؛

۴. قصد خرید و فروش داشته باشند، پس اگر مثلاً ـ به شوخی بگوید: مال خود را فروختم، معامله ای محقق نمی شود و در حقیقت قصد خرید و فروش مقوّم معامله است، نه شرط صحّت آن؛

۵. کسی خریدار و فروشنده را بر خرید و فروش اکراه (مجبور) نکرده باشد، پس اگر با اکراه معامله ای صورت گیرد و بعد راضی شوند، معامله صحیح است؛

۶.. جنس و عوضی را که می دهند، مالک باشند یا وکیل در معامله باشد.(۱)

حکم معامله با بچه نابالغ

سوال: با توجه به اینکه در توضیح المسائل بیان شده معامله با بچۀ نابالغ باطل است، جواب سه صورت فرض

ص: ۵۷

۱- توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۰۸۱.

شده در مسئله را بیان کنید:

۱. گاهی، والدین پولی را به فرزندان می دهند تا – تنها به عنوان وسـیله – به مغازه رفته و فلان جنس معین (مثلاً نیم کیلو تخم مرغ) را بخرند در حالی که نه پول متعلق به بچه است و نه در خریدن از خود اراده ای دارد. حکم چنین معامله ای چیست؟

۲. گاهی، خانواده پولی به فرزنـد نابالغ خود به عنوان پول توجیبی می دهنـد و مثلاً می گوینـد این ۲۰۰۰ تومان برای خودت، فرزنـد به مغازه می رود در حالی که هیچ ربطی به والدین ندارد، هم پول برای خود بچه است هم جنس را برای خود می خرد مثلاً برای خودش پفک می خرد، حکم چنین معامله ای چیست؟

۳. گـاهی، در معـابر عمومی کودکـانی آدامس فروش یـا فال فروش به چشم می خورنـد، معامله با چنین کودکانی چه حکمی دارد؟

جواب: معامله با بچـهٔ نابالغ باطل است، اگر چه پـدر یا جـدّ آن بچه به او اجازه داده باشـند که معامله کنـد، ولی اگر بچه ممیز باشـد (در خرید و فروش خوب و بد را درک می‌کند) و چیز کم قیمتی را که معاملهٔ آن برای بچه ها متعارف است معامله کند اشکال ندارد. و نیز اگر طفل وسیله باشد که پول را به فروشنده بدهد و جنس را

به خریـدار برسانـد یا جنس را به خریدار بدهد و پول را به فروشـنده برساند، چون واقعاً دو نفر بالغ با یکدیگر معامله کرده اند معامله صحیح است ولی باید فروشنده و خریدار یقین داشته باشند که طفل جنس و پول را به صاحب آن می رساند.(۱)

خرید و فروش انشعاب برق

سوال: حکم فروش انشعاب آب و برق، در جایی که فروشنده می داند این انشعاب در کار حرام استفاده می شود، چیست؟

جواب: اگر بنابر قانون فروش اشتراک آب و برق به کسـی که می دانیم در حرام از آن اسـتفاده می کنـد، جایز باشد، از لحاظ شرعی نیز اشکالی ندارد؛ اما باید او را نهی از منکر کرد.(۲)

ص: ۵۹

۱- توضیح المسائل مراجع ج ۲، ص ۲۱۷، سایت اسلام کوئست، www.islamquest.net/.

۲- اسـتفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای، مورخ ۲۰/۱۰/۹۳. فتوای آیت الله صافی: فروش مانعی نـدارد؛ ولی اگر خریدار خلاـف رفتـار کنـد، ضـامن است، اسـتفتاء پیـامکی از دفتر آیت الله صـافی. فتوای آیت الله شبیری زنجـانی: جایز است، اسـتفاء پیامکی از دفتر آیت الله شبیری. فتوای آیت الله مکارم شیرازی: شرکت آب و برق می تواند مطابق قوانین و مقررات انشعاب را واگـذار نمایـد و در صورتی که شـخص خریـدار خلاـف مقررات از آن اسـتفاده می کنـد، مطابق آیین نامه و ضوابط برخورد نماید، البته نباید امر به معروف و نهی از منکر با زبان خوش ترک شود. استفتاء پیامکی از دفتر آیت الله مکارم. فتوای آیت الله نوری همدانی: جایز نیست، استفتاء پیامکی از دفتر آیت الله نوری.

قرارداد خرید و فروش

در انجام معاملات و خرید و فروش، قرارداد و صیغه خرید و فروش خوانده می شود، خواندن این صیغه لازم نیست به لفظ عربی باشد بلکه به هر زبانی که باشد کفایت می کند، مثلاً اگر فروشندهٔ لوازم الکتریکی به فارسی بگوید: این کلاف سیم برق را در عوض این پول فروختم و مشتری بگوید: قبول کردم، معامله صحیح است؛ ولی خریدار و فروشنده باید قصد انشا داشته باشند؛ یعنی با گفتن این دو جمله، مقصودشان خرید و فروش (نه شوخی) باشد.

نکته: اگر فروشنده بدون جاری کردن صیغهٔ معامله، جنس را به قصد فروختن به دیگری بدهد و خریدار نیز به قصد خریدن بگیرد، معامله انجام گرفته و هر دو مالك می شوند، همچنین می توان با دادن پول از سوی خریدار و گرفتن آن از

سوی فروشنده به قصد داد و ستد، خرید و فروش را انجام داد، که به این نوع خرید و فروش (بیع معاطاتی) می گویند.

نقد و نسیه

اگر فروشندهٔ لوازم الکتریکی جنسی را نقد بفروشد،

ص: ۶۰

خریـدار و فروشـنده بعـد از معامله می تواننـد جنس و پول را از یکـدیگر مطالبه نموده و تحویل بگیرند، که به این نوع معامله، معامله نقـدی می گوینـد و اگر خریـدار و فروشـنده معامله را انجام دهنـد و جنس را همان موقع تحویل دهند و توافق کنند که پرداخـت پـول در وقـت دیگری انجـام شـود را معـامله نسـیه می گوینـد. مسائـل و احکـامی در رابطه بـا خریـد و فروش لـوازم الکتریکی به صورت نسیه ای وجود دارد که در ذیل به چند نمونه از آنها اشاره می کنیم:

۱. در معاملهٔ نسـیه باید مدت کاملاً معلوم باشد، پس اگر اجناس الکتریکی را بفروشد و بگوید: بعداً پولش را می دهم، معامله باطل است.(۱)

۲. اگر فروشـنده لوازم الکتریکی جنسی را نسیه بفروشد، پیش از تمام شدن مدتی که قرار گذاشته اند، نمی تواند عوض آن را از خریدار مطالبه نماید؛ ولی اگر خریدار بمیرد و از خودش مال داشته باشد، فروشنده می تواند پیش از تمام شدن مدت، طلبی را که دارد، از ورثهٔ او مطالبه نماید.(۲)

۳. اگر فروشندهٔ لوازم الکتریکی جنسی را نسیه

۱- توضیح المسائل مراجع، مسئله۲۱۰۵.

۲- توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۱۰۶.

بفروشـد، بعـد از تمام شدن مدتی که قرار گذاشـته اند، می تواند عوض آن را از خریدار مطالبه نماید؛ ولی اگر خریدار نتواند بپردازد، باید به او مهلت دهد و اگر عین مال او موجود باشد، می تواند معامله را به هم بزند و مال خود را پس بگیرد.(۱)

۴. اگر فروشـندهٔ لوازم الکتریکی به کسـی که قیمت جنس را نمی دانـد، جنسـی را نسـیه بفروشـد و قیمت آن را به او نگویـد، معامله باطل است، مگر اینکه خریدار، فروشـنده را وکیل کند که به جای او خرید جنس را عهده دار گردد که در این صورت همین مقـدار که وکیل، قیمت جنس را می دانـد، کفایت می کنـد؛ ولی اگر به کسـی که قیمت نقدی جنس را می داند، نسـیه بفروشـد و گران تر حسـاب کنـد، مثلاً بگویـد: جنسـی را که به تو نسـیه می دهم ۱۰٪ از قیمـتی کـه نقـد می فروشم، گران تر حساب می کنم و او قبول کند، اشکال ندارد.(۲)

۴. اگر فروشـنده، جنسـی را نسـیه فروخته و برای گرفتن پول آن مـدتی قرار داده است، اگر بعـد از گذشـتن مدتی، مقداری از طلب خود را کم کند و بقیّه را نقد بگیرد، اشکال ندارد.(۳)

۱- توضیح المسائل مراجع, مسئله: ۲۱۰۷.

۲- توضیح المسائل مراجع، مسئله۲۱۰۸.

۳- توضیح المسائل مراجع، مسئله۲۱۰۹.

معاملهٔ پیش فروش (سلف) و شرایط آن

معاملهٔ سلف آن است که پول کالا ـ نقد؛ ولی خود کالا ـ به گونه ای کلی و زمان دار باشد. بنابراین، اگر خریدار لوازم الکتریکی با پول نقد با فروشنده معامله کند که خریدار مثلاً بعد از شش ماه فلان جنس الکتریکی را تحویل بگیرد، و فروشنده هم قبول کند، معامله به صورت سلف انجام گرفته و صحیح است. هر معامله ای که به صورت سلف انجام شود، چندین شرط دارد که عبارتند از:

۱. خصوصیاتی را که جنس الکتریکی به واسطهٔ آنها با بقیهٔ اجناس الکتریکی فرق می کند، معیّن نمایند؛ ولی دقّت زیاد لازم نیست؛ بلکه همین قدر که مردم بگویند: خصوصیات آن معلوم شده، کافی است.

۲. پیش از آنکه خریدار و فروشندهٔ لوازم الکتریکی از هم جدا شوند، خریدار تمام قیمت را به فروشنده بدهد، یا به مقدار پول آن از فروشنده طلب کار باشد و طلب خود را بابت قیمت جنس حساب کند و او قبول نماید، و چنانچه مقداری از قیمت آن را بدهد، اگرچه معامله به آن مقدار صحیح است؛ ولی فروشنده می تواند معاملهٔ همان مقدار را به هم بزنند.

۳. مدت را کاملاً معلوم کنند، پس اگر مثلاً بگوید: تا هنگام بازگشت حاجیان فلان جنس الکتریکی را تحویل

ص: ۶۳

می دهم؛ چون مدت کاملاً معلوم نشده، معامله باطل است.

۴. زمانی را که خریـدار جنس الکتریکی برای تحویل جنس معیّن کنـد، فروشـنده لوازم الکتریکی بتواند در آن زمان جنس را تحویل دهد.

۵. خریدار و فروشنده جای تحویل جنس را معیّن نمایند؛ ولی اگر از حرف های آنان جای آن معلوم باشد، لازم نیست که اسم آنجا را ببرند.(۱)

احکام معاملهٔ پیش فروش (سلف)

مسئله: فروشنده (لوازم الکتریکی) نمی تواند جنسی را که سلف خریده، پیش از تمام شدن مدت بفروشد. و بعد از

تمام شدن مدت، اگرچه آن را تحویل نگرفته باشد، فروختن آن اشکال ندارد..(۲)

مسـئله: در معاملهٔ سـلف، اگر فروشنده جنسی را که قرارداد کرده، زودتر بدهد، مشتری باید قبول کند؛ ولی اگر جنس دیگری بدهد، لازم نیست مشتری قبول کند،

۱- توضیح المسائل مراجع، مسئله:۲۱۱۲.
۲- توضیـح المسائل مراجع، مسئله ۲۱۱۳. فتوای آیت الله سیسـتانی: خریدار در معامله سـلف می‌تواند پیش از تمام شدن مدت، جنس را به خود فروشنده بفروشد. توضیح المسائل مراجع مسئله ۲۱۱۳.

هر چند بهتر از جنسی باشد که قرار گذاشته بودند. البته گاه تعیین یک ویژگی برای جنس از باب حداقل مقدار لازم است، که در این صورت اگر جنسی با ویژگی بهتر تحویل دهد؛ چون همان جنسی است که قرار گذاشته اند، بر مشتری لازم است که آن را قبول کند.

مسئله: اگر جنسی را که فروشنده می دهد، پست تر از جنسی باشد که قرارداد کرده بودند، مشتری می تواند قبول نکند.(۱)

مسئله: اگر فروشنده به جای جنسی که قرارداد کرده بود، جنس دیگری بدهد، در صورتی که مشتری راضی شود، اشکال ندارد.(۲)

مسئله: اگر جنسی را که سلف فروخته، در موقعی که باید آن را تحویل دهد، نایاب شود و نتواند آن را تهیّه کند، مشتری می تواند صبر کند تا تهیّه نماید یا معامله را به هم بزند، و چیزی را که داده است، پس بگیرد.

مسئله: اگر جنسی را بفروشد و قرار بگذارد که بعد از مدتی تحویل دهد و پول آن را نیز بعد از مدتی بگیرد، معامله باطل است.(۳)

۱- توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۱۱۵.
۲- توضیح المسائل مراجع، مسئله:۲۱۱۶.
۳- توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۱۱۸.

اکراه بر خرید و فروش

سوال: اگر شخصی را بر خرید و فروش لوازم الکتریکی اکراه و اجبار نمایند، آیا معامله صحیح است؟

پاسخ: خیر، اکراه بر خرید و فروش موجب بطلان آن می‌شود و مراد از اکراه این است که دیگری او را بر این خرید و فروش، امر نمایـد، به نحوی که بترسـد اگر مخالفت بنمایـد، آن شـخص به جان یا مال یا آبروی او یا کسـی که جان و مال و آبرویش برای او مهمّ باشد، ضرری بزند.(۱)

قیمت اجناس تورمی

اکثر کسبه ای که بوسیله خریـد و فروش کالا امرار معاش می کننـد، سـرمایهٔ مشخصـی را برای خرید کالا فراهم می نمایند و سپس با درصد متعارف بالاتری نسبت به مبلغ خریدشان، آن کالا را می فروشند و اختلاف مبلغ خرید و فروش، سود فروشنده و منبع امرار معاش و مخارج خود و خانواده اش می شود؛ اما در شـرایطی که اقتصاد دچار تورم می گردد، این دسته از کسـبه بایـد کالاهای مربوطه را با قیمت بالاتری خریـداری نماینـد و این امر به معنای آن است که این افراد یا باید در صورت امکان، سرمایهٔ اولیهٔ بیشتری برای کسب و کار خود فراهم نمایند تا همان حجم قبلی کالا را خریداری نمایند، که بسیاری

۱- پورتال انهار، سوال از آیت الله وحید خراسانی، سوال ۲۹۰.

از ایشان این امکان را ندارنـد، یا باید با همان سـرمایهٔ قبلی، حجم کمتری از کالا را خریداری نمایند که هر دو حالت به لحاظ اقتصـادی، تحلیـل تـدریجی سـرمایهٔ اولیه محسوب می شود و ادامـهٔ این رونـد منفی، در نهایت به ورشکسـتگی احتمالی ایشان منجر می گردد.

در چنین شـرایطی یکی از راه های رایـج برای حفظ سـرمایهٔ اولیهٔ کسـبه این است که فرد مذکور قیمت پایهٔ کالایی را که قبلاً ارزان تر خریداری نموده، به قیمت پایهٔ روز و بالاتر در نظر بگیرد و آن کالا را علی رغم خرید ارزان تر، به قیمت روز و بالاتر بفروشد.

انجـام این کار از سویی موجب کسب مبلغی مازاد بر سـرمایهٔ اولیه و سود متعارف می شود و از سوی دیگر موجب انتقال فشار اقتصادی به خریداران خواهد شد و عدم انجام آن نیز احتمال ورشکستگی تدریجی این دسته از کسبه را افزایش می دهد.

حال سؤال این است که وظیفهٔ شرعی کسبه در چنین شرایطی چیست؟ آیا کسبه به منظور حفظ ارزش سرمایهٔ اولیهٔ خود، مجاز به انجام این کار هستند یا وظیفهٔ دیگری دارند؟

جواب: فروشندهٔ کالا شرعاً مختار است کالای خود را به هر قیمتی که می خواهد بفروشد و خریدار هم چنانچه

راضی به آن قیمت باشد معامله انجام می شود، و صحیح است؛ لکن اگر بعد از معامله کشف شود که خریدار مغبون شده است، می تواند معامله را فسخ کند؛ البته باید دقت شود که اجحاف و بی انصافی صورت نگیرد.(۱)

معامله با پول حرام

در هر جامعه ای هم افراد مؤمن و خوب وجود دارد و هم افراد شرور و خلاف کار هم هستند؛ یکی از مواردی که هر فروشنده ای با آن مواجه می شود، معامله با انسان خلاف کاری است که پول خود را از راه حرام به دست آورده است. مسئله ای که مربوط به فروشندهٔ لوازم الکتریکی و یا برقکاری که برای شخص خلاف کار برقکاری می کند، حکم معامله و یا گرفتن دست مزد از چنین شخصی است که پولش از راه حرام به دست آمده، که در ذیل نظر بعضی مراجع تقلید در این باره بیان شده است:

جواب: معامله با عین پول حرام جایز نیست؛ ولی در صورتی که این فرد درآمدهای حلالی هم دارد و شما نمی دانید آنچه او در اختیارتان قرار داده، از اموال حرام است یا حلال، معامله با او اشکال ندارد و تصرف در آن برای شما جایز است.(۲)

ص: ۶۸

۱- پورتال انهار، سوال از آیت الله مکارم شیرازی. portal.anhar.ir/node/۴۱۳۸.

۲- فتوای بعضی مراجع تقلید: آیت الله خامنه ای: اگر معامله از موارد اعانه بر اثم و گناه نباشد و یقین به وجود حرام در آنچه که از این شخص دریافت می شود، نداشته باشید، مانعی ندارد؛ و الا جایز نیست. آیت الله سیستانی: اگر معامله صحیح باشد، پول آن حلال است. فتوای آیت الله مکارم شیرازی: در فرض سؤال، معامله با او جایز نیست؛ ولی در صورتی که در آمدهای حلالی هم دارد و شما نمی دانید آنچه در اختیارتان قرار داده، از اموال حرام است یا حلال، تصرف در آن برای شما اشکال ندارد و معامله هم اشکال ندارد. فتوای آیت الله نوری همدانی: در صورتی که یقین نداشته باشد که مبلغ مذکور بعینه از راه حرام به دست آمده، معامله بلامانع است. منبع: سایت اسلام کوئیست: www.islamquest.net/fa/.

گران فروشی و بی انصافی

گران فروشی یکی از آفت های کسب روزی حلال می‌باشد و بسیاری از کسبه و فروشندگان ممکن است دانسته یا ندانسته به آن مبتلاـ شوند. از آنجا که گران فروشی مورد طبع انسان ها نمی باشد، از اعمال ذاتاً قبیح می باشد؛ زیرا فطرت بشر با آن مخالف است و عقل سلیم نیز آن را مذموم می داند. از این جهت هم شرع و هم عرف آن را مذموم، دانسته اند.

گران فروشی در تمام طول سال، مخصوصاً در ایام ویژه یا اجناس خاص مطرح است، مثل: شب یلدا، شب عید، تعطیلات و مناسبت های دیگر، یا اینکه وقتی خریدار اشتیاق زیادی به خرید فلان جنس دارد یا آن جنس در بازار کم یاب شده و خریدار مجبور است آن را تهیه کند و

ص: ۶۹

فروشنده نیز از احتیاج خریدار باخبر است، جنس را گران تر می فروشد، از این کار به گران فروشی یا بی انصافی تعبیر می شود که در قرآن کریم و دین اسلام بسیار مذمت شده است. در ذیل به یک روایت در این زمینه اشاره می شود:

در روایتی امام صادق(علیه السلام) می فرمایند: نیرنگ زدن به مؤمن، حرام است و نیرنگ زدن کسی که در قیمت کالا (و سالم بودن جنس) به فروشنده اعتماد کرده، حرام است.(۱)

و شاید یکی از مواردی که مصداق فریب محسوب می شود همان گران فروشی کالا باشد.

حکم و آثار گران فروشی

از نظر فقهی، سود گرفتن در فروش کالاـ حد معینی ندارد. بنابراین، تا وقتی که به حد اجحاف، ظلم و بی انصافی نرسد و برخلاف مقررات دولت اسلامی نباشد، اشکالی ندارد؛ ولی اگر از این حدود متعارف بالاتر رفت و برخلاف مقررات دولت شد، گران فروشی محسوب می شود، و یا فریب دادن خریدار تلقی می گردد. فروش جنس به زیادتر از ارزشی که دارد، به کسی که از قیمت آن بی خبر است، جایز نیست.

در روایتی امام صادق(علیه السّلام)فرمود: پیامبر اکرم (صلّی الله علیه و آله)فرموند:«کسی که در خرید یا فروش چیزی، مسلمانی را فریب دهد، از ما نیست و روز قیامت با قوم یهود محشور خواهد شد، زیرا یهود فریب کارترین مردم در برابر مسلمین

۱- اصول کافی، ج ۶، ص ۱۵۳.

هستند». امام صادق(علیه السّلام) فرمود:«کسی که مسلمانی را(خصوصاً در معامله)فریب دهد از ما نیست. هر کس بخوابد و در قلبش خیانت و نیرنگی نسبت به برادر مسلمان خویش دارد با خشم خدا به بستر خواب رفته و در همان حال از بستر بر می خیزد، مگر آنکه توبه نماید(و دست از حیله گری بردارد)».(۱)

و در روایت دیگری فرموند: «کسی را که به تو وثوق و اطمینان دارد، فریب مده؛ زیرا فریب دادنش حلال نیست.»(۲)

قرآن کریم می فرماید: «أ وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَی ءَامَنُواْ وَ اتَّقَوْاْ لَفَتَحْنَا عَلَیهِم بَرَکَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ وَ لَکِن کَذَّبُواْ فَأَخَذْنَاهُم بِمَا کَانُواْ یَکْسِبُونَ »؛(۳) «اگر اهل شهرها و جوامع انسانی ایمان آورده و تقوای الهی پیشه کنند، ما به روی آن برکات زمین و آسمان را می گشاییم؛ اما آنها تکذیب کردند و به خدا و روز واپسین ایمان نیاوردند و تقوای الهی را رعایت نکردند (و حکومت هایشان رعایت قوانین الهی را نکرده و به غیر

۱- وسائل، ج۱۲، ص ۲۱۰.

۲- همان ص ۳۶۴.

۳- سوره اعراف، آیه ۹۶.

آنچه خدا حکم کرده، حکم کردند) ایشان را گرفتار رفتار خویش کردیم.

شاید بتوان گفت یکی از مواردی که احکام الهی اجرا نمی شود همین معاملات اقتصادی است، برخی کسبه و تجار با کم فروشی، گران فروشی، احتکار، غش و خیانت در معامله، به وظیفهٔ خود عمل نمی کنند، و در نتیجه به واسطهٔ این اعمال بدشان جامعه گرفتار (تورم و گرانی قیمت اجناس و قحطی) می شود.

سوال: حکم شرعی گران فروشی چیست؟

جواب: اگر گران فروشی به حد اجحاف به مشتری برسد و یا خلاف مقررات دولت اسلامی باشد، جایز نیست.(۱)

کم فروشی

در قرآن کریم به موضوع کم فروشی اشاره شده و خدای متعال برای درس و عبرت گرفتن جهانیان، عاقبت قومی را که چنین عمل ناشایستی مرتکب می شدند، به وضوح بیان فرموده است. در آیه سوره از قرآن کریم، کم فروشی مورد مذمت قرار گرفته است، از جمله اینکه:

خداوند متعال در سورهٔ مطففین می فرماید:

«وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُواْ عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ

۱- استفتائات امام خمینی، ج۲، ص۶۲.

وَ إِذَا کـالُوهُمْ أَو وَزَنُوهُمْ یخْسِرُونَ أَ لَا یَظُنُّ أُوْلَئکَ أَنهَّم مَّبْعُوثُونَ لِیَوْمٍ عَظِیمٍ یَوْمَ یَقُومُ النَّاسُ لِرَبّ الْعَالَمِینَ » (۱)؛ «وای به حال کم فروشـان! آنان که وقتی چیزی را با پیمانه یا وزن از مردم تحویل می گیرنـد، کاملاً حق خود را استیفا می کننـد؛ ولی وقتی چیزی را تحویل مردم می دهند، در پیمانه و وزن کمتر می دهند. آیا آنها عقیده ندارند که بعد از مرگ زنده خواهند شد؟ آیا به روز بزرگ رستاخیز ایمان ندارند؟! روزی که تمام مردم در پیشگاه خداوند برای تعیین سرنوشت خود می‌ایستند.»

«مطفف» به کسـی گفته می شود که از چیزی بکاهـد و آن را از حـد واقعی اش کم بگذارد و به صورت کامل پرداخت نکند، حال آن چیز ممکن است جنسی باشد که به دیگری می فروشد و یا کاری باشد که برای فردی انجام می دهد و یا حتی ممکن است بهای چیزی باشد که می پردازد و یا مزد کاری باشد که می دهد.

در واقع امکان تطفیف و کاسـتن فقط در داد و ستد نیست؛ بلکه در هر معامله ای ممکن است باشد. قرآن کریم از جانب یگانه خالق هستی، با بیان کلمهٔ «مطففین» در کمال فصاحت مطلب را طوری بیان فرموده که هر کم کاری و کم فروشـی ای را شامل شود. اینکه خدای متعال

۱- سوره مطففین، آیات ۱ – ۴.

راجع به مسئلهٔ کم فروشی، جدای از آیاتی که در جاهای متعدد قرآن آورده، سوره ای را نیز با چنین عنوانی نازل می کند، حاکی از مهم بودن و شیوع این مسئله در بین انسان ها می باشد.

وقتی این سورهٔ مبارکه با چنین جمله ای آغاز می شود که: «وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ»؛ «وای بر کاهش دهندگانِ (حق مردم)!» و یا به عبارت دیگر؛ یعنی «وای بر کم فروشان!» این مطلب نشان از سنگین بودن جرم کم فروشی و حق کشی دارد.

آیاتی دیگری نیز در مورد کم فروشی یا صحیح و عدل نبودن کیل و میزان وجود دارد که برای جلوگیری از طولانی شدن بحث فقط به آنان اشاره می شود:

«وَ أَوْفُوا الْكَيْلَ إِذا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطاسِ الْمُسْتَقيمِ ذلِكَ خَيْرٌ وَ أَحْسَنُ تَأْويلاً»؛(۱) «جنس را با پیمانهٔ کامل و وزن درست تحویل دهید که این کاری نیکوست و عاقبت بهتری برای شما در بردارد.»

«وَ السَّمَاءَ رَفَعَهَا وَ وَضَعَ الْمِيزَانَ * أَلَّا تَطْغَوْاْ فىِ الْمِيزَانِ * وَ أَقِيمُواْ الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَ لَا تخُسِرُواْ الْمِيزَانَ»؛(۲) «آسمان را

۱- سوره اسراء ، آیه ۳۵.

۲- سوره رحمن؛ آیات ۷ - ۹.

خداونـد برافراشت و میزان عدل را برقرار کرد تا در آنچه وزن می کنند، تجاوز و تعدی روا ندارید و هرگاه چیزی را وزن می کنید، عدالت و صحت ترازو را رعایت کنید و آنچه را وزن می کنید، کم ندهید.»

«وَ أَوْفُوا الْکَیْلَ وَ الْمیزانَ بِالْقِسْطِ»؛(۱) «پیمانه را تمام و وزن را درست و عادلانه تحویل بدهید!»

کم فروشی وکم کاری در صنف الکتریکی

کم فروشـی یکی از آفت هـایی است که فروشـندگان لوازم الکـتریکی ممکن است گرفتـار آن باشـند. همیشه کم‌فروشـی این نیست که یک فروشنده از جنس خود کم بگذارد و مثلاً کلاف سیم ۹۰ متری را به عنوان صد متری بفروشد؛ بلکه هر نوع کم کـاری و کوتاهی در انجام وظایف را نیز شامل می شود، به این ترتیب که فروشـندهٔ کالاهای الکتریکی و کارگر یا برق کاری که برای کاری اجیر شده است، در کار خود کم بگذارد و بر طبق قانون و شرع عمل نکند.

مهم ترین موانع کم فروشی

عدالت در خرید و فروش و ایجاد امنیت اقتصادی و

۱- سوره انعام، آیه ۱۵۲.

اعتماد عمومی یکی از مهمترین اصول اقتصادی است، این موضوع خود از اصل دین و ایمان است. خداونـد در قرآن در آیات ۱ تا ۶ سورهٔ مطففین اعتقاد به خدا را مهم ترین عامل

در عـدالت اقتصادی و مانع جـدی در برابر کم فروشـی معرفی می کند و در آیات ۸۵ و ۸۶ سورهٔ هود از ایمـان به عنوان مهم ترین بازدارنده از کم فروشی انسان ها توجه می دهد.

در حقیقت عناصـر دین و دینداری، نماز با اخلاص، ایمان و تقوا مهم ترین عوامل بازدارنده انسان از کم فروشـی و گـرایش به عدالت در تمام حوزه ها از جمله حوزه اقتصادی است.

اگر جامعه ای بخواهد به سوی کم فروشـی نرود و عدالت اقتصادی؛ بلکه عدالت جامع را تجربه کند، می بایست بر این عناصر بینشی و نگرشی تأکید و توجه داشته باشد؛ تنها با افزایش مأموران نظارتی نمی توان به این مهم دست یافت؛ چراکه انسان باید وجـدان و فطرت الهی بیـداری داشـته باشـد تا بتوانـد از درون، خود را نظارت، مـدیریت و مهار کنـد؛ زیرا اگر پلیس داخلی و پاسـبان نفس نباشد، با پلیس و مأمور بیرونی نمی توان از کم فروشـی رهایی یافت. ازاین رو خدا و پیامبران همواره بر مأموران درونی (بینش توحیدی، معاد و حسابرسی قیامت، وجدان و تقوا) توجه

ص: ۷۶

داده اند و آن را مهم ترین ابزارهای مبارزه با بی عدالتی معرفی کرده اند.

بر هم زدن معامله (خیار فسخ)

در اصطلاح فقهی، حق به هم زدن معامله را «خیار فسخ» می گویند. هر خریدار و فروشنده ای، از جمله فروشنده و خریدار وسایل الکتریکی در چندین مورد می توانند معامله را فسخ کنند:

۱. اینکه از مجلس معامله متفرّق نشده باشند، که به آن «خیار مجلس» می گویند؛

۲. معامله کننده مغبون (فریب خورده) شده باشد که به آن «خیار غبن» می گویند؛

۳. در معامله قرارداد کنند که تا مدت معیّنی هر دو یا یکی از آنان یا شخص ثالثی، بتوانند معامله را به هم بزنند که به آن «خیار شرط» می گویند؛

۴. فروشنده یا خریدار، مال خود را بهتر از آنچه هست، نشان دهد و طوری عمل کند که قیمت مال به نظر مردم زیاد بیاید، که به آن «خیار تدلیس» می گویند؛

۵. فروشنده یا خریدار شرط کند که کاری انجام دهد، یا شرط کند مالی را که می دهد، طور مخصوصی باشد، و به آن شرط عمل نکند، که در این صورت دیگری می تواند معامله را به هم بزند. که به آن «خیار تخلّف شرط»

می گویند؛

۶. در جنس یا عوض آن عیبی باشد، که به آن «خیار عیب» می گویند؛

۷. اگر بعد از معامله معلوم شود مقداری از جنس را که فروخته اند، مال دیگری بوده، که اگر صاحب آن به معامله راضی نشود، خریدار می تواند معامله را به هم بزند، یا پول آن مقدار را از فروشنده بگیرد که به آن «خیار تبعض صفقه » می گویند؛

۸ . فروشنده خصوصیات جنسی را که مشتری ندیده، به او بگوید، بعد معلوم شود طوری که گفته نبوده، که در این صورت مشتری می تواند معامله را به هم بزند، و نیز اگر مشتری خصوصیّات عوض معیّنی را که قرار می دهد بگوید، بعد معلوم شود طوری که گفته است، نبوده، پس فروشنده می تواند معامله را به هم بزند که به آن «خیار رؤیت» می گویند.(۱)

متأسفانه همیشه افراد سودجویی هستند که می‌خواهند با کارهای ناروای خود، بازار را ناسالم و آلوده کنند. گاهی بعضی فروشندگان لوازم الکتریکی، از کالاهای الکتریکی نامرغوب و معیوب به جای لوازم سالم و مرغوب و یا اجناسی را با مارک های غیر معتبر به نام

۱- توضیح المسائل مراجع، مسئله: ۲۱۲۴.

اجناس با مارک معتبر می فروشند که در این صورت خریدار در معرض ضرر قرار می گیرد. از نظر اسلام، شخص زیان دیده (خریدار یا فروشنده) می تواند با بر هم زدن معامله، پول خود را از کسی که باعث ضرر به او شده است، بگیرد.

در روایتی نقل شده است روزی آردفروشی نزد امام صادق(علیه السلام) آمد، آن حضرت به وی فرمود: بپرهیز از فریب دادن! هر کس فریب دهد، قطعاً در مال خودش فریب خواهد خورد و اگر مالی نداشت، در خانواده اش فریب خواهد خورد.(۱)

نکته: همانطور که خریدار نباید مورد ضرر و زیان قرار گیرد، حق فروشنده نیز نباید ضایع شود و اگر کسی خواست معامله ای را بر هم بزند و جنس خود را به فروشنده پس دهد، نباید در جنس تصرف کند و یا عیب دیگری به جنس وارد کند. اگر این کار را انجام داده باشد، باید فروشنده را مطلع سازد و به بهترین شکل ممکن در مورد جنس و قیمت و فسخ معامله یا گرفتن ارش(تفاوت بین قیمت صحیح و معیوب) با او مصالحه کند؛ یعنی آن چنان عمل کنند که هیچ حقی از فروشنده و خریدار ضایع نشود و هر دو راضی باشند.

ص: ۷۹

۱- «دَخَلَ عَلَیْهِ رَجُلٌ یَبِیعُ الدَّقِیقَ فَقَالَ إِیَّاکَ وَ الْغِشَّ فَإِنَّ مَنْ غَشَّ غُشَّ فِی مَالِهِ فَإِنْ لَمْ یَکُنْ لَهُ مَالٌ غُشَّ فِی أَهْلِهِ»؛ وسائل الشیعه، ج ۱۲، باب ۲۷، ص ۱۶۰.

مواردی که نمی توان معامله را بر هم زد

موارد اجازهٔ برهم زدن معامله بیان شد؛ ولی در مواردی خریدار و یا فروشنده حق فسخ معامله را ندارند، از جمله:

۱. خریدار موقع خریدن عیب مال را بداند؛

۲. خریدار به عیب مال راضی شود؛

۳. در وقت معامله خریدار بگوید: اگر این جنس الکتریکی عیبی داشته باشد، پس نمی دهم و تفاوت قیمت هم نمی گیرم؛

۴. فروشندهٔ لوازم الکتریکی در وقت معامله بگوید: این مال را با هر عیبی که دارد، می فروشم؛ ولی اگر عیبی را معیّن کند و بگوید: مال را با این عیب می فروشم و معلوم شود عیب دیگری هم دارد، خریدار می تواند برای عیبی که فروشنده معیّن نکرده، مال را پس دهد، و در صورت تغییر و تصرف در جنس، تفاوت قیمت بگیرد.(۱)

معامله لوازم الکتریکی سرقتی

متأسفانه عده ای از مردم به جای آنکه سختی کار را تحمل کنند و از رزق پاک و حلال الهی بهره مند شوند، به دیگران رنج تحمیل می کنند و در فرصت های مناسب و پنهانی و به دور از چشم مردم، دست به دزدی وسایل مردم، از جمله لوازم الکتریکی می زنند، حال چه دزدی به

۱- توضیح المسائل مراجع، مسئله: ۲۱۳۴.

صورت واقعی و آشکار سرقت از دیگران باشد یا اینکه به صورت توجیه و دلیل تراشی باشد، مثلاً انباردار کارخانه یا رانندهٔ حمل لوازم الکتریکی به نحوی خود را توجیه کند؛ به این عنوان که حق من بیشتر از دست مزدی است که به من می دهند و در عوضش لوازمی را که در اختیارش است را بر دارد و از این نمونه دلایل که برای خود می تراشند تا در دست اندازی به کالاهای دیگران وجدان خویش را توجیه کنند.

و یا اینکه دزدی از مغازهٔ لوازم الکتریکی باشد یا برق کار، وسایل اضافهٔ برق کاری را بدون اطلاع صاحب خانه بردارد و بفروشد که در این صورت تمام این اجناس، دزدی است و اگر خریدار علم به دزدی بودن این اجناس داشته باشد، حق خرید و مصرف آنها را ندارد.(۱)

در روایتی شخصی از امام صادق(علیه السلام) سؤال کرد: آیا مال غصبی و دزدی را می توان خرید؟ حضرت فرمودند: اگر می دانی آن جنس دزدی است، حق خرید آن را نداری.(۲)

در روایت دیگری امام علی(علیه السلام) نیز فرمودند: چهار چیز است که اگر یکی از آنها وارد خانه ای شود، آن

خانه خراب می گردد و آباد نمی شود؛ خیانت، دزدی،

۱- توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۰۷۰.

۲- ترجمه من لا یحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۰۷.

خوردن شراب و زنا.(۱)

و همچنین در روایتی امام صادق(علیه السلام) فرمود: کسی که به سرقتی بودن مالی علم دارد و آن را خریداری کند، در ننگ و گناه آن شریک است.(۲)

مسئله: اگر شخصی بعد از خرید وسیلهٔ الکتریکی، به دزدی بودن آن شک کرد، و فروشنده نیز مورد اتهام نباشد، تا وقتی که به دزدی بودن آن یقین ندارد، استفاده از آن وسیله اشکالی ندارد و جستجو بر شما واجب نیست. البته اگر صاحب مال پیدا شود می تواند از خریدار پول کالا را بگیرد.(۳)

خرید و فروش کالای قسطی

موضوعی که اکثر افراد جامعه به آن مبتلا هستند، خرید نسیه ای از فروشگاه ها و مغازه ها می باشد و شخص خریدار لوازم الکتریکی و یا فروشندهٔ آن به نحوی نیز خود خریدار محسوب می شود؛ زیرا جنس را از کارخانهٔ تولید لوازم الکتریکی دریافت می کند و به علت سرمایهٔ کم یا علت های دیگری، احتمالاً با مسئلهٔ خرید جنس نسیه ای

۱- «أَرْبَعَهٌ لَا تَدْخُلُ وَاحِدَهٌ مِنْهُنَّ بَيْتاً إِلَّا خَرِبَ وَ لَمْ يُعْمَرْ بِالْبَرَكَهِ الْخِيَانَهُ وَ السَّرِقَهُ وَ شُرْبُ الْخَمْرِ وَ الزِّنَا»؛ اصول کافی، ج ۱۹، ص ۷۷.

۲- «مَنِ اشْتَرَى سَرِقَهً وَ هُوَ يَعْلَمُ فَقَدْ شَرِكَ فِي عَارِهَا وَ إِثْمِهَا»؛ اصول کافی، ج ۵، ص ۲۲۹.

۳- سایت اسلام کوئیست، www.islamquest.net/fa.

مواجه است؛ ولی مسلم است که فروش نقـدی جنس با فروش نسـیه ای تفاوت دارد و هر چقـدر طول مدت نسـیه بیشتر باشد، قیمت جنس نیز بیشتر می شود.

سؤال: حکم قیمت نسیه ای که بیشتر از قیمت نقدی جنس است، چیست؟

جواب: خرید و فروش کالا به صورت نسیه به قیمتی بیشتر از قیمت نقد، اشکال ندارد.(۱)

خریدوفروش کالاهای خارجی

فروشـندهٔ وسایل الکتریکی باید توجه داشـته باشد که برای حمایت از تولیدات داخلی، در درجهٔ اول باید به اجناس تولید شده در داخـل کشور توجه نموده و سـعی کنـد تمام اجناس مغازه اش را از تولیـدات داخلی تأمین نمایـد و به خریـدارها نیز دربارهٔ خرید اجناس داخلی مشاوره دهد و آنان را تشویق کند تا از اجناس داخلی مصرف کنند.

رهبر معظم انقلاب a در سخنرانی حرم رضوی(علیه السلام) در رابطه با خرید اجناس داخلی فرمودند: «نمی گوییم خرید جنس خـارجی حرام است؛ امّـا عرض می کنیم خریـد جنس داخلی یک ضـرورت برای مقاوم سازی اقتصاد است و بر روی همه چیز این کشور تأثیر می گذارد. باید به این توجه

۱- سایت اسلام کوئیست. www.islamquest.net/fa/.

کرد. این نقش همهٔ مردم است.»(۱)

جای این سؤال باقی می ماند که وقتی بر سر دو راهی خرید داخلی یا خارجی هستیم و می دانیم که جنس داخلی، کیفیت و ماندگاری جنس خارجی را ندارد، و یا از کارایی جنس خارجی برخوردار نیست، (چه قیمت ها نزدیک به هم باشد و چه با هم اختلاف داشته باشند) تکلیف چیست؟

رهبر معظم انقلابa در همان سخنرانی به این سؤال این گونه پاسخ دادند: «شما وقتی که یک جنس داخلی را به جای جنس تولید خارجی خریداری می کنید، به همین اندازه ایجاد کار و اشتغال کرده اید و هم کارگر ایرانی را وادار کرده اید به اینکه ابتکار خودش را به کار ببندد. جنس داخلی که مصرف شد، آن تولید کننده ابتکاراتی دارد، این ابتکارات را روز به روز افزایش خواهد داد.»؛ یعنی همین مصرف تولید داخلی، خودش یکی از راه کارهای اصلی افزایش کیفیت و ماندگاری و ارتقای کارایی جنس داخلی است.

۱- سایت آخرین نیوز. www.akharinnews.com. سخنرانی ۱/۱/۹۳

فرق بین جزیی فروشی و عمده فروشی

خریـد و فروش لوازم الکتریکی یا به صورت کلی و عمـده به فروش می رسد یا به صورت جزئی، که در این صورت فرقی بین احکام معامله جزئی و کلی نیست.(۱)

اما مسـلماً در امتحان کردن جنس جزیی و کلی فرق است؛ در جنس جزیی شـخص می تواند آن را بررسی کند و از صحیح یا معیوب بودن آن مطلع شود؛ ولی در مواردی که چندین کارتن یا چندین کامیون جنس خرید و فروش می شود، امکان بررسی تمام این اجناس وجود نـدارد، به همین دلیل بین فروشـنده و خریـدار قراردادهایی مورد امضا قرار می گیرد؛ مثلاً اینکه اگر هر کـدام از این اجناس معیوب بود، برگشت داده می شود یا اینکه در هر کارتن یک یا چنـد جنس اضافه قرار می دهند تا جبران احتمـالی اجنـاس معیوب در کالاهـای معـامله شـده بشود یـا اینکه مبلغی را به عنوان جبران خسارت احتمالی از اجناس کم می گذارند و راه های گوناگون دیگری که بسـتگی به خریدار و فروشنده دارد، انجام می پذیرد؛ ولی آنچه مسلم است، این است که در امتحان کردن اجناس، چندین جنس را به عنوان اتفاقی بررسی می کنند و همان چند عدد از صحت و

ص: ۸۵

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیت الله خامنه ای و مکارم، مورخ ۲۱/۱۰/۹۳.

معیوب بودن اجناس کفایت می کند. البته در مواردی که تمام اجناس یا اکثر آنها معیوب باشند و یا از کیفیت مناسب برخوردار نباشند، خریدار حق فسخ معامله یا تعویض جنس را دارد.(۱)

ص: ۸۶

۱- استفتای پیامکی از دفاتر آیات خامنه ای و مکارم.

فصل سوم :احکام فروشندگان لوازم الکتریکی

فروش جنس نامرغوب یا دست دوم به جای جنس نو

فروشندهٔ لوازم الکتریکی بایـد دقت کافی را در حفظ و جا به جایی لوازم الکتریکی داشته باشد؛ زیرا این لوازم از حساسیت بالایی برخوردار هستند و ممکن است در حمل و نقل دچار آسیب شوند، موضوعی که در اینجا مطرح است این است که هر فروشنده ای با چند مسئله مواجه می شود:

۱. خرید و فروش جنس دست دوم و نامرغوب؛

۲. اجناسی که در مرحلهٔ اول صحیح و سالم بوده اند؛ ولی در بین راه با عیب و نقصی مواجه شده اند و از کارایی کامل یا شکل و ظاهر مخصوص به خود افتاده اند.

در این هنگام فروشـندهٔ لوازم الکتریکی باید در هنگام فروش، خریدار را نسبت به جنس دست دوم یا معیوب مطلع کند که در این صورت اختیار خرید با خریدار است؛ چون یا نمی خرد یا با همان قیمت اصـلی می خرد یا با قیمت کمتری با خریدار توافق می کنـد؛ ولی اگر خریـدار را از عیوب جنس مطلع نکرد و جنس نـامرغوب، دست دوم یا معیوب را به عنوان جنس نو و سالم فروخت، از نظر اسلام این کار تدلیس (نیرنگ و حیله) در معامله است و حرام می باشد، و خریدار حق فسخ معامله را دارد.

در روایتی پیامبر اسـلام(صـلی الله علیه و آله) فرمودند: «هر که حیله و نیرنگ بورزد، از ما نیست. هر که برادر مسـلمان خود را فریب دهد، خدای متعال برکت را از روزی اش برمی دارد و زندگیش را تباه می سازد و او را به خودش واگذار می کند.»(۱)

سؤال: اگر در وسایل الکتریکی از مواد اولیهٔ نامرغوب و غیر اسـتاندارد استفاده کنند، چه حکمی دارد؟ و اگر خریدار به عنوان جنس مرغوب خرید، بعد متوجه شد که جنس نامرغوب است، حکم چیست؟ آیا حق فسخ معامله را دارد یا نه؟

۱- «أَلَا وَ مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا قَالَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَ مَنْ غَشَّ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ نَزَعَ اللَّهُ بَرَكَةَ رِزْقِهِ وَ أَفْسَدَ عَلَيْهِ مَعِيشَتَهُ وَ وَكَلَهُ إِلَى نَفْسِهِ»؛ وسایل الشیعه، ج ۱۷، ص ۲۸۳.

جواب: استفاده از مواد نامرغوب در تهیهٔ وسایل الکتریکی و فروش آنها به عنوان وسیلهٔ مرغوب، حرام است ولی باعث بطلان معامله نمی شود، و اگر خریدار متوجه این موضوع شد، حق فسخ معامله را دارد.(۱)

کم کاری؛ بزرگ ترین عامل بدبختی

همان طور که بی کاری زیان بار است و شخص بی کار مورد نکوهش قرار می گیرد، کم کاری، سستی و تنبلی نیز نکوهیده و موجب ضرر است و فرد سست، بی حال و کم کار در امور دنیا و آخرت عقب می افتد و ضرر می بیند، لذا همان طور که در روایات اسلامی از بی کاری نکوهش شده، کم کاری و سستی نیز مورد ملامت قرار گرفته است.

در روایتی امام باقر(علیه السلام) می فرمایند: «مردی را که در کار دنیایش تنبلی کند، مبغوض می دارم و کسی که در کار دنیا تنبل باشد، در کار آخرتش تنبل تر است.»(۲)

همچنین آن حضرت فرمودند: «سستی و بی حالی، دشمن کار است.»(۳) پس کارگران یک کارخانهٔ تولید لوازم

۱- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای، آیت الله شبیری، آیت الله مکارم شیرازی مورخ ۳/۹/۹۳.
۲- «إِنِّی لَأُبْغِضُ الرَّجُلَ أَوْ أُبْغِضُ لِلرَّجُلِ أَنْ یَکُونَ کَسْلَاناً [کَسْلَانَ] عَنْ أَمْرِ دُنْیَاهُ وَ مَنْ کَسِلَ عَنْ أَمْرِ دُنْیَاهُ فَهُوَ عَنْ أَمْرِ آخِرَتِهِ أَکْسَلُ»؛ مرآه العقول، ج ۱۹، ص ۳۳.
۳- «عَدوُّ العَمَلِ الکَسَل»؛ اصول کافی، ج ۵ ، ص ۸۵.

الکتریکی و یـا کارگران یک فروشگاه لوازم الکتریکی و یا کارگرانی که برای انجام عملیات برق کاری اجیر شـده انـد، باید توجه داشته باشـند که از کم کاری و سـستی در کار پرهیز کننـد و کاری را که به عهـده گرفته انـد، باید به بهترین صورت به پایان برساننـد؛ سـر وقت حاضـر شوند و سر موعد مقرر از کار دست بکشـند و اگر کم کاری کنند، به صاحب کار و کارفرما مدیون هستند و باید از او رضایت بطلبند و سعی در جبران کم کاری خود داشته باشند.

به کارگیری کارگر

اسـلام برای کـار و کـارگر ارزش و احترام زیـادی قائل است؛ یعنی همانطور که برای یک فرد عالم و مجاهـد ارزش و اهمیت قائل شـده ، به همان انـدازه به کار و کارگر نیز ارج نهاده است. کار و کارگری از موضوعات مهم هر جامعه ای می باشـد که در هر زمـان و مکـان، افراد جامعه با آن درگیرنـد. در مورد تولیـد و فروش لوازم الکتریکی و انجام عملیات برق کاری نیز این موضـوع مطرح است و کارفرمـا و افرادی که کـارگر اجیر می کننـد، بایـد بر طبـق آنچه که شـرع و عرف حکم کرده است، با کارگر برخورد کننـد و از طرف دیگر، کارگران نیز باید وظیفهٔ خود را به خوبی انجام دهند و کاری را که به آنان محول شده است، به نحو احسن انجام دهند.

ص: ۹۰

حقوق کارگر از دیدگاه اسلام

۱. تعیین مزد قبل از کار

آنچه از آموزه های دین اسـلام برداشت می شود تعیین مزد کارگر قبل از انجام کار می باشـد و به مسـلمانان دسـتور داده شده که: هر کس کارگری اسـتخدام کرد، باید قبل از اینکه کارش شروع شود مزد او را تعیین کرده و به وی صریحاً اعلام نماید تا کارگر در صورت تمایل و رضایت به انجام آن کار اقدام کند.

این حقیقتی است که با صراحت در روایات اسلامی به آن توجه شده است. به چند نمونه از آنها در ذیل اشاره می شود:

الف) رسول اکرم(صلی الله علیه و آله) از اینکه کسی کارگری را پیش از تعیین مزدش به کار گیرد، نهی کردند.(۱)

ب) امام صادق(علیه السـلام) می فرماینـد: «هرکس ایمان به خدا و روز قیامت دارد، تا وقتی مزد کارگری را به او اعلام نکرده است، او را به کار نگیرد.»(۲)

۲. توافق در کار

اسلام هرگز اجازه نمی دهد که فرد یا مؤسسه و حتی

۱- «نهی رسول الله(صلی الله علیه و آله) ان یستعمل اجیراً حتی یعلم ما اجرته»؛ وسایل الشیعه، ج ۱۳ ، ص ۲۴۵ .

۲- وسائل الشیعه، ج ۱۳، ص ۲۴۶.

یک دوست، شخصی را به زور و بدون رضایت به کاری اجبار کند، چنانکه علمای اسلام یکی از شرایط صحت و مشروعیت اجاره و به کار گرفتن را میل و اختیار او ذکر کرده اند.

در صورتی که کارگر بچه نابالغ باشد، میل و رضایت او به تنهایی بی اعتبار است؛ زیرا ممکن است او را فریب دهند و حقوقش را کامل ندهند، یا بیشتر از حد متعارف او را به کار بگیرند و او خود متوجه نباشد یا از اعتراض کردن

بترسد، لذا مراجع در درستی و صحت اجاره و به کارگیری شخص نابالغ، اجازه از ولیّ و سرپرست او را لازم دانسته اند.(۱)

۳. شتاب در پرداخت مزد

همانطور که اسلام در تعیین مزد کارگر و رضایت او در اشتغال به کار سفارش کرده است، در فوریت پرداخت مزد کارگر نیز تأکید نموده، تا جایی که می گوید: به مجرد اینکه کارگر دست از کارش کشید و هنوز عرق کارش خشک نشده، باید مزدش به وی پرداخت شود. چند نمونه از این روایات در ذیل آمده است:

الف) پیامبر اسلام(صلی الله علیه و آله) فرموده است: «مزد کارگر را پیش از

۱- توضیح المسائل ، امام خمینی، مسئله: ۲۱۷۵.

آنکه عرقش خشک شود، بدهید.»(۱)

ب) در روایتی از شعیب(شخصی که برای باغستان امام کارگر گرفته بود) نقل شده: عده ای کارگر گرفته بودم که در باغستان امام صادق(علیه السلام) کار می کردند و تا عصر مشغول کار بودند وقتی عصر شد، حضرت به نماینده اش فرمود: تا عرق کارگران خشک نشده است، اجرت و مزد آنها را پرداخت کن!(۲)

علمای اسلام نیز ضمن لزوم تعیین مزد کارگر، حکم کرده اند: در صورتی که با کارگر بر سر تأخیر مزدش شرط نکرده است، باید فوراً و با عجله مزد او را پرداخت کنند.

نکوهش ندادن حق کارگر

در روایتی از رسول اکرم(صلی الله علیه و آله) در مورد پرداخت نکردن حق کارگر آمده است: «هر کس از نظر مزد به کارگرش ستم کند (که مزد او را ندهد یا کم یا دیر بدهد) خداوند عمل نیک او را تباه می سازد و بوی بهشت را بر او حرام می کند.»(۳)

و در جای دیگر فرموده اند: «هر کس مزد کارگرش را ندهد، لعنت خدا بر اوست.»(۴)

۱- «أعطُوا الأجيرَ أجرَهُ قَبلَ أنْ يَجِفَّ عَرَقُهُ»؛ صحیفه امام رضا(علیه السلام)، ص ۸۸، ح ۵.

۲- «اعطهم اجور هم قبل ان یحف عرقهم»؛ وسائل الشیعه، ج ۱۳، ح ۱.

۳- من لا یحضره الفقیه، ج ۴، ص ۱۲.

۴- «من منع اجیراً اجره فعلیه لعنه الله»؛ وسائل الشیعه، ج ۲۹، ص ۲۹.

و در روایتی امام صادق(علیه السلام) فرمودند: «پست ترین گناهان سه چیز است؛ کشتن بدون جهت حیوانات، خوداری کردن از دادن مهریهٔ همسر و اینکه کسی مزد کارگرش را ندهد.»(۱)

با توجه به این روایات، کارگر کارخانهٔ تولید لوازم الکتریکی و کارگری که برای انجام عملیات برق کاری اجیر شده است، نباید در کار خود کوتاهی کند و از طرف دیگر، کارفرما نیز نباید حق کارگران خود را ضایع کند و باید مزدشان را کامل و سر وقت بدهد.

نکتهٔ قابل توجه در مورد پرداخت حقوق کارگران این است که اگر بین کارگر و کارفرما توافق صورت بگیرد و کارفرما با رضایت کارگر، مزد او را به تعویق بیندازد، مشکلی نیست. تمام این مباحث در موردی است که کارگر حق خود را بخواهد؛ ولی کارفرما از دادن حق او امتناع کند و به تعویق اندازد.

نکتهٔ دیگر دربارهٔ شغل برق کاری، سنجش و سخت گیری در استخدام شاگرد برای برق کاری است؛ چون برقکاری شغل حساس و پرخطری است و اگر کمترین بی دقتی یا کم حوصلگی در آن صورت گیرد،

۱- «أَقْذَرُ الذُّنُوبِ ثَلَاثَةٌ قَتْلُ الْبَهِيمَهِ وَ حَبْسُ مَهْرِ الْمَرْأَهِ وَ مَنْعُ الْأَجِيرِ أَجْرَهُ»؛ مکارم الأخلاق، طبرسی، ص ۲۳۷.

احتمال مواجهه با خطرات جانی و مالی را برای افراد دارد. بنابراین، سپردن کار به یک شاگرد تازه کار، بدون اینکه آمادگی و آموزش های لازم را داشته باشد، بسیار خطرناک است و همین بی احتیاطی ها باعث آتش سوزی یا برق گرفتگی و یا وارد شدن ضررهای دیگر می شود و باید مراقب بود، که در صورت بروز چنین حوادثی دین و ضمان بر عهده برقکار و کارگر نیز قرار می گیرد.

در پایان این بخش، استفتایی در مورد ایمنی و حساس بودن شغل برق کاری در ذیل بیان می شود:

سؤال: با توجه به اینکه شغل برق کاری از حساسیت بالایی برخوردار است و یک بی احتیاطی کوچک می تواند جان انسانی را در خطر بیندازد، بی احتیاطی و رعایت نکردن موارد ایمنی در این شغل چه حکمی دارد؟

جواب: آنچه موجب صدمه و آسیب به بدن است، جایز نیست و باید مراقبت بود و احتیاط لازم را به عمل آورد.(۱)

قوانین مربوط به کارگر

هر مؤسسه، اداره، صنف و تشکیلاتی قوانین مخصوص به خود را دارد که بر طبق آن قوانین با اشخاص

۱- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم شیرازی، آیت الله نوری همدانی، آیت الله صافی.

مرتبط با آن برخورد می شود. صنف کارگران نیز قانون مخصوص به خود را دارند که یکی از آن قوانین در موردی است که به موجب توقف کارکارگران به واسطهٔ قوه قهریه و یا بروز حوادث غیرقابل پیش بینی که وقوع آن از ارادهٔ طرفین خارج است، تمام یا قسمتی از کارگاه تعطیل شود و انجام تعهدات کارگر یا کارفرما به طور موقت غیرممکن گردد و قراردادهای کار با کارگران، کامل و یا آن قسمت از کارگرانی که تعطیل می شوند، به حال تعلیق در می آید.

تشخیص موارد فوق با وزارت کار و امور اجتماعی است؛ ولی هرگاه عوامل توقف کار برای کارفرما قابل پیش بینی بوده و خارج از اختیار کارگر باشد، کارفرما علاوه بر مزد ثابت (در مورد قرارداد کار ترکیبی) مکلف به پرداخت مزد مدت توقف کار به مأخذ متوسط کارمزد آخرین ماه کارکرد کارگر خواهد بود و در صورت بروز اختلاف، تشخیص موارد فوق با وزارت کار و امور اجتماعی است.(۱)

وظایف فروشنده لوازم الکتریکی

فروشندهٔ لوازم الکتریکی نیز مانند تمام انسان ها دارای وظایفی اخلاقی است که هم برای موقعیت شغلی و هم برای موقعیت شخصی او مفید می باشد. وظیفه در

ص: ۹۶

۱- ویکی پدیا، کازمزدی: fa.wikipedia.org/wiki/.

اینجا به معنای لزوم و باید نیست بلکه اگر انجام شود از نظر عرف و جامعه بهتر است و هر شخص خریداری از فروشنده خود چنیین انتظاراتی را دارد که در زیر به چند مورد از این وظایف اشاره می شود:

۱. جذب خریداران جدید: هر فروشنده ای از جمله فروشندهٔ لوازم الکتریکی باید همیشه بدون از دست دادن خریداران قبلی، در جستجوی خریدار جدید باشد. این کار فقط با اخلاق نیک، برخورد اجتماعی خوب، عرضهٔ محصولات استاندارد و با کیفیت بالا، صدق سخن و انصاف در قیمت صورت می پذیرد و فروشنده باید به خریدار اطمینان بدهد.

۲. مشاوره: فروشندهٔ لوازم الکتریکی باید به عنوان یک مشاور برای خریدار به حساب آید و او را در خرید راهنمایی کند و با چند پرسش از خریدار، محصول و خدمات مورد نظرش را به او ارائه دهد، نه اینکه با اخلاق بد و طلبکارانه او را از خرید دلسرد کند.

۳. خدمات: فروشندهٔ لوازم الکتریکی باید خدمات گوناگونی به خریدار بدهد. مشورت در مورد مسائل لوازم الکتریکی، ارائهٔ کمک های تکنیکی و فنی، تسهیلات و ترتیبات مالی، تسریع در حمل و.... تمام این موارد می تواند فروش یک فروشندهٔ وسایل الکتریکی را به سطح

بالایی ببرد و در مقابل، رضایت خریدار را به همراه داشته باشد.

۴. مدیریت در فروش: در شرایطی که تولید یا عرضهٔ کالاهای الکتریکی محدود شده، جنس کمیاب می شود، فروشندهٔ لوازم الکتریکی باید مشتریان را اولویت بندی کرده و کالاها را به درستی با مشتریان تطبیق دهد، تا بتواند بازار فروش و خریدار را کنترل کند.(۱)

این اولویت بندی در شرایط خاص و ویژه است، و با فرق نگذاشتن بین مشتریان فرق می کند، در مواردی که جنس کمیاب است یا شرایط ویژه ای بر بازار حکم فرماست باید مشتریان اولویت بندی شوند ولی در شرایط عادی هیچ فرقی نباید بین مشتریان گذاشته شود.

۵. کنترل لوازم قبل از فروش: از دیگر وظایف فروشندگان وسایل الکتریکی، تست وسایل است تا آنها را سالم به دست خریدار بدهند؛ زیرا وسایل الکتریکی از حساسیت بالایی برخوردارند و با کمترین بی دقتی احتمال دارد که از بازدهی اولیهٔ خود خارج شوند. و اگر او این کار را انجام ندهد و جنس با مشکلی مواجه شود، در مورد سالم و معیوب بودن جنس بین طرفین اختلاف ایجاد می شود و برای جلوگیری از این اختلاف تست جنس هنگام تحویل

۱- سایت فرای تبلیغات و اپلیکیشن: www.weblog۹۸.com.

راه کار بسیار مناسبی است.

۶. حفظ نوبت خریدارن: فروشندۀ لوازم الکتریکی همانند بقیۀ فروشندگان، باید رعایت نوبت را برای مشتریان خود داشته باشد و هر کسی که زودتر مراجعه کرد، یا جنس مورد نیاز خود را درخواست نمود، او را بر دیگران مقدم بدارد و از جهت نوبت دهی بین مشتریان خود فرق نگذارد. این کار جدای از اینکه یک عمل اخلاقی و مورد سفارش آموزه های دینی است، باعث جذب خریدار بیشتر و نزدیک شدن افراد به یکدیگر می شود.

مسائل مربوط به محل فروش

برای انجام هر کاری باید لوازم آن فراهم شود. یکی از لوازم فروش وسایل الکتریکی، داشتن مغازه ای برای فروش اجناس است. این مغازه می تواند ملک شخصی فرد مغازه دار باشد که با معامله صحیح خریداری کرده یا اینکه مورد

اجاره واقع شده باشد. در این صورت باید قرارداد اجاره به صورت صحیح و با رعایت احکام و مقررات اجاره منعقد شود تا مشکلی در آینده بین موجر و مستأجر ایجاد نشود.

در اینجا چند مسئله از احکام اجاره را به صورت مختصر بیان می کنیم و تفصیل آن را به رسالۀ مراجع

ص: ۹۹

ارجاع می دهیم:

مسئله: اگر قرارداد اجاره بر وجه صحیح شرعی محقق نشده باشد، مانند اینکه مدت عقد اجاره مشخص نشود، مستأجر حقی در متعلّق اجاره ندارد؛ بلکه اختیار آن در دست مالک است و می تواند هرگونه که بخواهد، در آن تصرّف کند؛ ولی اثاث مستأجر نزد او امانت است و باید آن را حفظ نماید و هنگام بازگشت او می تواند اجرت المثل اتاق را در مدتی که مستاجر با گذاشتن لوازم در آن تصرّف کرده، از مستأجر مطالبه کند؛ ولی در صورتی که اجاره به نحو صحیح شرعی محقق شده باشد، مالک باید منتظر پایان مدت اجاره بماند و حق مطالبهٔ اجارهٔ تمام آن مدت را از مستأجر دارد و بعد از پایان مدت، مستأجر دیگر حقی در آن مغازهٔ فروش لوازم الکتریکی نداشته و مانند حالتی است که اجاره از اصل باطل باشد.

مسئله: باید به هر شرطی که در ضمن عقد اجاره ذکر شده است، وفا و عمل شود. مثلاً شخصی مغازه ای را اجاره کرده است، به شرط اینکه از آنها برای فروش لوازم الکتریکی استفاده کند، و این شرط در قرارداد نیز ذکر شده است، پس بر مستأجر واجب است که طبق شرط

مالک، عمل کند و در صورتی که تخلّف نماید، مالک بر اثر تخلّف شرط، حق فسخ دارد.

سؤال: در صورتی که شخصی برای اجارۀ مغازۀ الکتریکی به بنگاه معاملات ملکی مراجعه نموده و با کمک بنگاه موفق به یافتن مغازه شده است؛ ولی خریدار برای فرار از پرداخت حق بنگاه، معامله را بدون او با خود فروشنده انجام داده است، آیا پرداخت اجرت بنگاهی بر عهدۀ فروشنده و خریدار است؟

جواب: مجرّد مراجعه به دلّال (بنگاهی) موجب استحقاق او برای گرفتن اجرت معامله نمی شود؛ ولی اگر اقدام به انجام عملی برای هر یک از دو طرف معامله نموده باشد، مستحق گرفتن اجرهالمثل آن عمل از کسی است که کار را برای او انجام داده.

مسئله: اجاره؛ عقدی است لازم و تنها با رضایت طرفین یا با یکی از اسباب حق خیار، قابل فسخ است. بنابراین، مستأجر و کسی که چیزی را اجاره داده است، می توانند با رضایت یکدیگر معامله را بر هم بزنند و نیز اگر در اجاره شرط کنند که هر دو یا یکی از آنها حقّ به هم زدن معامله

را داشته باشند، می توانند مطابق

ص: ۱۰۱

قرارداد، اجاره را به هم بزنند.(۱)

اگر شخصی مغازه ای را برای فروش لوازم الکتریکی اجاره کند و دارای عیب و نقصی شود، چنانچه در نگهداری آن کوتاهی نکرده و در استفاده از آن زیاده روی نکرده باشد، ضامن نیست.(۲)

ص: ۱۰۲

۱- سایت مرجع ما: marjaema.com/.

۲- پورتال انهار: portal.anhar.ir/node/۴۱۳۸.

فصل چهارم :بایسته های فروش لوازم الکتریکی

اصول ایمنی مغازه

کلمهٔ ایمنی یکی از پرکاربردترین کلماتی است که در رابطه با انسان و در زمینه هایی چون پزشکی، صنعت و مواردی از این قبیل استفاده می شود. ایمنی در برابر خطرات به طور صد درصد و مطلق وجود ندارد و عملاً هیچ گاه حاصل نخواهد شد، به همین دلیل گفته می شود: ایمنی حفاظت نسبی در برابر خطرات است.

همچنین می توان گفت: ایمنی شرایطی و اصولی است که انسان ها و دارایی های آنان را از مواردی که زیان

ص: ۱۰۳

بخش و سلامتی آنان را به خطر می اندازد، حفظ می کند.(۱)

یک کارخانهٔ تولید لوازم الکتریکی، یک شغل مربوط به برق کاری و الکتریکی و یا یک دستگاه، زمانی ایمن انگاشته می شود که احتمال خطر مرگ، مجروح شدن و یا ابتلا به بیماری برای کسانی که در معرض آن ها هستند و یا با آن دستگاه کار می کنند را در حد قابل قبولی به درجهٔ پایین برساند. البته باید به موارد دیگری همچون آسیب به محیط زیست و آسیب به دستگاه و موارد دیگر نیز اشاره کرد.

یک فروشندهٔ لوازم الکتریکی برای ایمنی بیشتر در شغل خود، بهتر است اموری را انجام دهد، از جمله:

۱. با نصب سیستم های امنیتی مغازه خود را در برابر سرقت، آتش سوزی و... ایمن کند؛

۲. در چیدن وسایل الکتریکی و جابه جایی آنها دقت لازم را انجام دهد تا اتفاقی از قبیل شکستن و معیوب شدن وسایل الکتریکی و یا برق گرفتگی و مانند این ها پیش نیاید.

۳. در مواردی که نیاز به استفاده از دستکش، کلاه ایمنی و... است، حتماً استفاده کند؛

۴. چون برق کار، تولید کننده و فروشندهٔ لوازم الکتریکی

۱- ویکی پدیا، ایمنی: fa.wikipedia.org/wiki/.

بـا وسایـل مربوط به برق سـر و کـار دارنـد، دقت لازم را در اسـتفاده، و نصب و تست وسایـل الکتریکی و... انجام دهنـد تا با خطرات احتمالی مواجه نشوند.

نظافت شخصی

فروشندگان لوازم الکتریکی با وسایل برقی و لوازم الکتریکی ارتباط مستقیمی دارند که اغلب کارتن های لوازم

الکتریکی و دیگر وسایـل آن همراه بـا گرد و خـاک است؛ زیرا در کارخـانه و یا هنگام حمل و نقل با گرد و غبار و میکروب های فراوانی برخورد کرده انـد، پس فروشـندهٔ این لوازم بایـد از پاکیزگی شخصـی و آراسـتگی برخوردار باشـد تا هم خودش سالم بماند و هم مشتریانی که برای خرید به مغازه اش می آیند، برای خرید و مراجعه مجدد رغبت بیشتری داشته باشند.

در روایتی پیـامبر اسـلام(صـلی الله علیه و آله) فرموتـد: به هر گونه ای که می توانیـد خود را پاکیزه کنیـد که خـدا اسـلام را بر پاکیزگی بنا نهاده است و هرگز کسی داخل بهشت نمی شود، مگر اینکه پاکیزه باشد.(۱)

و در روایت دیگر نیز فرموند: «لباس خود را بشویید! موهای بدن خود را بزنید! مسواک کنید! خود را بیارایید و

۱- «قال رسول الله(صـلی الله علیه و آله) : «تنظّفوا بکلّ ما اسـتطعتم، فان الله تعالی بنی الاسـلام علی النّظافه و لن یدخُلَ الجنَّه الا کلّ نظیف»؛ نهج الفصاحه، ح ۱۱۸۲.

پاکیزه باشید!»(۱)

نظافت محیط کار

بسیاری از افراد جامعه به علت رعایت نکردن نظافت محل کسب و کار، هم خودشان را در معرض انواع بیماری ها قرار می دهند و هم سبب بی رغبتی و کم شدن خریدار می شوند؛ زیرا طبیعت انسان ها این است که از تمیزی و نظافت خرسند می شوند و از کثیفی و بی نظمی متنفرند. به همین خاطر، اکثر افراد جامعه سعی می کنند خرید خود را از مکان های تمیز و نظیف انجام دهند، لذا نظافت محیط کار در جذب مشتری، و در امان ماندن از بیماری ها تأثیر بسیاری زیادی دارد.

گارانتی یا ضمانت نامه

گارانتی بدین معناست که شخص یا شرکت ارائه دهندهٔ خدمات، در مقابل محصول یا خدماتی که ارائه می کند، متعهد می شود که در صورت نقض ادعای خود، حاضر به تعمیر یا تعویض کالا یا پرداخت مبلغی تا زمان مشخص خواهد شد. زمانی نقض عهد اتفاق می افتد که این تعهد به نحوی اجرا نشود؛ یعنی کالا نقصی داشته

۱- «قال رسول الله(صلی الله علیه و آله) : اغسلوا ثیابکم و خذوا من شعورکم و استاکوا و تزیّنوا و تنظّفوا»؛ نهج الفصاحه، حدیث ۳۷۷.

باشد و یا مطابق میل یا انتظار خریدار نباشد.

شروع زمان گارانتی به چند گونه است:

۱. حالتی که در آن در شماره سریال آن قید شده یا اینکه کارت ضمانت کارخانه ای داشته باشد؛

۲. حالتی که هنگام خرید، فروشنده با ارائهٔ فاکتور و قید تاریخ، تضمین می کند؛

۳. حالتی که دستگاه را در منزل شما نصب می کنند و فاکتور ضمانت را تحویل می دهند.

انواع گارانتی

۱. گارانتی صریح

گارانتی صریح عموماً ضمانتی است از طرف فروشندهٔ محصول که در آن میزان کیفیت یا عملکرد آن محصول تضمین و مشخص شده که تحت چه شرایطی آن کالا می تواند بازگشت داده، تعویض و یا تعمیر شود.

۲. گارانتی ضمنی

گارانتی ضمنی معمولاً در معاملات به کار می رود و با گارانتی صریح کمی متفاوت است. مثلًا در مورد گارانتی قابل فروش بودن در بازار، فروشنده ادعا می کند که ترانس برقی که می خواهد بفروشد، سالم هستند؛ اما اگر تنها ظاهر سالمی داشته باشند ولی از داخل سیم پیچی های

آن قطع یا معیوب باشند، آن را نقض کرده است.

۳. گارانتی جنس خاص

نوع دیگر گارانتی، مطابقت با منظور خاصی است. مثلاً فروشنده تضمین می کند که دستگاه برقی ای که برای خریدار می فرستد، مخصوص فصل زمستان است و اگر این گونه نباشد، آن را نقض کرده و خریدار می تواند آن را پس بفرستد.

۴. گارانتی واگذاری

گارانتی واگذاری به فروشنده امکان فروش کالاـ را می دهد. در این حالت، تضمین می کند که به طور مثال کالا دزدی نیست، فروش آن تجاوز به حقوق دیگری نیست و به فرد دیگری نیز فروخته نشده است.

۵. گارانتی مادام العمر

گارانتی مادام العمر نوعی گارانتی مطابق با طول عمر محصول است، نه طول عمر خریدار آن. این نوع گارانتی معمولاًـ بر مبنای تشخیص توزیع کننده یا تولید کننده تعیین می شود. به طور مثال: دستگاه تقویت برق که ۱۰ سال پیش خریداری شده و به دلیل استفاده زیاد و فرسوده شدن چند پارگی در سیم جزیی دارد، معمولاً شامل گارانتی نمی شود؛ اما مثلًا اگر این پارگی ها به علت

ساختار دستگاه به وجود آمده باشد، شامل گارانتی شده و تعمیر می شود.

منظور از گارانتی مادام العمر؛ یعنی تا زمانی که شرکت تولید کننده پا برجاست و ورشکست نشده یا شرکت جمع نشده، هر وقت جنسی که در دست خریدار است خراب بشود، شرکت آن جنس را تعویض یا تعمیر می کند.

۶. گارانتی تعویض یا تعمیر دراز مدت

در تجارت خرده فروشی، لفظ گارانتی یا گارانتی مطول، به تضمین قابل اعتماد بودن محصول در شرایط استفادۀ معمولی اطلاق می شود. به آن گارانتی مطول می گویند؛ چراکه شامل ایرادهایی که ممکن است بعد از زمان خرید ایجاد شوند نیز می شود. اگر این محصول در مدت زمان مشخصی بعد از خرید، اشکال پیدا کند، کارخانۀ سازنده یا توزیع کننده باید آن را تعویض یا تعمیر کرده و یا پول آن را پس بدهد.

۷. وارانتی

وارانتی کلامی و سخنی است که معمولاً بین فروشنده و خریدار (یا تولید کننده و مصرف کننده) گذاشته می شود و فروشنده (از طرف تولید کننده) تأکید می کند که محصول او در مدت زمان مشخص (که معمولاً از دورۀ گارانتی بیشتر است) با همان مشخصات و کیفیت اولیه

ص: ۱۰۹

کار می کند.

معمولاً تولید کننده در مدت زمان وارانتی در صورت بروز مشکل برای محصول هزینه تعمیر یا تعویض قطعات را بعهده می گیرد و به این طریق به مصرف کننده اطمینان می دهد که در طول مدت وارانتی نیازی به انجام هزینه تعمیرات ندارد.

به تفاوت گارانتی و وارنتی دقت کنید؛ چراکه شما در مدت گارانتی می توانید به اصل پول خود برسید؛ اما در مدت وارانتی نه.

خدماتی مانند وارانتی یا گارانتی هر دو به دلخواه تولید کننده یا حتی در پاره ای موارد به دلخواه فروشنده برای جلب بیشتر رضایت خریدار می باشد که ارائه می شود و در واقع الزامی در ارائه آنها وجود ندارد.(۱)

تخلف در گارانتی

مواردی که شاید در جامعهٔ امروزی مورد ابتلا قرار گیرد این است که در وقت خرید، فروشنده از گارانتی شرکت های تولید کننده تعریف زیادی می کند و با اطمینان دادن به خریدار، جنس خود را می فروشد؛ ولی در زمانی که جنس خراب یا معیوب می شود و خریدار به فروشنده مراجعه می کند، از این همه دلگرمی و اطمینانی

۱- ویکی پدیا، ضمانت نامه: fa.wikipedia.org/wiki/.

که هنگام فروش نسبت به جنس داشت، خبری نیست و جوابگوی خریدار نیست.

در چنین مواردی مادهٔ دوم قانون حمایت از حقوق مصرف کننده، کالاها را به دو دسته تقسیم کرده است:

۱. کالاهایی که در بازار فراوان هستند؛

۲. کالاهایی که نمونه ای در بازار ندارند.

بر این اساس، اگر کالای شما فراوان است، برابر این قانون، فروشنده باید عین کالای فروخته شده را به خریدار بدهد؛ اما اگر کالایی نایاب، دارای گارانتی باشد، خریدار بر اساس حقی که قانون حمایت از مصرف کننده به او داده، می تواند معامله را به هم زده و قیمت کالا ـ را پس بگیرد. البته در عین حال می تواند کالا را نگهدارد و میزان خسارتی که به کالا وارد شده را از قیمت اصلی آن کسر کند. در هر دو روش، قانون از وی حمایت خواهد کرد. (۱)

پس شخص با مراجعه به مراجع قانونی از دست به گریبان شدن و دعواهای لفظی که احتمالا پیش می آید، دوری می کند و بدون هیچ اغتشاشی، حق خود را مطالبه می کند!

شرع مقدس اسلام نیز در رابطه با موضوع خدمات پس از فروش سکوت نکرده و از ضایع شدن حق خریدار

۱- سایت تبیان، بخش حقوق: www.tebyan.net/.

جلوگیری کرده است. بنابراین، شرکت های تولید کنندهٔ لوازم الکتریکی یا فروشندگان این وسایل باید در قبال وسایلی که با گارانتی و خدمات پس از فروش به خریداران می‌فروشند، خود را مسئول بدانند و به هر آنچه که تعهد داده اند، عمل کنند، نه اینکه بـا تبلیغ فراوان از خـدمات پس از فروش، جنس خود را بفروشـند؛ ولی بعـد از آن هیـچ مسـئولیتی در قبال جنس فروخته شـده به عهـده نگیرنـد و یا خریـدار را آنقـدر معطل کنند که از خدمات پس از فروش منصـرف شود. این کار جدای از اینکه شخص فروشنده را مدیون می کند، باعث می شود خریدارانش نیز کم شوند و از اعتبارش در جامعه کاسته شود.

سؤال: شـرکت هایی هسـتند که اجناس خود را با تبلیغات فراوان در مورد گارانتی و خدمات پس از فروش می‌فروشند؛ اما بعد از فروش یا به عهده نمی گیرند یا آنقدر طرف را اذیت می کنند که از خدمات پس از فروش منصرف می شود. حکم معامله، فروشنده و شرکت تولید کننده چیست؟

جواب: فروشـندگان این اجناس، اگر به قراردادشان عمل نکننـد، کار حرامی مرتکب شـده انـد؛ ولی معاملهٔشان باطل نیست. و خریدار می تواند اصل معامله را فسخ کند.(۱)

۱- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای، آیت الله مکارم شیرازی، آیت الله صافی گلپایگانی، مورخ ۲۵/۹/۹۳.

واردات و صادرات اجناس الکتریکی

در جامعهٔ امروزی به برکت وجود وسایل پیشرفتهٔ حمل و نقل و آسان بودن معاملات و جابه جایی ها، اجناس تولید شده در یک کشور در کمترین زمان ممکن به کشور های دیگر صادر می شود و از طرف دیگر، اجناسی را به کشور وارد می کنند که از آن به واردات تعبیر می شود.

وسایل الکتریکی نیز از این موضوع خارج نیستند؛ یعنی هم می تواند مورد صادرات قرار گیرند و هم در لیست واردات کشور جا داشته باشند.

نکته مهم و قابل توجه در رابطه با واردات و صادارات وسایل الکتریکی این است که اگر قرار باشد این وسایل به خارج از کشور صادر شوند، باید از مرغوبیت بالاـ و از استانداردهای جهانی برخوردار باشند، تا اولاًـ بتوانیم با قدرت در بازارهای جهانی وارد شویم و ثانیاً آبروی کشورمان حفظ شود و در جهان بتوانیم ثابت کنیم، کشوری که به نام جمهوری اسلامی است، بهترین و مرغوبت ترین جنس را تولید می کند، و در تولیدات و صادرات خود هیچ غل و غشی ندارد.

اگر این عمل به نحو احسن انجام شود، به اقتصاد کشور و افراد جامعه کمک بسیار خوبی می شود و می تواند

ص: ۱۱۳

ما را از وابستگی به خارج نجات دهد و در برابر تحریم ها و فشارها قوی کند.

در بحث واردات نیز باید توجه داشته باشیم که در درجهٔ اول سعی کنیم از اجناسی که در داخل تولید می شود، استفاده کنیم و تا حد امکان، به خارج وابستگی نداشته باشیم و اگر احیاناً جنسی را نداشتیم، آن را به طور قانونی وارد کنیم و از قاچاق آن بپرهیزیم و با به دست آوردن تکنولوژی آن جنس، بکوشیم خودمان آن جنس را تولید کنیم و واردات کشور را به حداقل برسانیم.

توصیه برای برکت کار

۱. دادن صدقه

شایسته است هر روز قبل از آغاز کار، فروشندهٔ لوازم الکتریکی و برق کار روز خود را با صدقه شروع کند و با یاد خدا و امید به فضل و بخشش او از خانه خارج شود. این کار باعث می شود او در طول روز بیمه شود و برکت در کار و رزق را به دنبال خواهد داشت و همان طور که در روایات نقل شده است: «تَصَدَّقُوا فَإِنَّ الصَّدَقَةَ تَزِيدُ فِي الْمَالِ كَثْرَةً وَ تَصَدَّقُوا رَحِمَكُمُ اللَّهُ؛(۱) صدقه بدهید؛ زیرا باعث زیادی مال می شود و صدقه

۱- مرآه العقول فی شرح أخبار آل الرسول، ج ۱۶ ، ص ۱۳۴.

بدهید تا خداوند شما را مورد مرحمت خود قرار دهد.»

نکتهٔ قابل توجه اینکه، صدقه فقط همین عمل خاص که ما پولی را در صندوق صدقات بیندازیم نیست، البته این عمل خوب است؛ ولی بهتر است اگر کسی را در محل کار یا بین اقوام و آشنایان و همسایگان می شناسیم که نیازمند است، به او کمک کنیم. حال کمک کردن تنها کمک مالی نیست؛ بلکه هر کار نیکی صدقه است. از این رو صدقه بر راست کرداری و پاک منشی انجام دهنده اش دلالت می کند، همان طور که در روایتی پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) می فرمایند: هر مسلمانی باید هر روز صدقه ای بدهد، عرض شد: چگونه می توان این کار را انجام داد؟ فرمود: بوسیله کنار زدن آنچه باعث اذیّت است، از قبیل سنگ و چوب از میان جاده و راهنمایی کسی و عیادت مریض، امر به معروف و نهی از منکر و جواب سلام دادن، همه این ها صدقه است.(۱)

ص: ۱۱۵

۱- «رُوِیَ عَنِ النَّبِیِّ(صلی الله علیه و آله) أَنَّهُ قَالَ إِنَّ عَلَی کُلِّ مُسْلِمٍ فِی کُلِّ یَوْمٍ صَدَقَةً قَالَ رَجُلٌ مَنْ یُطِیقُ ذَلِکَ قَالَ ص إِمَاطَتُکَ الْأَذَی عَنِ الطَّرِیقِ صَدَقَةٌ وَ إِرْشَادُکَ الرَّجُلَ إِلَی الطَّرِیقِ صَدَقَةٌ وَ عِیَادَتُکَ الْمَرِیضَ صَدَقَةٌ وَ أَمْرُکَ بِالْمَعْرُوفِ [صَدَقَةٌ] وَ نَهْیُکَ عَنِ الْمُنْکَرِ صَدَقَةٌ وَ رَدُّکَ السَّلَامَ صَدَقَه، الدعوات»؛ للراوندی، سلوه الحزین، النص، ص ۹۸.

۲. انصاف و تخفیف ویژه در اعیاد

تمام روزها و مکان ها برای خداست و هیچ شرّی در وجود آنان نمی باشد؛ ولی زمان ها و مکان های خاصی هستند که از ویژگی های منحصر به فردی برخوردارند؛ از جمله روز عید غدیر و اعیاد اسلامی که به آنان توجه خاصی شده است و به مسلمانان توصیه شده که در این روزها خوشحال باشند و دیگران را نیز شاد کنند، همان طور که در روایتی امیرالمؤمنین علی(علیه السلام) دربارهٔ نیکی در روز عید غدیر آمده است: «به همدیگر نیکی کنید! خداوند مهربانی شما را پیوند کند و نعمت های خدا را بخشش کنید، چنان که خداوند ثواب را در این عید به شما، بیشتر از اعیاد گذشته و بعد از آن بخشیده است.»(۱)

عملی نیکی که صنف برق کاران و فروشند گان لوازم الکتریکی می توانند انجام دهند، خوش رفتاری بیشتر و انجام کارهایی است که بتواند خریداران و افراد جامعه خوشحال کردن است. کارهایی از قبیل تخفیف ویژه برای فروش اجناس در ایام اعیاد مذهبی و ویژه و چراغانی کردن مجالس مربوط به اعیاد مذهبی و شعائر دینی و یا کرایهٔ وسایل چراغانی و الکتریکی به مبلغ کمتر و یا مجانی و...

۱- «تَهَانَئُوا نِعْمَهَ اللَّهِ کَمَا هَنَأَکُمُ اللَّهُ بِالثَّوَابِ فِیهِ عَلَى أَضْعَافِ الْأَعْیَادِ قَبْلَهُ وَ بَعْدَهُ إِلَّا فِی مِثْلِهِ»؛ نهج الخطابه، فارسی، ج ۲، ص۲۶۲؛ بحار الأنوار، (ط – بیروت) ج ۹۴، ص ۱۱۲.

تمام این امور می تواند شادی و نشاط بیشتری را بین افراد جامعه تزریق کند و برکت خاصی در زندگی این افراد داشته باشد.

۳. دین و قرض

یک فروشنده در قبال معاملاتی که انجام می دهد، باید طلبکاری و بدهکاری خود را بنویسد و به ذهن و حافظهٔ خود و خریدار اکتفا نکند، تا اینکه در آینده مشکلی پیش نیاید و اگر اختلافی پیش آمد، این نوشته، حجت و مشکل گشای بین آنان باشد، چنانچه در قرآن کریم بزرگترین آیه راجع به شاهد و کتابت در مورد دین و قرض است.

خریدار و فروشندهٔ لوازم الکتریکی نیز باید این نکته را مورد توجه قرار بدهند و تمام خرید و فروش خود را به کتابت در بیاورند و با آگاهی از احکام مربوط به دین و طلب، آنها را رعایت کند، در ذیل چند مورد از احکام مربوط به طلب و بدهی بیان می شود:

سؤال: اگر بدهکار بدهی خود را نپردازد و در ادای آن کوتاهی نماید، آیا جایز است طلبکار از مال او تقاصّ نماید، مثلاً حق خود را به طور پنهانی یا به طریق دیگر بردارد؟

جواب: اگر بدهکار بدهی خود را انکار کند و یا بدون

عذر در پرداخت آن کوتاهی نماید، طلبکار می تواند از اموال او تقاصّ نماید؛ البته اگر در این زمینه قانونی وجود داشته باشد، باید مراعات گردد.(۱)

سؤال: کسی که فوت کرده و بدهکار است و مالی نیز ندارد، آیا بر فرزندان او واجب است که بدهی پدر را بپردازند یا شرعاً فرزندان بدهکار محسوب نمی شوند؟

جواب: از لحاظ شرعی دینی بر عهده فرزندان نیست؛ اما اگر شخص میت اموالی دارد که به وسیله آن اموال تمام یا بخشی از آن بدهی پرداخت می شود فرزندان باید از اموال او بخش یا تمام بدهی اش را بپردازند، نه اینکه آن اموال را بین خود تقسیم کنند، بعد بگویند که پدر ما مقداری بدهی دارد و بدهی او نیز بر ما واجب نیست؛ و اگر بعد از پرداخت بدهی چیزی از اموال میت باقی ماند، به ورثه می رسد.

سؤال: من از فروشنده ای خرید کردم و مقداری به او بدهکارم؛ ولی هرچه گشتم، ایشان را پیدا نکردم. من چگونه می توانم دِین خودم را ادا کنم؟

جواب: اگر شما به قدر کافی تلاش کرده اید و امیدی ندارید که بتوانید صاحبش را پیدا کنید، باید به نیت

۱- تحریر الوسیله، فصل دوم از مقاصه، مسئله ۱: tahrirolvasilah.blogfa.com/post/۳۰۰.

صاحبش، به عنوان رد مظالم به فقیر بپردازید؛ ولی ابتدا با مرجع تقلیدتان تماس بگیرید و اجازهٔ پرداخت این پول را به فقیر بگیرید، یا اینکه می توانید هرگاه خمس پرداخت می کنید، این رد مظالم را نیز پرداخت کنید!

سؤال: من از کسانی پول می خواستم؛ یعنی حق من پیش آنها بود و از آنها طلب داشتم؛ ولی آنها از حق ما استفاده می کردند و ما بارها حق خود را تقاضا کردیم؛ اما خبری نشد؛ چون پول نیاز داشتم، بدون اجازهٔ از آنها برداشتم. حکمش چیست؟

جواب: اگر کسی از کسی طلب داشت و موعد آن هم رسیده است، باید بدهکار طلب را بپردازد؛ ولی اگر طرف بدهی خود را نداد و طلبکار همهٔ راه ها را رفت؛ ولی به طلب خودش نرسید، اگر مفسده ای پیش نمی آید، می تواند تقاص کند؛ یعنی می تواند اموالی که پیش فرد دارد، بردارد. اگر شما به اندازهٔ حق تان برداشته اید، اشکالی ندارد. تقاص آخرین مرحله است و باید مفسده نداشته باشد.

سؤال: اینجانب به شخصی بدهکار هستم و ایشان فوت کرده است. من خانوادهٔ او را هم پیدا نکرده ام. باید چه کار کنم؟

جواب: اگر شما از پیدا کردن ورثه ناامید شده اید،

ص: ۱۱۹

می توانیـد همان مقـدار را به عنوان رد مظالم بپردازیـد. یا آن را به دفتر مرجع تقلیـد بپردازید یا اینکه اجازه بگیرید و آن را به فقیر بدهید!

سؤال: کسی که بدهکار است و صاحبان بدهی را نمی شناسد، تکلیفش چیست؟

جواب: کسـی که می دانـد بدهکار است و صاحبان آن را نمی تواند پیدا کند، دو صورت دارد: یک وقت مقدار بدهی را می دانـد و یک وقت مقـدار بـدهی را نمی داند. اگر مقدار بدهی را می داند، همان مبلغ را باید به عنوان رد مظالم بپردازد! و اگر مقـدار بدهی را نمی داند، و وارد مال شد و سـرمایه باشد، حکم مال مخلوط به حرام را دارد و باید خمس آن را بپردازد! یک وقت می دانـد این مالی که با مال خودش مخلوط شـده است کمتر از خمس (یک پنجم) کل مال است، مثلاً ده یا بیست هزار تومان است، در این صورت شخص می تواند همین مبلغ را به عنوان رد مظالم بپردازد.

سؤال: اینجانب به شخصی پول قرض داده ام و او مرتباً از من مهلت می خواهد. تکلیف من چیست؟

جـواب: تکلیف به خود شـما برمی گردد؛ اگر شـما می توانیـد، به او مهلت بدهیـد؛ ولی اگر فکر می کنیـد که اگر به او مهلت بدهید، او عادت می کند و فرد مسامحه کاری

می شود یـا ممکن است که سـرمایه از دست شـما برود، بهتر است که طلب را از او مطـالبه کنیـد؛ ولی اگر بتوانیـد به او مهلت بدهید، خوب است.

سؤال: اینجانب در ایام خردسالی از مغازه ای پول برداشته ام. چه کنم که آبرویم حفظ بشود و آن را ادا کنم؟

جواب: ممکن است کسـی در کودکی که مکلف نبوده، کـار اشـتباهی کرده و مثلاً حق کسـی را ضایع کرده باشـد؛ ولی چون کودک مکلف نیست، به خـاطر کاری که کرده، در قیامت عـذاب نمی شود؛ ولی ضامن است؛ یعنی بایـد به صاحبش بپردازد. اگر امکان ندارد که مسـتقیم این پول را به او برسانید، با واسطه این کار را انجام دهید و می توانید نامه ای نیز همراه آن بدهید یا اگر شماره حسابی از او داشته باشید، پول را به حسابش بریزید.(۱)

۱- منبع سوالات، سایت زلال احکام: ahkam.tv۳.ir.

فصل پنجم: قاچاق کالای الکتریکی

فروش اجناس قاچاق

مسئلهٔ قاچاق کالا و وارد کردن اجناس به کشور از غیر مجراهای قانونی، معضل جامعهٔ امروزی است که تبعات خاصی برای افراد و جامعه دارد، از جمله اینکه موجب ضرر و زیان به اقتصاد کشور و وارد کنندگان و تولید کنندگان می شود و در مرحلهٔ بعد ضررش متوجه خود افراد می‌شود.

چون فروشندهٔ اجناس قاچاق به دلیل اینکه کار غیر قانونی انجام می دهد، مجرم شناخته می شود و اموالش ضبط می گردد و خودش نیز جریمه می شود، شاید هم

ص: ۱۲۳

بازداشت شود و مدتی نیز در حبس به سر ببرد که این موارد جدای از اینکه ضرر مالی به همراه دارد، آبروی او را نیز در خطر قرار می دهد و اموری مانند حبس و غیره باعث می شود که زندگی اش به نحوی مختل شود، شخص عاقل با در نظر گرفتن این شرایط و ضررها، از این کار فاصله می گیرد و خود را در دام چنین مسائلی نمی اندازد.

از طرف دیگر در قاچاق، ضرر گریبانگیر شخص خریدار می شود؛ به این صورت که اجناس قاچاق هیچ ضمانتی ندارند و مرغوب و اصلی بودن آنها نیز مورد اعتماد نیست و شخص با خرید آن، پول خود را از دست داده و در عوضش جنس نامرغوب گرفته است. این کار به اقتصاد جامعه و تولید گنندگان و وارد کنندگان قانونی اجناس ضرر می رساند و به دور از اخلاق است.

وسایل الکتریکی نیز می توانند در شمار قاچاق کالا واقع شود و مسائل قاچاق نیز در این مورد جاری می شود. در ذیل احکام مربوط به قاچاق کالا آورده می شود:

سوال: حکم کلی قاچاق کالا چیست؟ اگر این کالا لباس باشد، آیا می توان با آن نماز خواند؟

جواب: هر چیزی را که قانون قاچاق دانسته، خرید و فروش آن از نظر شرعی حرام است و استفاده از آن جایز نیست. به طور کلی کالای قاچاق به دو دسته تقسیم

می شود: یک وقت هم اصل آن کالا ممنوع قانونی بوده و هم از نظر شرعی حرام است، اما یک وقت آن کالا ممنوع شرعی یا قانونی نیست، ولی تشریفات گمرکی برای ورود آن طی نشده است و کسی جنس قاچاق می آورد. در اینجا خرید چنین کالایی که بدانیم قاچاق است و کار ما کمک به قاچاقچی و قانون شکن می شود، اشکال دارد.

اما اگر این کار کمک به او نباشد و اصل این کالا هم ممنوع شرعی یا قانونی نباشد، خرید و فروشش اشکالی ندارد.

در صورتی که شک داریم کالایی را که می فروشند قاچاق است یا نه، خریدش مشکلی ندارد ولی در اینگونه موارد احتیاط خوب است.(۱)

ص: ۱۲۵

۱- سایت حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه ای. farsi.khamenei.ir. آیت الله مکارم شیرازی: قاچاق کالا (یعنی ورود غیر قانونی آن از مرزها) برخلاف دستور شرع است و باید از آن به شدت پرهیز کرد، مخصوصاً هنگامی که موجب ضرر و زیان جامعه شود و به اقتصاد کشور اسلامی لطمه وارد کند. کمک کردن به قاچاقچیان در امر قاچاق جایز نیست و گرفتن رشوه در این زمینه گناه مضاعف دارد و بر همگان لازم است امر به معروف و نهی از منکر را فراموش نکنند. آیت الله سیستانی: نسبت به قانون هایی که برای مصلحت جامعه است، اجازهٔ مخالفت نمی دهند؛ ولی معامله صحیح است. جامعه خبری تحلیلی الف، بخش فرهنگ و هنر: www.alef.ir/. آیت الله وحید خراسانی: در خرید و فروش کالاهایی که برخلاف مقررات و از راه قاچاق وارد می شود، کار حرامی است و به خاطر معاملهٔ حرام مرتکب گناه شده اند و باید استغفار نمایند؛ اما اگر معامله صورت گرفته باشد و در قبال آن پول پرداخت کرده و کالا را تحویل گرفته است، مالک آن کالا می شود و می تواند از آن استفاده نماید. سایت پاسخ گویی به سؤالات دینی: www.pasokhgoo.ir/.

ورود کالاهای قاچاق به بازار، علاوه بر تأثیراتی که بر روند خرید و فروش و عرضه و تقاضای کالا در بازار دارد، تبعات منفی نیز بر میزان اعتماد مصرف کنندگان به بازار و شرکت های واردکنندهٔ کالاـ به بازار دارد. هرچند به خاطر شرایط زمانی، مصرف کنندگان ناچارند برای تهیهٔ کالاهای مورد نیاز خود در هر شرایطی به بازار اعتماد کنند؛ اما نمی توان منکر این قضیه شد که در بازار، اجناس قاچاق به فروش می رسد.

البته برخی از کالاها به شکل قاچاق چمدانی وارد بازار می شوند؛ ولی ورود کالا به شکل قاچاق غیر قانونی و جرم محسوب می شود. به موجب ماده ۱ اصلاحی قانون مجازات مرتکبین قاچاق: «هر کس در مورد مالی که موضوع درآمد دولت بوده، مرتکب قاچاق شود، علاوه بر رد مال و در صورت نبودن عین مال، رد بهای آن، حسب مورد، با توجه به شرایط و امکانات و دفعات و مراتب جرم، به پرداخت جریمهٔ نقدی تا حداکثر پنج برابر معادل قیمت ریالی مال مورد قاچاق و شلاق تا ۷۴ ضربه محکوم

می گردد و در مورد اموال ممنوع الورود و ممنوع الصدور و کالاهای انحصاری، علاوه بر مجازات فوق، به حبس تعزیری تا دو سال محکوم خواهد شد.»

به استناد ماده ۳۹ این قانون: «در مورد قاچاق اشیایی که ورود یا صدور آن... ممنوع و یا به دولت اختصاص دارد، علاوه بر ضبط مال، مرتکبین به پرداخت جریمه معادل دو برابر قیمت آن و حبس تأدیبی از دو ماه الی دو سال محکوم خواهند شد.»(۱)

سؤال:کالاهایی که از قاچاقچیان کشف می شود یا کالاهایی که بعد از مدّتی انبار شدن در گمرکات با قیمت مناسب در اختیار بعضی از افراد قرار می گیرد استفاده از آنها چه حکمی دارد؟

جواب:هرگاه مجتهد جامع الشّرایط به عنوان تعزیر از آنها بگیرد سپس بفروشد، خریدن آن اشکالی ندارد.(۲)

سؤال: قاچاق کالا یا وسایل منزل، مثل البسه و خرید آن چه حکمی دارد و آیا نماز خواندن با آن جایز است؟

جواب: خرید اجناس خارجی و نماز خواندن با لباس های خارجی، با وجود شرایط لباس نمازگزار، اشکال ندارد؛ ولی بر خلاف مقررات جمهوری اسلامی عمل

ص: ۱۲۷

۱- سایت قوانین، www.ghavanin.ir.

۲- پورتال انهار: portal.anhar.ir/node/۴۱۳۸.

ننمایید.(۱)

تولید و توزیع کالاهای الکتریکی زیان بخش

تولید کنندگان و توزیع کنندگان کالاهای الکتریکی، باید به این نکته توجه داشته باشند که اشخاص جامعه را مانند برادران و خواهران خود بدانند و به هیچ وجه، کار یا عملی را انجام ندهند که به ضرر آنان می باشد؛ چراکه این یک عمل اخلاقی است و آموزه های دینی ما را به این کار توصیه کرده اند و همانطور که ما با انسان ها رفتار می‌کنیم، آنها نیز با ما همانگونه رفتار می کنند، در نتیجه شخص تولید کننده و توزیع کننده باید تمام سعی خود را انجام دهد که کالاهای الکتریکی را که برای مردم تولید یا توزیع می کند، ضرری نداشته باشد و یا اینکه مراقبت کند تا کمترین ضرر متوجه خریداران شود و اگر کار یا عمل و اصول ایمنی در مورد استفاده آنها وجود دارد که این ضرر به حداقل برسد، باید به اطلاع خریداران برساند.

سوال: حکم شرعی تولید و توزیع کالاهای الکتریکی زیان بخش چیست؟

جواب: تولید کالایی که زیان آور است، اگر خلاف مقررات نباشد و ضرر قابل توجهی نداشته باشد، اشکالی

ص: ۱۲۸

۱- استفتائات امام (قدسّ سرّه)، ج ۲، ص ۴۸، س ۱۳۲.

ندارد.(۱)

ص: ۱۲۹

۱- استفتای پیامکی، مورخ ۲۰/۱۰/۹۳. فتوای آیت الله شبیری زنجانی: اگر استفاده از این وسایل موجب خوف ضرر اساسی بر بدن نشود، استفاده از آن برای خود شخص اشکال ندارد. بله، اگر استفادهٔ آن موجب توجه ضرر (از نظر عرف) به دیگری شود، هر چند ضرر کم باشد، استفاده از آن جایز نیست. اگر منفعت غالب این کالا همراه با ضرر اساسی باشد، خرید و فروش آن هم جایز نیست. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله شبیری، مورخ ۲۰/۱۰/۹۳، کد سؤال ۱۱۱۰۵. آیت الله صافی گلپایگانی: اگر معیوب باشد، باید با ذکر عیب فروخته شود؛ و الا علاوه بر گناه، خریدار می تواند معامله را فسخ کند. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله صافی. آیت الله نوری همدانی: به مقتضای قوانین عمل شود، استفتای پیامکی از دفتر آیت الله نوری همدانی.

بخش سوم: آداب و احکام برق کاران

اشاره

ص: ۱۳۱

فصل اول: معرفی برق کار

اشاره

برق کار ساختمان به کسی می گوینـد که تمامی توانایی های لازم را برای برق رسانی به تمام نقاط ساختمان های مسـکونی، تجاری، اداری یا تولیدی داشته باشد و بتواند مشکلات ایجاد شده در مورد برق و الکتریسیتهٔ ساختمان را برطرف کند.(۱)

اموری از جمله هماهنگی بین چشم و دست، مراعات و احتیاط در امور، رعایت تمیزی و روش مندی کار و دقت در کار، جزء مسائل مهمی هستند که یک برق کار

ساختمان باید داشته باشد. نظم رفتاری برق کاران

ص: ۱۳۳

۱- ویکی پدیا، برق کار: fa.wikipedia.org/wiki/.

می تواند در انجام صحیح این کار یک اصل باشد.(۱)

شرایط ارتقای شغل

ارزش هر شخص در هر صنف و گروهی به کارایی اش بستگی دارد و یقیناً افراد ماهر و ارزشمند مزایایی دارد که افراد دیگر ندارند. ارزشمند بودن یک برق کار نیز به اموری بستگی دارد، از جمله: سر وقت حاضر شدن، انجام برق کاری تمیز و آشنایی با انواع کلیدها، سرعت عمل در کار و... موجبات احساس رضایت مندی خریداران را برای ارتقای شغلی یک برق کار ساختمان و به طور مستقیم افزایش حقوق وی را فراهم می آورد.

شرایط کاری

شرایط کاری یک برق کار ممکن است با توجه به تخصصش متفاوت باشد. معمولاً یک برق کار کار فیزیکی زیادی دارد،

کارهایی مانند: بالا رفتن از نردبان، بلندکردن ابزارها و تدارکات و... گاهی پیش می آید برق کار مجبور می شود در فضای تنگ یا روی داربست کار کند و در حالت خم، چمباتمه یا زانوزده باشد تا بتواند اتصالات را در مکان های ناهنجار برقرار کند. برق کارهایی که در ساخت و سازها فعالیت می کنند، ممکن است بیشتر

ص: ۱۳۴

۱- سایت رشد، برق کار ساختمان: www.roshd.ir/.

روزشان را در محیط کاری با فضای روباز یا نیمه پوشیده، پر سر و صدا و کثیف به سر ببرند. برق کارهای صنعتی ممکن است در معرض حرارت، گرد و خاک و سر و صدای ماشین آلات صنعتی باشند. برق کارهای سیستم قدرت ممکن است در شرایط بد جوی مجبور به کار باشند تا بتوانند تعمیرات اضطراری را انجام دهند. از آنجایی که برق کاران باید آموزش و مهارت لازم را دیده باشند، دستمزد آنها از مشاغل عمومی دیگر بهتر است.

برخی از برق کارها تحت موافقت نامه های اتحادیه های صنفی کار می کنند که شرایط استخدامشان در آن با دقت خوبی تعریف شده است. برخی دیگر پیمانکاران مستقلی هستند که مطابق شرایط بازار هزینهٔ کارشان را تعیین می کنند.(۱)

ایمنی در برق کاران

هر شغل و حرفه ای با خطرات مخصوص به خود مواجه است و افراد فراوانی با رعایت نکردن نکات ایمنی در معرض خطر هستند و احتمال از دست دادن جان یا نقص بدن یا اموال برای هر شخصی وجود دارد. افزون بر خطرهای رایج در محل کار که عموم کارگران صنعتی

۱- ویکی پدیا، برقکار: fa.wikipedia.org/wiki/.

با آن مواجه هستند، برق کارها در معرض خطرات ناشی از برق نیز قرار دارند و طبق آمار ارائه شده، آنها بیشترین میزان مرگ و میر را بر اثر برق گرفتگی داشته اند. ۳۴ مرگ کارگران صنعت ساختمان، برق کاران بوده اند.(۱)

یک برق کار ممکن است بر اثر تماس مستقیم با مدار الکتریکی یا ولتاژهای سرگردان ناشی از خرابی خطاهای سیستم، دچار شوک الکتریکی شود. قوس الکتریکی می توانـد پوست و چشم ها را در معرض مقادیر خطرناکی از حرارت و نور قرار دهـد. ابزارهـای کلیـدزنی دچار عیب می تواننـد موجب ایجاد جرقه شونـد که موجب انفجار می شود. برق کارها بایـد آموزش های لازم برای انجام کار به صورت ایمن و رعایت نکات لازم برای کاهش خطر آسیب دیدگی دیده باشند.

برای اطمینان از تخلیهٔ انرژی قسمت برق دار، پیش از کار با آن، باید عملیات ویژه ای انجام شود. از نظر حداقل

فاصلهٔ لازم از تجهیزات برق دار برای پیشگیری از ایجاد جرقهٔ الکتریکی محدودیت هایی وجود دارد. لباس های ویژه ای نیز برای ایمنی بیشتر در برابر جرقه ها طراحی شـده است. زنجیرها و کلمپ های زمین برای در زمین کردن هادی های خط به کار می روند تا اطمینان حاصل شود که

۱- همان.

خطوط بی برق هستند. تجهیزات ایمنی شخصی نیز در فراهم آوردن عایق الکتریکی و حفاظت در برابر ضربه های مکانیکی مؤثرند. استفاده از دستکش های دارای عایق لاستیکی، کفش های کار، کلاه های ایمنی و... در ایجاد ایمنی در برابر شوک و... نقش به سزایی دارند. اگر نمی توان سامانه ای را از انرژی تخلیه کرد، ابزارهای عایق و آموزش های ویژهٔ خط گرم به کار گرفته می شود. اگر لازم باشد، حتی خطوط ولتاژ بالای انتقال انرژی را نیز می توان در حالت برق دار تعمیر کرد.

ایمنی شغل برق کاری

حادثه، رویداد پیش بینی نشده و ناخوشایندی است که فعالیت های کاری را دچار وقفه کرده و ممکن است با جراحت یا خسارت مالی نیز همراه باشد. با توجه به آمار نسبتاً بالایی که توسط سازمان کار و آموزش فنی و حرفه ای در زمینهٔ حوادث مربوط به برق گرفتگی گزارش شده است. بیشتر موارد، در سیستم ها، تجهیزات و وسایل مربوط به برق فشار ضعیف روی داده است، لذا لزوم رعایت دقیق نکات ایمنی در مقابل برق گرفتگی، آموزش افراد و بهره گیری از شیوه های جدید ایمنی در جهت ارتقای سطح ایمنی و حفظ جان افراد تأکید می گردد.

مطلب مهم دیگر، توجه به فشار الکتریکی است که در

ص: ۱۳۷

مکان های مختلف متفاوت است و در هنگام برق کاری بایـد مورد توجه قرار گیرد. افرادی که در برق دوفاز تخصـص دارند، بدون رعایت نکات ایمنی و با بی توجهی سراغ نصب برق سه فاز نروند و این کار را به متخصص مربوطه واگذار کنند.

موارد ایمنی:

۱. سیسـتم ارت وسایـل برقی: از آنجـایی که مقـاومت سـیم در برابر جریـان برق، از مقـاومت بـدن انسـان کمتر است، چنـانچه دسـتگاه برقی ما به وسـیلهٔ یک سـیم به زمین وصل شود، جریان برق از طریق این سـیم به زمین منتقل خواهد شد. دستگاه های برقی سـیار به وسـیلهٔ سـیمی که در دو شاخـهٔ آن تعبیه شده، به پریز مخصوص متصل می گردند. برای دسـتگاه ها و سازه های بزرگ باید تمامی کابل ها به یک نقطه به نام چاه ارت (EARTH PEAT) متصل گردند.

۲. فیوز: وسـیله ای برای قطع جریان برق است که همان شیر اطمینان برق می باشد. زمانی که بار الکتریکی مدار بیش از مقدار مجاز باشد، قبل از اینکه این امر باعث سوختن و یا جرقهٔ الکتریکی در دستگاه بشود، فیوز می سوزد.

انواع فیوزها:

الف) فیوز خط هوایی یا حلقه ای؛

ص: ۱۳۸

ب) فیوز دو شاخه ای؛

ج) فیوز فشنگی؛

د) فیوز اتوماتیک؛

ه-) فیوز استوانه ای.

باید توجه داشت که هر یک از این فیوزها برای جریان خاصی طراحی شده اند و استفادهٔ نامناسب از آنها می تواند موجب آسیب رسیدن به شخص یا دستگاه گردد.

۳. نباید در وقت برق کاری وسایلی از قبیل ساعت، گردن بند، انگشتر و دست بند و... همراه برق کار باشد.

۴. استفاده از کفش و لباس کار، دستکش، کلاه ایمنی و... می تواند احتمال خطر را به حداقل برساند.

۵. تختهٔ زیر پا و داربست و ابزاری که استفاده می کنند، باید سالم، استاندارد و کامل باشد و از وسایلی مثل: سیم چین یا انبردست لخت، فازمتر خراب و کار با دمپایی جداً پرهیز کنند.

۶. هیچ وقت نباید بدون تخصص و آگاهی، به سراغ برق فشار قوی بروند. در ارتفاع های بلند باید از دو برق کار استفاده شود و از بالا رفتن از تیر برق خودداری شود.

۷. برای برق کاری در حمام و آشپزخانه و مکان هایی که با رطوبت در ارتباط است، باید از وسایل برقی حفاظ دار

استفاده شود.

۸. استفاده از کلید حفاظ جان که یک فیوز دوتایی است، در هنگام احتمال برق گرفتگی، برق کل ساختمان قطع می شود، ضروری به نظر می رسد.

توصیه ای به افراد جامعه

تمام افراد جامعه در قبال خود و دیگران مسئول هستند، مسئولیت افراد در مصادیق مختلف می تواند نمایانگر باشد، یکی از این مصادیق مسئولیت در قبال خانواده و محل کار شخص می باشد. موضوع برق و الکتریسیته یکی از موضوعات مهمی است که علاوه بر حیاتی بودن، به همان اندازه نیز می تواند خطر آفرین باشد و جان و مال افراد را در معرض خطر قرار دهد.

البته برای به حداقل رساندن این خطر راهکارهایی نیز وجود دارد که با رعایت آنها، زندگی در محیط امن تری ادامه پیدا خواهد کرد. در ذیل به تعدادی از این امور اشاره می شود:

۱. بررسی شش ماهه از برق کشی ساختمان، به وسیلهٔ مالک ساختمان، تا اینکه از اتصالی نداشتن برق اطمینان حاصل کند و سیم ها و برق کشی ساختمان بررسی شود و خطرات احتمالی مرتفع گردد؛

۲. گذاشتن ترانس برای کنترل میزان برق؛ یعنی در

ص: ۱۴۰

مواقعی که فشار برق کم یا زیاد می شود، جریان برق را کنترل کند و از سوختگی سیم ها و آسیب رساندن به لوازم برقی جلوگیری نماید؛

۳. هر وسیلهٔ برقی باید دارای یک ترانس محافظ باشد؛

۴. در هنگام قطع برق یا ایجاد مشکل در سیستم برق ساختمان، خودسرانه کاری انجام ندهیم و از برق کار حرفه ای یا ادارهٔ برق کمک بخواهیم؛

۵. وسایل برقی را نزدیک نشتی آب و مکان های مرطوب و مخصوصاً نزدیک اجاق گاز قرار ندهیم؛

۶. سرویس کردن کولر حتماً توسط برق کار انجام شود؛ چون کار بسیار خطرناکی است و بیشترین برق گرفتگی را ایجاد می کند.

اصول اولیه ایمنی برق

۱. قبل از شروع تعمیر وسایل برقی، حتماً مجوز و مهارت لازم را اخذ نمایید؛

۲. قبل از شروع کلید اصلی برق شبکه را قطع نموده و درب جعبه تقسیم را قفل کنید؛

۳. چنانچه امکان قفل کردن درب جعبه تقسیم وجود نداشته باشد، با در آوردن فیوز جریان را قطع نمایید؛

۴. در صورت امکان، برچسب تعمیرات زده شود؛

۵. فقط برق کاران اجازهٔ کار بر روی شبکه یا دستگاه ها

را دارند؛

۶. تمامی دستگاه های برقی باید دارای سیم ارت باشند؛

۷. تمامی کابل های معیوب باید تعویض شوند؛

۸. از هر کابل فقط یک انشعاب گرفته شود؛

۹. تمامی دستگاه ها باید دو شاخه داشته باشند؛

۱۰. برای تعمیر یک وسیلهٔ برقی، حتماً باید دو شاخهٔ آن را در آورید؛

۱۱. در کارهای برقی هرگز شانسی عمل نکنید؛

۱۲. هیچ گاه دو شاخه را با کشیدن کابل از پریز جدا نکنید؛

۱۳. هرگز سیم برق لخت را لمس نکنید؛

۱۴. اگر در زمان حفاری به کابل برقی برخورد نمودید، قبل از هر کاری به مسئولین اطلاع دهید؛

۱۵. توجه داشته باشید که کار در زمین های مرطوب با وسایل برقی، می تواند منجر به برق گرفتگی شود؛

۱۶. فقط دستگاه هایی که ولتاژ آنها کمتر از ۲۵ ولت باشد، خطر برق گرفتگی در آنها کم است؛

۱۷. کابل های برق را که در مسیر عبور و مرور وسایط نقلیه هستند، باید از درون یک لوله یا چیزی شبیه آن عبور داد؛

ص: ۱۴۲

۱۸. برای هر دستگاه فیوز مناسبی استفاده نموده و فیوزهای سوخته را برای استفادۀ مجدد سیم پیچی نکنید؛

۱۹. هرگز کابل دستگاهی را که گیر کرده است، با فشار نکشید؛ بلکه به آرامی آن را رها کنید؛

۲۰. توجه داشته باشید که آتش سوزی ناشی از برق را فقط باید با گاز یا پودر خاموش کرد، پس استفاده از آب در این رابطه خطرناک است.

۲۱. در صورتی که قبل از شروع تعمیرات، محیط ایمن سازی شود، باید پس از اتمام عملیات و برقرار کردن مدار، علایم هشدار دهنده و به طور کلی تجهیزات ایمن سازی محیط برداشته شود.

راهکار مقابله با برق گرفتگی

به طور کلی قرار گرفتن دو نقطه از بدن در مسیر جریان برق، موجب عبور جریان از بدن می شود و با توجه به شدت و مدت عبور جریان، برق گرفتگی به وجود می آید. تمام سطح زمین، دیوارها و کف اتاق ها در تمامی طبقات به عنوان یک نقطه از سیستم برق محسوب می شوند و اگر نقطه ای از بدن موجود زنده، از یک طرف به زمین یا دیوارها وصل باشد و از طرف دیگر به سیم برق یا بدنۀ فلزی دستگاه برقی تماس پیدا کند، جریان برق از بدن

ص: ۱۴۳

عبور می کند.

بنابراین، برای جلوگیری از برق گرفتگی، اولاً باید از تماس (مستقیم یا غیر مستقیم) با سیم های برق جلوگیری کرد و ثانیاً اگر ناچار به تماس با وسایل برقی هستید، سعی کنید از تماس پا به دیوار یا کف اتاق یا بدنهٔ فلزی بوسیله دمپایی پلاستیکی و... خودداری کنید.

برق گرفتگی به دو دسته تقسیم می شود:

۱. برق گرفتگی با ولتاژهای بالا؛

۲. برق گرفتگی با ولتاژهای پایین.

در برق گرفتگی با ولتاژ بالا لازم نیست که حتماً بدن به طور مستقیم با سیم یا کابل برق تماس داشته باشد؛ بلکه ممکن است در فاصلهٔ چند متری نیز جریان برق از هوا عبور کند و به بدن فرد منتقل شود و باعث برق گرفتگی گردد. در این موارد، هرچه ولتاژ برق و رطوبت هوا بالاتر باشد، میزان انتقال و آسیب وارد شده به بدن بیشتر خواهد شد.

برق گرفتگی با ولتاژ پایین بیشتر اتفاق می افتد. برای مثال: فرد از سیم لخت یا وسایل برقی، به ویژه آن دسته از وسایلی که در آن آب ریخته می شود، آسیب می بیند. برق گرفتگی ممکن است از طریق کلید برق ایجاد شود. در برق گرفتگی با ولتاژ پایین، بدن فرد دچار لرزش می شود،

در صورتی که در برق گرفتگی با ولتاژ بالا، فرد به دلیل گرفتگی عضلات با آن وسیله متصل خواهد شد.

اقدامات لازم برای نجات شخص برق گرفته

اقداماتی که برای نجات شخص برق گرفته باید انجام شود، عبارتند از:

۱. قطع مدار برق؛

۲. رها کردن شخص برق گرفته از مدار؛

۳. دادن تنفس مصنوعی؛

۴. رساندن به پزشک.

معمولاً مرگ در اثر برق گرفتگی نتیجهٔ مستقیم دو چیز است:

الف) به هم ریختن کار منظم قلب؛

ب) قطع تنفس.

یک تماس جزیی با سیم یا وسایل برقی انسان را به سرعت نابود می کند و چنانچه مسیر برق گرفتگی از سمت چپ بدن یا سر باشد، خطرناک تر است. مسئلهٔ مهم در برق گرفتگی، تنفس مصنوعی است که باید در کمتر از ۳ دقیقه پس از برق گرفتگی با انجام این کار، جریان تنفس را به حالت عادی بازگردانیم.

در این عمل ابتدا مصدوم را به پشت بخوابانید و بلوز کار یا کت خود را تا کنید و با قرار دادن آن زیر شانهٔ مصدوم،

به طوری که سر او به عقب کشیده شود، بالای سر او قرار گیرید و تنفس مصنوعی و ماساژ قلبی انجام دهید.

عوارض ناشی از برق گرفتگی

ممکن است برق گرفتگی عواقب مختلفی نظیر مرگ ناشی از ایست قلبی، سوختگی داخلی و خارجی بدن را به دنبال داشته باشد. ممکن است بعد از برق گرفتگی کلیه ها نیز از کار بیفتند، یا دست ها به دلیل سوختگی داخلی قطع شوند، یا به علت پرتاب شدن، استخوان ها دچار شکستگی گردند. بدن انسان نسبت به عبور جریان برق یک هادی محسوب می شود، در نتیجه تأثیر جریان برق روی نسوج بدن خطراتی به شرح زیر ایجاد می کند:

۱. سوختگی نسوج بدن؛

۲. اختلال سیستم اعصاب؛

۳. انقباض عضلانی؛

۴ . تجزیه خون.

در بیشتر حوادث ناشی از برق گرفتگی، جریان از ناحیهٔ سینهٔ شخص عبور می کند و اگر جریان ۲۰ تا ۴۰ میلی آمپر باشد، ماهیچه های سینه در حالت انقباض باقی می مانند و تنفس متوقف می شود. قطع تنفس باعث خفگی و مرگ در عرض چند دقیقه می شود.

ص: ۱۴۶

وظایف برق کاران

برق کاران حرفه ای می تواننـد در زمینه های مختلف، از برق کشـی ساختمان ها و منازل تا انجام فعالیت های برقی پروژه های بزرگ مهندسی فعالیت کنند. برق کار مسئول نصب، بازرسی و تست تجهیزات، اطمینان از عملکرد درست سیستم های برق و یافتن و رفع عیوب موجود می باشد.

وظایف برق کار عبارتند از:

۱. طراحی و نصب سیستم های برقی و روشنایی؛

۲. بررسی و حفاظت از سیستم های الکتریکی و اطمینان از درست و ایمن کار کردن آنها؛

۳. نصب و سیم کشی مدارهای سیستم دزدگیر و دوربین مداربسته؛

۴. طراحی، نصب و سیم کشی سیستم اعلام حریق؛

۵. نصب و سیم کشی تجهیزات حفاظتی.

برق کار صنعتی کارهای تخصصی زیر را انجام می دهد:

۱. نصب و سیم کشی تابلوهای توزیع برق ؛

۲. نصب و سیم کشی مدارهای الکتریکی؛

۳. راه اندازی و تعمیر موتورهای الکتریکی؛

۴. نصب و سیم کشی دستگاه های حفاظتی؛

ص: ۱۴۷

۵. آشنایی با تجهیزات ایمنی و حفاظتی.

همراه بودن وسایل مورد نیاز

برق کار در مرحلهٔ اول باید وسایلی را که مورد نیاز این شغل است، فراهم کند و از ایمن و صحیح بودن وسایل مطمئن شود. به طور مثال: فازمتر - که یکی از وسایل برق کاری است - باید سالم باشد، وگرنه نمی تواند به برق کار در تشخیص سیم های فاز و نول کمک دهد و احتمال بروز خسارت و ضرر به شخص برق کار و افراد دیگر زیاد می شود.

در مرحلهٔ بعد، وی باید در هر مأموریت برقی، تمام لوازم خود را به همراه ببرد تا هم در ایمنی کار دقت بیشتری انجام شود و هم کارش به نحو تام و بدون عیب به پایان برسد.

فاز متر، پیچ گوشتی، دم باریک، انبردست، سیم چین، چراغ قوه و سیم از وسایل هر برق کاری محسوب می شود.

لزوم عقد قرارداد

در هر موقعیت کاری باید بین طرفین به صورت مکتوب قرارداد بسته شود تا حق هیچ کس ضایع نشود، پس باید بین برق کار و کسی که وی را اجیر کرده است، قراردادی تنظیم گردد و تمام قیود و شرایط کار در آن ذکر شود و در پایان مورد امضای طرفین و دو شاهد قرار گیرد.

ص: ۱۴۸

جدای از اینکه انجام این عمل از سفارشات آموزه های دین است، مزایای فراوان دیگری نیز دارد که به چند نمونه از آنها اشاره می کنیم:

۱. هر دو طرف ملزم به رعایت مفاد قرارداد هستند؛

۲. اگر مشکلی پیش آمد، قرارداد امضا شده بین دو طرف می تواند مشکل گشا باشد؛

۳. طبق قرارداد نوشته شده برق کار موظف است در وقت مقرر کار را تحویل دهد و اگر تخلف کند، باید مسئولیت کار خود را بپذیرد و ضرر احتمالی را جبران نماید؛

۴. طبق قرارداد هزینه و شرایطی که بر عهدهٔ صاحب کار است، باید اعمال شود و اگر تخلف شود، برق کار می‌تواند حق خود را طلب کند.

نبایدهای برق کار

هر شغل و حرفه ای، قانون و مقررات خود را دارد و هر شخصی باید طبق آن عمل کند و تخلف از آن به غیر از اینکه اشکال شرعی دارد، خلاف قانونی بوده، متخلف باید آن را جبران کند.

تمام افراد جامعه در هر سِمت و مقامی، باید کار خود و دیگران را کنترل کرده، اگر تخلفی صورت گرفت، گزارش دهند؛ اما در مقابله با بی قانونی و عمل خلاف

هیـچ چیز مهم تر و کارسـازتر از وجـدان بیـدار نیست؛ اگر در کارهـا وجـدان بیـدار و مسـئولیت پـذیری نباشـد، جامعه ضـربهٔ سهمگینی می خورد و ضرر جبران ناپذیری می بیند، بنابراین، هر کس باید خود را در برابر خداوند مسئول ببیند و کار خود را به احسن وجه انجام دهد.

برق کار نیز مانند انسان های دیگر می تواند اعمال خلافی انجام دهد که کسی متوجهٔ آن نشود، از جمله اینکه:

۱. قسمت هایی که مربوط به زیر کار است و در معرض دید صاحب کار نمی باشد، از لوازم ضعیف تر استفاده کند؛

۲. در محاسبهٔ اجناس، اجناس زیر کار را به دلیل ناپیدا بودن، چند برابر حساب کند؛

۳. اجناس استفاده شده غیر از اجناسی باشد که با صاحب کار توافق کرده است؛

۴. مواردی را که ضروری نبوده و مورد احتیاج صاحب خانه نمی باشد، انجام دهد تا دستمزد بیشتری دریافت کند؛

۵. در مواردی که احتیاج به سیم کشـی قوی است، از سـیم کشـی ضعیف استفاده کند که با انجام این عمل هم به سیستم برق خانه ضرر رسانده و هم خطر بزرگی برای

افراد خانه ایجاد می شود که در بعضـی موارد منجر به برق گرفتگی و آتش سوزی می شود، پس به صاحب کار ضرر جانی و مالی وارد کرده است که بر عهـده برق کار حق الناس وارد می شود و در قبال عمل خلافی که انجام داده، مسـئول است و باید صاحب کار را مطلع کند و ضرری که وارد شده را جبران کند.

انحصاری کردن کار

بعضـی از برق کاران برای انجام کار برقی منزل، اداره، کارخانه و... به نحوی عمل می کننـد که فرد دیگری نمی‌تواند آن کار را به ادامه داده و به پایان برساند و یا در مواقع ضروری، عیب آن را برطرف کند. این عمل آنها به نحوی انحصاری کردن کار می باشد و هدف از این کارشان این است که فقط از خود برق کار در آن کار استفاده شود و شخص دیگری را برای این کار نیاورند.

این کار از لحاظ اخلاقی درست نیست و صاحب کار را با مشـکلات فراوانی مواجه می کند؛ زیرا در بعضی موارد دسترسی به برق کـار اولیه، امکـان پـذیر نیست یا اینکه اگر برق کار اولیه به هر دلیلی از انجام این کار صـرف نظر کنـد، کار یک اداره یا کارخانه تعطیل می شود و ضرر جبران ناپذیری بر صاحب ملک وارد می شود.

در ذیل استفتایی در این موضوع آورده می شود:

ص: ۱۵۱

سؤال: بعضی از برق کاران در ترفندی به کار می بندند که فقط خودشان بتوانند از عهدهٔ آن کار برآیند، لذا صاحب کار مجبور است فقط از همین برق کار استفاده کند. حکم چنین عملی چست؟ اگر شخص برق کار این کار را برای احقاق حقش انجام دهد، حکمش چیست؟

جواب: باید مطابق قوانین صنف برق کارها عمل نمایند و تخلف کاری و به دردسر انداختن مردم، خصوصاً برای اخاذی، حرام و از گناهان است.(۱)

نصب غیر قانونی انشعاب برق و دست کاری کنتور برق

یکی از مشکلاتی که مسئولین با آن مواجه هستند، استفادهٔ غیر قانونی از بیت المال است. انرژی برق یک سرمایهٔ ملی به حساب می آید و حق تمام اعضای جامعه می باشد. تک تک افراد در آن سهیم هستند و هر شخص به اندازه ای که احتیاج دارد، می تواند از این انرژی استفاده کند و در قبال هزینه هایی که به دنبال دارد، مبلغی را

۱- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای. فتوای آیت الله صافی: اگر بر خلاف قرارداد فیمابین نباشد، مانعی ندارد. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله صافی. فتوای آیت الله مکارم شیرازی: وابسته کردن کار دیگری به خود، جایز نیست. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم شیرازی. فتوای آیت الله نوری: چنانچه عرفاً تدلیس بر عمل صادق باشد، جایز نیست. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله نوری همدانی.

ماهیـانه به ادارهٔ برق بپردازد؛ اما عـده ای با اسـتفادهٔ غیر قانونی از این انرژی و فرار از پرداخت هزینه های مربوط به این بخش، در بیت المال و حق بقیهٔ اشـخاص تجاوز کرده و بدون نصب کنتور و دور از چشم مسئولین مربوطه، به نصب برق غیر قانونی و یا دستکاری کردن کنتور برق خود روی می آورند.

همین اسـتفاده های غیرمجاز باعث وارد شـدن صـدمات جبران ناپذیری به تجهیزات و شـبکهٔ برق شده است؛ چراکه هر شـبکهٔ توزیع برق، برای ظرفیت معینی طراحی شده و افزایش غیراصولی انشـعابات آن باعث بروز خسارت می شود. بعلاوه، اشخاصی که اقدام به این کار غیر مجاز می کنند، در معرض خطرهای جبران ناپذیری، از جمله از دست دادن جان خود می باشند.(۱)

زنـدگی در جامعـهٔ امروزی همراه بـا تکنولـوژی و پیشـرفت هـای چشم گیری همراه است. همـان طـور که ورود تکنولوژی در زنـدگی روزمره بسـیاری از کارهـا را آسـان کرده است، در مقابل هزینه هایی را نیز بر عهـدهٔ مردم گذاشـته است که هر کس بخواهد از این انرژی و تکنولوژی اسـتفاده کند، باید هزینه اش را پرداخت کند. یکی از این انرژی ها، نیروی برق و الکتریسیته است.

در هر جامعه افرادی هستند که امکان دارد از پرداخت

۱- سایت آراز آذربایجان، بخش اجتماعی؛ www.araznews.ir/.

این هزینه ها شانه خالی کنند. در ذیل حکم این عمل استفتا شده است:

سؤال: استفاده و نصب برق غیر قانونی و بدون نصب کنتور، چه حکمی دارد؟ حکم برق کاری که برای این کار اجیر شده است، چیست؟

جواب: استفاده و نصب برق غیر قانونی و بدون نصب کنتور برق، خلاف مقررات و حرام است و ضمان هم دارد. باید دین خود را به ادارهٔ برق بپردازد.(۱)

۱- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای، مورخ ۲۰/۹/۹۳. فتوای آیت الله مکارم: هرگونه استفادهٔ غیر قانونی از این انشعابات جایز نیست و وضو و غسل با آن نیز اشکال دارد، مگر اینکه با ادارهٔ مربوطه مصالحه نمایند. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم شیرازی، مورخ ۲۰/۹/۹۳. فتوای آیت الله نوری همدانی: تخلف از قوانین جایز نیست. اگر یقین به دزدی بودن برق دارد، نمی تواند برای آنها کار کند. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله نوری همدانی، مورخ ۲۰/۹/۹۳. فتوای آیت الله صافی: جایز نبوده و موجب ضمان است. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله صافی گلپایگانی، مورخ ۲۰/۹/۹۳. فتوای آیت الله شبیری: استفاده از برق بدون نصب کنتور و پرداخت بهای آن، جایز نیست و هیچ کس جایز نیست برای کار حرام مانند فرض سؤال اجیر شود. استفاده از آب و برق غیر قانونی جایز نیست و اجیر شدن برای انجام کارهای فنی مربوط به آن هم حرام است. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی، مورخ ۲۰/۹/۹۳.

نصب ماهواره

در جامعه ای که روز به روز بر پیشرفت آن افزوده می شود و تکنولوژی با سرعت رو به پیشرفت است، مسئلهٔ ماهواره پدیدهٔ گریزناپذیری می باشد که از جنبه های مختلف مورد بحث و بررسی قرار می گیرد. دستگاه ماهواره مانند چاقویی است که هم می تواند جان انسانی را نجات دهد و هم جان انسانی را بگیرد. ولی باید به این نکته توجه کرد که درست است که ماهواره برنامه های مفید و آموزنده ای نیز دارد ولی ضرر های که این دستگاه به اعتقادات و بنیان اخلاقی خانواده و جامعه می زند جبران ناپذیر است و فساد، فحشا و بی اعتقادی به آموزه های دینی که ماهواره بین افراد جامعه تزریق می کند، هرگز با منافعش مساوی نیست.

سؤال: با توجه به اینکه استفاده از ماهواره هم برای کارهای مباح است و هم برای کارهای حرام، خرید و فروش و نصب آن چه حکمی دارد؟

جواب: از برنامه های ماهواره می توان هم استفادهٔ حلال و هم استفادهٔ حرام نمود و به عبارت دیگر از ابزار مشترک است، بنابراین، خرید و فروش و نصب در جهت حلالش اشکال ندارد.(۱)

ص: ۱۵۵

۱- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه‌ای، مورخ ۲۰/۹/۹۳. فتوای آیت الله مکارم: با توجه به اینکه غالب برنامه های ماهواره فاسد است و اثرات منفی در پی دارد و در هر خانه ای وارد شود، غالباً از آن سوءاستفاده خواهد شد، هرگونه خرید و فروش، نصب و راه اندازی، و نگهداری و استفاده از آن جایز نیست و درآمدی که از این راه به دست می آید، اشکال دارد. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم شیرازی، مورخ ۲۰/۹/۹۳. فتوای آیت الله نوری همدانی: جایز نیست. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله نوری همدانی، مورخ ۲۰/۹/۹۳. فتوای آیت الله شبیری: اگر منافع غالبی آن حرام نباشد و خریدار آن را برای کار حرام نخرد، جایز است و استفاده برای کار حلال، اگر خوف وقوع در حرام برای وی نباشد، جایز است. در هر حال، اگر قانونی در این زمینه وجود داشته باشد، بنا بر احتیاط رعایت شود. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی، مورخ ۲۰/۹/۹۳. فتوای آیت الله صافی: اگر استفادهٔ مشروع کنند، خرید و فروشش مانعی ندارد. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله صافی گلپایگانی، مورخ ۲۰/۹/۹۳. فتوای آیت الله سیستانی: نگهداری آن را به کسی که بر خودش و یا برخی از اعضای خانواده اش مطمئن نیست که استفادهٔ حرام از آن نبرد، اجازه نمی دهد. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله سیستانی، مورخ ۲۰/۹/۹۳.

نصب شنود و دوربین های مخفی

امروزه در جامعه هر روز شاهد آنیم که وسایل ارتباطی و نظارتی جدیدتری وارد بازار می شود، از جمله وسایل مربوط به شنود و دوربین های نظارتی. بنابر تصویب قانون، استفاده از تجهیزات نظارتی جرم تلقی نمی شود و حتی عرضه کنندگان تجهیزات نظارتی و امنیتی، صاحب اتحادیه نیز شده اند، به همین دلیل افراد و شرکت های

ص: ۱۵۶

خصوصی می توانند برای جلوگیری از سرقت، محل کار و منزلشان را به دوربین های مدار بسته مجهز کنند، البته به شرطی که این دوربین ها، به وسیله ای برای سوء استفاده و ثبت گفتار و رفتار خصوصی افراد تبدیل نشوند. استفاده هایی جهت اخاذی، تهدید و حتی شوخی کردن ممنوع است. عده ای نیز با استفاده از ابزار و تجهیزاتی چون دوربین‌های کوچک فیلم برداری و میکروفن های ظریف برای شنود و... باعث هتک حرمت، از بین رفتن حریم خانواده ها، به خطر انداختن ناموس و آبروی مردم و اختلال در امنیت جامعه می شوند.

قانون دوربین های مخفی و شنود

طبق قانون، شرکت های خصوصی و اماکنی که در آنها دوربین نصب شده است، باید به وسیلهٔ تابلو به افراد اعلام کنند. همچنین قانون بانک ها، طلافروشی ها و جایگاه‌های سوخت را اماکنی معرفی می کند که در تمام دنیا به منظور پیش گیری از جرم، با هماهنگی پلیس، به تجهیزات ثبت الکترونیکی مجهزند و تمام موارد نیز به صورت عمومی اعلام می شود. این اماکن با وجود خصوصی بودن، به دلیل اعلام عمومی، خصوصی محسوب نمی شوند؛(۱) اما در مواردی که حریم های

۱- سایت خراسان نیوز: khorasannews.ir/serch.php.

خصوصـی مورد تجسـس و فیلم برداری قرار گیرند، طبق اصل۲۵ قانون اساسـی، استراق سـمع و هرگونه تجسس ممنوع است، مگر به حکم قانون.

کار گذاشـتن دوربین به قصد تجسس در زندگی شخصی افراد، بدون آگاهی و رضایت آنان، تجاوز به حریم خصوصی تلقی می شود و تجسـس در امور شخصـی افراد، غیر قانونی و خلاف عرف اجتماعی محسوب شده، پیگرد قانونی دارد که بر اساس نوع و میزان خسارت وارده به شخص متضرر و رأی قاضی، قابل پیگیری است.

کسـی که با این وسایل مورد سوء اسـتفاده قرار می گیرد، حق دارد از سوء استفاده کنندگان به مراجع قضایی شکایت کند و با توجه به قانونی که در مجلس به تصویب رسـیده، پلیس با متجاوزان به حریم خصوصـی و منتشـرکنندگان فیلم های شخصـی و خـانوادگی به شـدت برخـورد می کنـد و حـتی در مصـادیقی که امنیت اجتمـاعی افراد و جـامعه به خطر می افتـد و موضوع به حیـثیت خـانوادگی مربـوط می شود، قـانون گـذار مجـازات اعـدام را به عنوان مفسـد فی الارض برای متخلفـان در نظر گرفته است.(۱)

دین اسلام نیز از مسئلهٔ تجسس در امور دیگران و

ص: ۱۵۸

۱- سایت خبر گزاری صومعه سرا، scna.ir.

افشـای حریم خصوصـی افراد به بـدی یـاد کرده و این کـار را مـورد مـذمت قرار داده است. همـان طور که از حضـرت رسول اکرم(صلی الله علیه و آله) نقل شده است که فرمود: «نهی شده است از سرک کشیدن به خانۀ همسایه.»(۱)

و همچنین فرمود: «ملعون است کسی که از امور (خصوصی) خانۀ همسایه اش مطلع شود.»(۲)

این احـادیث نشـان می دهـد که نصب دوربین یـا استراق سـمع برای اطلاـع از داخـل خانه و حریم خصوصـی افراد حرام بوده، ممکن است بگوییم که این کار نیز مصداقی از اطلاع، تجسـس و سـرک کشـیدن در امور دیگران و مورد نهی پیامبر(صلی الله علیه و آله) قرار گرفته است.

در روایت دیگری از کسـی که به منزل دیگری سرک می کشد و کشته می شود یا کور و نقص عضوی پیدا می کند، دیه نفی شده است. در روایتی امام صادق(علیه السلام) می فرماید: «هر کس بر خانۀ گروهی بنگرد و از اسرار آنان آگاه شود و آنان به سوی وی تیراندازی کنند و او نابینا و یا زخمی شود، دیه ای برایش نیست.»(۳)

چراکه دین اسلام برای حریم خصوصی افراد حرمت

۱- «نَهَی أَنْ یطَّلِعَ الرَّجُلُ فِی بَیتِ جَارِهِ»؛ من لا یحضره الفقیه، ج ۴، ص ۱۳.
۲- «مَلْعُونٌ مَنِ اطَّلَعَ عَلَی جَارِهِ»؛ الجعفریات، ص۱۶۴.
۳- «أَیمَـا رَجُـلٍ اطَّلَـعَ عَلَی قَـوْمٍ فِی دَارِهِمْ لِینْظُرَ إِلَی عَـوْرَاتِهِمْ فَرَمَوْهُ فَفَقَئُوا عَینَیهِ أَوْ جَرَحُوهُ فَلَـا دِیهَ لَهُ»؛ اصول کـافی، ج ۷، ص ۲۹۳.

زیادی قائل است و هر کس از این حدود تجاوز کند، جدای از اینکه

مورد لعن قرار می گیرد، هیچ مصونیتی نداشته، قانون نیز با شدیدترین وجه با او برخورد می کند.

سؤال: نصب دوربین مخفی و شنود چه حکمی دارد و حکم کسی که برای نصب آنها اجیر شده است، چیست؟

جواب: نصب دوربین مخفی و شنود برای کارهای غیر اخلاقی و ورود به حریم خصوصی دیگران، بدون اطلاع آنها و برق کاری که برای این کار اجیر شده، حرام و غیر قانونی است.(۱)

استفاده از لوازم الکتریکی و برق کاری برای کارهای حرام

اکثر وسایل، مثل چاقو؛ هم می توانند در کار خیر مصرف شوند و هم در کار خلاف و حرام. وسایل الکتریکی

۱- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای. فتوای آیت الله مکارم شیرازی و آیت الله نوری: به مقتضای قوانین عمل شود. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم شیرازی، آیت الله نوری همدانی، و فتوای آیت الله صافی: با اجازۀ حاکم شرع اشکال ندارد. استفتاء پیامکی از دفتر آیت الله صافی. و فتوای آیت الله شبیری: اگر تجسس در عیوب شرعی یا عرفی دیگری باشد، یا موجب هتک حیثیت دیگری یا ایذای وی شود، یا موجب تصرف در ملک یا حق دیگری باشد، حرام است. استفتاء پیامکی از دفتر آیت الله صافی، آیت الله شبیری.

نیز از همین قسم اجناس هستند؛ مثلاً خود نیروی برق؛ هم می تواند برای روشنایی منازل به کار رود که خیر زیادی در آن می باشد، هم به وسیلهٔ آن می توان جان دیگران را به خطر انداخت یا کسی را شکنجه کرد یا اینکه لامپ و وسایل الکتریکی به مساجد و تکیه ها روشنایی بدهند یا اینکه کاباره ها و محل هایی را که کارهای حرام و خلاف در آنها انجام می شود، را روشن کنند و...

در ذیل حکم فروش و اجیر شدن برای انجام کار خلاف آورده می شود:

سؤال: فروش لوازم الکتریکی برای انجام کارهای حرام چه حکمی دارد؟ حکم برق کاری که برای انجام کار حرام اجیر شده است، چیست؟

جواب: اگر می دانید که وسایل الکتریکی را برای کار حرام استفاده می کنند و یا برق کاری برای حرام باشد، فروش و یا اجیر شدن جایز نیست.(۱)

۱- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای، مورخ ۲۸/۹/۹۳. فتوای آیت الله مکارم شیرازی: در موارد ذکر شده، چنانچه یقین دارد استفادهٔ حرامی انجام می دهند، نمی تواند آن لوازم را بفروشد یا کار را برای آن شخص انجام دهد، استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم شیرازی، مورخ ۲۸/۹/۹۳. فتوای آیت الله نوری همدانی: جایز نیست. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله نوری همدانی، مورخ ۲۸/۹/۹۳.

اسراف در مصرف برق

کلمهٔ اسراف در بین مردم کاربرد فراوانی دارد و تمام مصارف بیش از حد را شامل می شود. در تعریف اسراف گفته اند: زیاده روی و تجاوز از حدّ اعتدال را اسراف گویند. در مقابل کلمهٔ اسراف، صرفه جویی و درست مصرف کردن است که طبق سخن معروف: «صرفه جویی، درست مصرف کردن است.»

در روایتی حضرت علی(علیه السلام) می فرماید: «هرچه از حدّ میانه بگذرد، اسراف است.»(۱)

از زیان بارترین اقسام اسراف، اسراف در اموال عمومی و بیت المال مسلمین است. حفاظت از اموال عمومی و بیت المال نشانهٔ رشد شخصیت، دینداری، ادب و حس مسئولیت یک ملت است. اموال عمومی شامل تمامی امکانات و سرمایه هایی می شود که خداوند آنها را مایهٔ حیات و قوام جامعه قرار داده است. آب، برق، گاز و مانند اینها سرمایه های اصلی یک ملّت و ضامن بقای آن می باشند که حفاظت و استفادهٔ صحیح از آنها، جامعه را به سوی رفاه پیش می برد و بالعکس، حیف و میل و کاهش و فرسایش آنها و یا مصرف بیش از حدّ و اتلاف آنها، بنیهٔ اقتصادی اجتماع را نابود می کند.

۱- «کلّما زاد علی الاقتصاد اسراف»؛ غرر الحکم ، ص ۵۰۹.

یکی از این انرژی ها، انرژی برق و الکتریسیته است. باید توجه داشت که تولید انرژی برق بسیار پرهزینه است، به طوری که برای تولید یک کیلو وات برق، حدود ۱۰۰۰ دلار سرمایه گذاری اولیه نیاز است و در طول استفاده از تأسیسات، هزینه های جاری نیز به آن افزوده می شود.

بحث اسراف در مورد فروشندهٔ لوازم الکتریکی، مصرف کنندگان انرژی برق و شخص برق کار نیز مطرح می شود. هر فروشنده ای، از جمله فروشندهٔ لوازم الکتریکی باید برای روشنایی مغازه اش از استفادهٔ بیش از حد لامپ پرهیز کند. همچنین تمام اقشار جامعه در مصرف این انرژی با ارزش بسیار حساس باشند و در استفاده از آن زیاده روی نکنند. برق کار نیز سعی کند لامپهای اضافی نصب نکند و نکاتی را که به کمتر مصرف کردن برق مربوط می شود، رعایت کند.

پس جدای از اینکه مصرف بی رویه (از انرژی برق) موجب ضمان می شود، اسراف و حرام نیز هست؛(۱) بلکه برخی حرمت آن را از ضروریات دین دانسته (۲)و برخی دیگر در ردیف گناهان کبیره شمرده اند.(۳)

۱- السرائر، ج ۱، ص ۴۴۰.

۲- عوائد الایام، ص ۶۱۵.

۳- جواهر الکلام، ج ۱۳، ص۳۱۳ و ص ۳۲۰.

راهکارهای عملی صرفه جویی

۱. از لحاظ علمی، استفاده از نور طبیعی به سلامت روحی و روانی افراد خانواده می افزاید، لذا سعی کنیم در روز از نور طبیعی حداکثر استفاده را به عمل آوریم.

۲. در رنگ کاری داخلی ساختمان، از رنگ های روشن استفاده کنیم تا میزان بازتاب نور افزایش یابد.

۳. در مکان هایی مانند راهرو، زیرزمین، انباری و پارکینگ از لامپ های با وات پایین یا مهتابی استفاده کنیم.

۴. به فرزندان خود بیاموزیم که در مصرف برق اسراف نکنند و از آنها خواسته شود که چراغ های اضافی را، به ویژه در اوایل شب خاموش نمایند و وسایل برقی را بیهوده روشن نگذارند.

۵. سعی شود از دکوراسیون و پرده هایی با رنگ روشن، به منظور افزایش راندمان و بازتاب نور استفاده گردد. اصولاً استفاده از رنگ روشن موجب شادابی روح و روان افراد خانواده نیز می گردد.

۶. گرد و خاک موجود در محیط، از میزان بهره وری نوری لامپ ها می کاهد، پس تمیز کردن لامپ ها و حباب چراغ ها سبب می گردد تا نور بهتری ایجاد شود.

۷. دقت شود که هیچ فضایی بیهوده روشن نماند؛ اگر

ص: ۱۶۴

در اتاق نشیمن حضور دارید، آشپزخانه و یا اتاق های دیگر را بی جهت روشن نگذارید!

۸. در هنگام سیم کشی برق ساختمان، سعی گردد هر لامپ با کلید مستقلی قطع گردد تا بتوانید در مواقع غیر ضروری، برخی از لامپ ها را خاموش کنید. همچنین در برخی از اماکن مانند راهروها از کلیدهای اتوماتیک استفاده شود که خود به خود خاموش می شوند.

۹. اوج مصرف برق در ساعات اولیهٔ شب، آن هم برای روشنایی است. هر لامپ کم مصرف می تواند ۵ برابر لامپ رشته ای معمولی (با همان مصرف) روشنایی تولید کند، پس استفاده از لامپ کم مصرف و مهتابی می تواند بار زیادی را از ساعات اوج مصرف بکاهد.

سؤال: اسراف بیش از حد در نصب لامپ ها و لوازم الکتریکی و مصرف برق چه حکمی دارد؟ حکم برق کاری که برای انجام این کار اجیر شده است، چیست؟

جواب: اسراف جایز نیست و اگر در نزد عرف مردم برق کاری بسیار زیاد و اسراف باشد، نمی تواند اجیر برای این کار شود.(۱)

ص: ۱۶۵

۱- استفتای پیامکی از دفتر آیت الله خامنه ای. فتوای آیت الله مکارم: اسراف در هر کاری حرام است و کمک به کار حرام و دریافت حقوق از این بابت نیز جایز نمی باشد. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله مکارم شیرازی. فتوای آیت الله شبیری: در صورتی که مصرف برق اضافی از نظر عرف تضییع بی مورد مال باشد، اسراف و حرام است و چنانچه برق کار برای عمل حرام اجیر شده باشد، اجاره باطل است. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله شبیری زنجانی. فتوای آیت الله نوری: اسراف جایز نیست. استفتای پیامکی از دفتر آیت الله نوری همدانی. فتوای آیت الله صافی: اگر واقعاً استفادهٔ بدون دلیل و اسراف باشد، جایز نیست؛ ولی برق کار وظیفه ای ندارد. استفتاء پیامکی از دفتر آیت الله صافی گلپایگانی.

برق کاری برای کارهای نیک

چراغانی در ایران در مناسبت هایی مانند: عروسی ها، بزرگداشت ها، اعیاد مذهبی (مانند جشن مبعث و نیمهٔ شعبان) و... به بخشی جداناشدنی از زندگی ما تبدیل شده است. لامپ های رنگی، لامپ هایی با روکش رنگی پلاستیکی و مهتابی های رنگی در این چراغانی ها استفاده می شوند و شاید مهم ترین اشخاصی که به اِعمال چراغانی مرتبط باشند، فروشندگان لوازم الکتریکی و برق کاران هستند که با در اختیار گذاشتن لامپ ها و لوازم الکتریکی و نصب برق کار در انجام عملیات چراغانی و روشنایی معابر و خیابانها می توانند در این کار نیک سهیم باشند و خود را در ثواب آن شریک کنند.

ص: ۱۶۶

انواع رشته های برق کاری

امروز در کشور رشته های تحصیلی مربوط به امور برق فراوان است و هر کدام احکام فقهی ویژهٔ خود را دارند. به امید روزی که همراه با آموزش حرفه ای و فنی هر رشته ای از علوم، احکام شرعی آنها نیز آموزش داده شود، فهرستی از رشته های برق تقدیم می گردد.

رشته های تحصیلی مربوط به امور برق بدین شرح است:

۱. توانایی بررسی مقررات ملی برق ساختمان؛

۲. توانایی طراحی سیستم روشنایی اماکن؛

۳. توانایی نقشه کشی و نقشه خوانی مدارهای برق ساختمان؛

۴. توانایی سیم کشی و نصب تجهیزات مدارهای روشنایی؛

۵. توانایی سیم کشی و نصب مدارهای لامپ های مخصوص؛

۶. توانایی نصب و سیم کشی وسایل خبری؛

۷. توانایی ایجاد شبکهٔ اتصال زمین؛

۸. توانایی نصب و سیم کشی تجهیزات حفاظتی؛

۹. توانایی طراحی، نصب و سیم کشی سیستم اعلام حریق؛

ص: ۱۶۷

۱۰. توانایی نصب و سیم کشی مدارهای سیستم دزدگیر و دوربین مدار بسته؛

۱۱. توانایی انجام عملیات کابل کشی فشار ضعیف؛

۱۲. توانایی نصب و کار با باس داکت (Bus dact) ؛

۱۳. توانایی طراحی، نصب و سیم کشی تابلوهای توزیع انرژی الکتریکی؛

۱۴. توانایی نصب و سیم کشی سیستم برق اضطراری و ایمنی؛

۱۵. توانایی بررسی سیستم برق اتوماتیک؛

۱۶. شناسایی اصول سیم کشی و نصب تجهیزات مدارهای روشنایی؛

۱۷. سیم کشی و نصب تجهیزات مدارهای روشنایی؛

۱۸. آشنایی با نرم افزارهای طراحی مدارهای برق ساختمان؛

۱۹. شناسایی اصول کار با نرم افزارهای طراحی مدارهای برق ساختمان؛

۲۰. کار با نرم افزارهای طراحی مدارهای برق ساختمان؛

۲۱. شناسایی اصول نقشه کشی و نقشه خوانی مدارهای برق ساختمان؛

۲۲. نقشه کشی و نقشه خوانی مدارهای برق ساختمان؛

۲۳. آشنایی با انواع لامپ های مخصوص؛

ص: ۱۶۸

۲۴. آشنایی با مدارهای راه اندازی انواع لامپ مخصوص؛

۲۵. شناسایی اصول سیم کشی و نصب مدارهای لامپ های مخصوص؛

۲۶. سیم کشی و نصب مدارهای لامپ های مخصوص؛

۲۷. آشنایی با انواع مدارهای روشنایی؛

۲۸. شناسایی اصول محاسبات روشنایی معابر؛

۲۹. محاسبات روشنایی معابر؛

۳۰. آشنایی با لوکس متر (نور سنج) و کاربرد آن؛

۳۱. آشنایی با نرم افزارهای طراحی سیستم روشنایی به وسیلهٔ کامپیوتر؛

۳۲. شناسایی اصول به کارگیری کامپیوتر در طراحی سیستم روشنایی؛

۳۳. به کارگیری کامپیوتر در طراحی سیستم روشنایی؛

۳۴. شناسایی اصول طراحی سیستم روشنایی؛

۳۵. طراحی سیستم روشنایی؛

۳۶. شناسایی اصول اجرای یک پروژهٔ عملی؛

۳۷. اجرای یک پروژهٔ عملی؛

۳۸. آشنایی با علایم اختصاری و نقشه ساختمان (سایت پلان)؛

۳۹. آشنایی با علایم اختصاری الکتریکی ساختمان؛

۴۰. آشنایی با نقشهٔ مدارهای الکتریکی ساختمان؛

۴۱. آشنایی با دامنه کاربرد، هدف و تعاریف مقررات ملی برق ساختمان؛

۴۲. آشنایی با حفاظت افراد و امکان و ایجاد اصول ایمنی؛

۴۳. آشنایی با برآورد درخواست نیروی برق (دیماند)؛

۴۴. آشنایی با نقطهٔ شروع تأسیسات الکتریکی؛

۴۵. آشنایی با تابلوهای توزیع و تقسیم و وسایل و تجهیزات حفاظت و کنترل؛

۴۶. آشنایی با مقررات کابل کشی و سیم کشی؛

۴۷. آشنایی با مقررات تجهیزات سیم کشی؛

۴۸. آشنایی با مقررات تأسیسات جریان ضعیف؛

۴۹. آشنایی با سیستم های عادی و مخصوص؛

۵۰. آشنایی با سیستم های نیرو از دیدگاه ایمنی؛

۵۱. شناسایی اصول بررسی مقررات ملی برق ساختمان؛

۵۲. بررسی مقررات ملی برق ساختمان (یک پروژه)؛

۵۳. توانایی طراحی سیستم روشنایی اماکن؛

۵۴. آشنایی با جریان نوری و روابط آن؛

۵۵. آشنایی با جداول جریان نوری منابع؛

۵۶. آشنایی با شدت روشنایی؛

۵۷. آشنایی با جداول شدت روشنایی اماکن؛

۵۸. آشنایی با اصول محاسبات روشنایی اماکن؛

۵۹. آشنایی با جداول شدت روشنایی معابر.

نحوهٔ ورود به شغل برق کاری

علاقمندان به شغل برق کاری می توانند این کار را به صورت کاملاً تجربی نزد یک استاد ماهر برق کار یاد بگیرید؛ ولی برای آموزش حرفه ای در این شغل می توان پس از گذراندن سال اول دبیرستان وارد شاخهٔ کار و دانش (رشته های برق صنعتی، برق ساختمان، تعمیر ماشین آلات الکتریکی و تابلوسازی برق صنعتی) یا فنی و حرفه ای (رشته های الکترونیک یا برق و الکتروتکنیک) شوند. افراد علاقمند می توانند تا مقطع کاردانی یا کارشناسی به طور ناپیوسته در دانشگاه ها ادامه تحصیل دهند.

مهارت و دانش مورد نیاز:

علاوه بر یادگیری رشته های علمی و فنی فوق گاه مهارت های ویژه ای هم برای برقکاران مورد نیاز است:

۱. مهارت های عملی خوب؛

۲. توانایی کار مطابق با نقشه های فنی، طرح های ساختمانی و نمودارهای سیم کشی؛

۳. توانایی کار با دقت و تمرکز زیاد و به صورت سازمان یافته و ایمن؛

۴. توان انجام کار در ارتفاع، فضاهای محدود و شرایط آب و هوایی مختلف؛

۵. مهارت های ارتباطی مناسب؛

۶. توانایی کار تیمی، به خصوص در پروژه های بزرگ؛

۷. آگاهی از اصول و دستور العمل های ایمنی در کار؛

۸. توان بدنی مناسب.

ص: ۱۷۲

فصل دوم :خدمات و انتظارات

انتظار مردم از برق کاران

۱. در مسائلی که پیش می آیـد؛ از انتخاب جنس، پرداخت قیمت، تحویل جنس و احتمالاً معیوب بودن و پس دادن جنس و... بهترین برخورد را با یکدیگر داشته باشند و نمونهٔ یک مسلمان با خُلق نیکو باشند؛ زیرا ما در جامعه ای مسلمان زندگی می کنیم، پس هر کدام از افراد نسبت به یکدیگر انتظاراتی دارند.

۲. برق کار در انجام کارش دقت لازم را به کار ببندد و کار را تمیز و کامل انجام دهد؛

۳. انجام عملیات برق کاری طبق نظام مهندسی

ص: ۱۷۳

باشد تا در مراحل بعد مشکلی ایجاد نشود؛

۴. برق کاران بدون علم و آگاهی و تجربهٔ لازم در این کار وارد نشوند و برای انجام کار خودسرانه عمل نکنند.

۵. پروژهٔ برق کاری منزل یا هر مکان دیگر را به موقع تحویل دهند؛

۶. در تحصیل و فراگیری تجربیات دیگر کشورها سعی و تلاش کنند تا بتوانند در سطح بین الملل و جهانی نیز از پیشرفت چشم گیری در زمینهٔ برق و برق کاری برخوردار باشند، خصوصاً کشورهای مستعد سرمایه گذاری و دارای نقص در نیروی انسانی مجرب و متخصص مانند عراق، افغانستان، و کشورهای عربی حاشیهٔ خلیج فارس.

انتظارات صنف الکتریسیته از مردم

حقوقی که بر عهدهٔ انسانها می باشد، هر دو طرف را شامل می شود؛ یعنی همان طور که ما از اشخاص یا اصناف و گروه ها انتظاراتی داریم، آنها نیز از ما انتظاراتی دارند و باید در حد امکان آنها را برآورده سازیم. صنف محترم برق کاران و فروشندگان لوازم الکتریکی نیز از این دایره بیرون نیستند. به چند نمونه از انتظاراتی که این صنف از جامعه دارند، اشاره می کنیم:

۱. برق کاران و فروشندگان لوازم الکتریکی را با تأخیر در پرداخت و تعویض مکرر لوازم مورد اذیت و آزار قرار ندهند

ص: ۱۷۴

و دستمزد و حقوق مالی آنان را به طور کامل پرداخت کنند و با آنان با خُلق نیکو برخورد کنند؛

۲. همکاری نظام مهندسی و وزارت کار با این صنف برای پیشرفت صنف برق کاران و انجام سریع تر عملیات برق کاری برای افراد جامعه بیش از پیش باشد؛

۳. دولت با برنامه ریزی دقیق و تشکیلاتی، موجبات حمایت و بیمه شدن افراد این صنف را فراهم کند؛

۴. حادثه دیدگان از این صنف را مورد مراقبت ویژه قرار دهند و بتوانند با کمک به آنها تا حدودی از بار مشکلاتشان را کم کنند؛

۵. در هر پروژه ای سعی کنند از متخصصان برق در داخل کشور استفاده کنند و از استخدام متخصصان کشورهای خارجی پرهیز نمایند؛

۶. خانوادهٔ این صنف نیز از مزایایی که بقیه ارگان ها و ادارات برخوردار هستند، بهره مند کنند.

ص: ۱۷۵

منابع

۱. قرآن کریم.

۲. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، انتشارات اسلامیه، تهران، ۱۳۶۴ش

۳. ری شهری، محمد، میزان الحکمه، ترجمه: شیخی، حمیدرضا، انتشارات دارالحدیث، قم، چاپ دوم، ۱۳۷۷ش.

۴. احسان بخش گیلانی، صادق، آثار الصادقین، دارالعلم، قم، ۱۳۶۶ش.

۵. حرّ عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، احیاء التراث العربی، بیروت، ۱۳۷۰.

۶. مجلسی، محمدباقر، حلیه المتقین، انتشارات جاویدان، تهران، بی تا.

۷. فراهانی فرد، سعید، نگاهی به فقر و فقرزدایی از دیدگاه اسلام، کانون اندیشه جوان، بی جا، چاپ اول، بهار ۱۳۷۸ش.

ص: ۱۷۶

۸. قمی، شیخ عباس، سفینه البحار، دار الاسوه و للطباعه و النشر، تهران، ۱۳۷۳ش.

۹. قاسمی، محمدعلی، گشایش روزی، انتشارات نورالزهراءI، کوثر، قم، چاپ اول، ۱۳۸۸ش.

۱۰ تشکر، احمد، رزق حلال، انتشارات صالحان، قم، چاپ اول، ۱۳۸۷ش.

۱۱ آمدی، عبدالواحد بن محمد، غرر الحکم و درر الکلم، ترجمه: هاشم رسولی محلاتی، دارالکتاب الاسلامی، قم، ۱۳۸۱ش.

۱۲ کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، اصول کافی، ترجمه: مصطفوی، سید جواد، دفتر نشر فرهنگ اهل بیت(علیهم السلام) بی تا بی جا.

۱۳ قطب الدین راوندی، سعید بن هبه الله، الدعوات، سلوه الحزین، قم، اول، ۱۴۰۷ق.

۱۴ طبرسی، حسن بن فضل، مکارم الأخلاق، قم، چهارم، ۱۴۱۲ق/ ۱۳۷۰ش.

۱۵ . نجفی، محمد حسن، جواهر الکلام، بیروت، دار احیاء التراث، ۱۳۶۲.

۱۶ .نراقی، احمد، عوائد الایام، قم، مکتبه بصیرتی، ۱۳۶۶.

۱۷ . ابن ادریس حلّی، السرائر الحاوی لتحریر الفتاوی، محقق و مصحح: موسوی، حسن بن احمد، ابن مسیح، ابو الحسن، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ دوم، ۱۴۱۰ق.

۱۸ .امام خمینی، استفتائات، دفتر انتشارات اسلامی، قم، پنجم،

۱۴۲۲ ه ق.

۱۹ .خمینی، سید روح اللّه موسوی – مترجم: اسلامی، علی، تحریر الوسیله – ترجمه، ۴ جلد، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، قم – ایران، ۲۱، ۱۴۲۵ ه ق

۲۰ .پاینده ابوالقاسم، نهج الفصاحه، انتشارات جاوید، چاپ دوم ۱۳۶۲.

۲۱ .شیخ صدوق، من لا یحضره الفقیه، محقق و مصحح: غفاری، علی اکبر، دفتر انتشارات اسلامی، قم، چاپ دوم، ۱۴۱۳ق.

۲۲ . شیخ صدوق، محمد بن علی، الخصال، تصحیح علی اکبر غفاری، جامعه مدرسین، ۱۴۰۳ ق.جامع الاخبار (شعیری)،

۲۳ .متقی ، علی بن حسام الدین، کنز العمال.

۲۴ . شیخ عباس قمی، سفینه البحار، انتشارات اسوه.

۲۵ ابن حنیفه النعمان، دعائم الاسلام، قاهره، نشر دارالمعارف، ۱۳۸۹ ه-.ق، ج ۲، ص ۱۵.

۲۶ محدث نوری، مستدرک الوسائل، مدرسه آل البیت لاحیاء التراث، ۱۴۰۸ ه-.ق.

۲۷ امام خمینی، توضیح المسائل (محشی مراجع)، دفتر انتشارات اسلامی، قم، چاپ هشتم، ۱۴۲۴ق.

۲۸ خراسانی، حسین وحید، توضیح المسائل (وحید)، در یک جلد، مدرسه امام باقر علیه السلام، قم – ایران، نهم، ۱۴۲۸ ه ق

۲۹ . توضیح المسائل آیت الله سیستانی.

ص: ۱۷۸

منابع اینترنتی

۱. ویکی پدیا، کازمزدی: fa.wikipedia.org/wiki/.

۱. سایت خراسان نیوز: khorasannews.ir/serch.php.

۲. سایت آراز آذربایجان، بخش اجتماعی؛ www.araznews.ir/.

۳. ویکی پدیا، برقکار: fa.wikipedia.org/wiki/.

۴. سایت رشد، برق کار ساختمان: www.roshd.ir/.

۵. ویکی پدیا، برق کار: fa.wikipedia.org/wiki/.

۶. سایت پاسخ گویی به سؤالات دینی: www.pasokhgoo.ir/.

۷. جامعه خبری تحلیلی الف، بخش فرهنگ و هنر: www.alef.ir/.

۸. سایت زلال احکام: ahkam.tv۳.ir.

۹. سایت تبیان، بخش حقوق: www.tebyan.net/.

۱۰. ویکی پدیا، ضمانت نامه: fa.wikipedia.org/wiki/.

۱۱. ویکی پدیا، ایمنی: fa.wikipedia.org/wiki/.

۱۲. پورتال انهار: portal.anhar.ir/node/۴۱۳۸.

۱۳. سایت مرجع ما: marjaema.com/.

۱۴. سایت فرای تبلیغات و اپلیکیشن: www.weblog۹۸.com

۱۵. سایت ویکی پدیا، موزه ملی صنعت برق ایران.

۱۶. سایت اسلام کیوست: www.islamquest.net/fa/.

۱۷. سایت حفظ و نشر آثار آیت الله خامنه ای. farsi.khamenei.ir.

۱۸. سایت خبر گزاری صومعه سرا، scna.ir.

۱۹.سایت قوانین، www.ghavanin.ir.

ص: ۱۸۰

درباره مرکز

بسمه تعالی
هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ
آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟
سوره زمر/ ۹

مقدمه:
موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:
موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:
۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:
۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲.ارتباط با مراکز هم سو
۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

قائمیه
مرکز تحقیقات رایانه‌ای
اصفهان
برای داشتن کتابخانه های‌تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹